Dąbrowka ⊧ córka Bolesława I ⌈ książęcia czeskiego ⌉ ⌈ jedna z 4 sióstr

⊧ także Dobrochna

zaślubiona r. ⌊964 Mieczysławowi I Xięciu polskiemu ·⌉ urodzona koło r. 910 ⌊955

wtedy jeszcze w pogaństwie zostającemu, pod obowiązkiem przyjęcia wiary chrześciańskiej. ‖ Dziejopisowie przypisują jej pierwsze zaszczepienie Chrześciaństwa w Polsce. ‖ Będąc dosyć w wieku podeszłą chciała pokryć swe lata chodząc zawsze w wieńcu jak dziewica

mówiąc że hojnie pobożne wspierała zakłady. Umarła r. 977 pochowana w Gnieźnie.

1

Wpośród ciemnego zmroku dawnego czasu jaśnieje jakby gorejąca pochodnia na świeczniku Kościoła świętego Św. Jadwiga cnotami przykładnemi i czystemi, jakby gwiazda niebios przyświecająca swem wzorem przez wieku narodowi. Tak jak jeleń łaknie za orzeźwiającą wodą strumyka, tak też jej dusza pałała miłością bożą; przetoż szukała odosobnienia i samotności dla przygotowania swego serca na przyjęcie Ducha świętego czuwała póżno w noc na modlitwach, wstawała z jutrzenką przed wschodem słońca; w tej gorliwości i pragnieniu połączyć się z Bogiem, owiana Duchem bożym wpadała w zachwycenie iż nieczuła wszelkich zewnętrznych wpływów i wtedy to towarzyszkom wydawała się jakoby światłością owiana. Nie dosyć jej na poznaniu lub pamiętaniu o Bogu; pragnie ona go czuć i zmysłami swemi jego obecność przykuć do siebie. Gdy przy stole z ksiąg świętych coś czytano; zapominała o głodzie i ręka trzymająca pokarm zapomina swej czynności: skoro tylko Bóstwo przepełniło jej duszę, nie czuje ona głodu i pragnienia ani też zimna chłodnych płyt kamiennych posadzki kościoła na której korząc się podczas największego zimna padała. Stan ten wprawiał ją w zachwyt, w którym miewała przeczucia prorocze o przyszłem zgonie osób, widzenia świętych i męczenników. — Pobożny żywot jej owionął także jej towarzystwo. Małżonek i synowica podzielały jej wstrzemięźliwość i dobroczynność; a służące i sługi jej modlitwy i czuwania nocne. — Główna cnota która ją zalecała była pokora. Mając zaledwie lat 12 zaślubiona r. 1186 Henrykowi I po zrodzeniu trzech synów i 3 córek zrzekła się przyjemności wszelkich pożycia małżeńskiego i ostatnie trzy dziesiątki lat małżeństwa przeżyła w wstrzemięźliwości. Henryk i z Jadwigą byli przykładem dla całego kraju pobożnego życia. Jadwiga widywała się z mężem jeżeli wnosiła prośby za nędznemi, biednemi i za Kościołem. Chcąc złożyć z siebie

wszelki zwodniczy i mamiący blichtr światowości, zwlokła swe pyszne i
pstre stroje z siebie światowe przywdziała szarą szatę zakonną klasztorn
w którym wpośród pobożnych zakonnic przebywała. Suknia i płaszcz starczy=
ły jej na lato i zimę na gołem ciele dla umartwienia nosiła pasek z węzła=
mi i włosiennicę szorstką. Chodziła boso, nawet podczas śniegu i zimna; idąc
tylko do kościoła lub spotkanie osób duchownych przywdziewała trzewiki. Zne=
to też często jej stopy były popękane od zimna i krwią nabiegłe. Łożem jej
były gołe deski lub posadzka tylko skurą nakryta, rzadko siennika, a po=
duszki nawet i w chorobie nie używała. Blisko 30 lat nieużywała mięsnych
potraw; pokarmem jej w niedzielę wtorek i czwartek były ryby i nabiał
w poniedziałek i w sobotę jarzyny suszone a w środę i w piątek tylko
chleb i woda którem w końcu jedynie tylko żyła. Chleb swój gruby razowy
kupowała od żebraków uzbierany z jałmużny. W posty, w wilije w krzy=
żowe dni i w piątki biczowała się do krwi. Całe prawie swe dochody obra=
cała na kościół, ubogich wdowy sieroty i chorobą dotkniętych. Mianowicie
ubóstwo w ten sposób pielęgnowała iż było o niej przysłowie: Że lepiej być
żebrakiem u Jadwigi niżeli jej dworzaninem. Wydatnym rysem jej
pobożności była głęboka cześć dla kościoła świętego. Nie mogła się
Mszy świętych dość nasłuchać. Po skończonem nabożeństwie bawiła w
kościele jeszcze modląc się przed pojedynczemi ołtarzami. Będąc
samotną w kościele korzyła się w prochu, rosiła łzami posadzkę; od
ustawicznego klęczenia miała kolana nabrzękłe i opuchłe. Do stołu
dotąd nie siadła poki kapłan który mszę św. odprawiał pierwszego nie
zajął miejsca. Nosiła przy sobie mały obrazek N. Maryi z słoniowej kości
rzeźbiony który jej dano nawet do trumny. — Na to usposobienie po=
bożne wpłynęły głównie jej młodociane wychowanie klasztorne i troski i zmart=
wienia rodzinne. Siostra jej Agnieszka żyła z królem francuskim w małżeństwie
wzbronionem i została rozłączona; druga jej siostra Gertruda zamordowaną
została we Węgrzech ze względów politycznych; bracia jej Ekbert i Henryk oskarżeni
o udział w zamordowaniu cesarza Filipa z Szwabij musieli uciekać; sy=
nowie jej Henryk i Konrad prowadzili z sobą zaciętą walkę, Konrad nawet
kark złamał, a ulubiony jej Henryk poległ na placu bitwy od
Mongołów. Małżonek jej dostał się w niewolę xięcia polskiego a nawet
w ostatnich latach rzucono na niego klątwę kościelną w której nawet umarł co było
powodem iż go żona umierającego odwiedzić nie mogła. Zgryzoty i zmartwienia
z powodu złego życia jej wnuka Bolesława zasępiły do reszty jej ostatnie dnie
żywota. Zaledwie umarła (d. 15 października 1243) Opatrzność boska rozliczne przy

jej grobie cuda działała; ślepi wzrok, głuchi słuch, niemi mowę a nawet zmarli życie nazad odzyskali: mianowicie.... Jednogłośnem zdaniem narodu duchowieństwa i Książąt uznaną została za świętą a papież Klemens IV przekonawszy się o jej świątobliwym żywocie ogłosił jej kanonizacyję. Doby=cie jej zwłok i wystawienie na widok w kaplicy św. Jadwigi Klasztoru trzebnic=kiego d. 15 pazdziernika 1268 było uroczystością jakiej nigdy w tych stronach nie widziano. Dostojnicy świątowi i duchowni, Król czeski Ottokar, xiążęta polscy i szlązcy z licznym zastępem dworzan i szlachty; nieprzejrzane mnóstwo ludu zgromadziło się dnia tego na polach trzebnickich aby całować jej reli=kwie. Najpiękniejsza pogoda towarzyszyła tej uroczystości zewsząd słychać było tylko głosy: Chwała Panu na wysokości.

W czasach dzikich burzliwych w których Kościół dla poskromienia gwałtów używać musiał okropności klątwy, zabronienia uczęszczania nabożeń=stwa, zakazu pogrzebów i innych kar kościelnych jakie tylko konsekwentna hierarchia wymyślić mogła; jedynym przytułkiem i schronieniem osób poświę=cających się nauce i służbie bożej były tylko klasztory. Ztąd też ich korzyści potrzeba i liczne fundacyje na owczas.

Królowe polskie

Konstancia podług Pisarskiego przyięła ~~habitum~~ Monialium tertii habitus Ordinis S. Dominici pierwsza we Lwowie wsławiła się cudami niewiedzieć gdzie w Kościele u Dominikanów pochowana.
była siostra Salomei i Jukulenty czyli Heleny xiężny kaliskiej (?)
O Konstancyi która + 1276 pisze Długosz fol. 6. in Vita S. Cunegund. - Cromer lib X Miechov. lib III cap. 60.

Jadwiga Krolowa

R. 1387 na początku roku wyjechała z mężem Jagiełłą do Wilna dla wprowadzenia wiary chrześciańskiej i fundowania katedry w Wilnie i Miednikach oraz Kościołów. Sam Król został na pracach apostolskich w Wilnie a żonę odesłał wprzód do Krakowa, gdzie także w pierwszych dniach grudnia 1387. (feria 3a proxima post festum S. Andreae Apost.) rajcom miasta poleciła aby Jagiełłę za pana swego uznawali a nawet w razie jej śmierci jemu jako panu byli posłuszni. Za powrotem uwierzył Jagiełło w potwarz Gniewosza z Dalewic podkomorzego Krakow. jakoby Jadwiga z Wilhelmem Książ: ciem austr. który przebrany do Krakowa miał przybyć tajne schadzki miewała. Ledwie obronili Krolowę przed zazdrosnym gniewem męża mądre upominanie senatorów i przysięga Jaśka z Tęczyna Kasztel. wojnick. na zjeździe w Wiślicy; a Gniewosz musiał oszczerstwo odszczekać. (Dług. ad a. 1388. 1389)

Do małżeństwa przyczynił się wiele marszałek dworu Dymitr z Goraja który wyrwał z rąk Krolowej toporek i wstrzymał ją od przywołania Wilhelma Księcia do zamku Krakowskiego

R. 1390 Jadwiga sama robi wyprawę na Ruś, gdzie wyrzuca załogi węgierskie, r. 1392 z Jagiełłą jedzie na Litwę gdzie przyjmuje do łaski Witołda Jagiełło.

Kobiety w Polsce

6

Jadwiga czterdoletnia jeszcze 1385 poślubiona Wilhelmowi synowi Leopolda arcyksiążęcia austryjack. Ślub dawał arcybiskup strygoński. (Dyplom na to wynalazł w Wiédniu Alexander Przezdziecki.)

List Władysława Jagiełły pisany z Kijowa feria 2a in vigilia Assumptionis B. Mariae Virginis 1385 do Elżbiety Królowej węgierskiej i polskiej w którym prosi o rękę Królowej Jadwigi znajduje się w odpisie Archiv. Cracov. Tom I pass I pag. 70.

Władysław Jagiełło ~~ella~~ occasione dotalitii vulgariter wiano zapisuje na przypadek śmierci swej Jadwidze terras nostras cujaviensem et Cuiaviam 1396 in die festi Conversionis S. Pauli) i przydaje rownie 200 grzywien szerokich groszy praskich na żupach bocheńskich i wielickich. (Dokument w katedrze krakow.)

Śmierć Królowej Jadwigi d. 17 lipca 1399 opisuje obszernie Długosz (Lib X. 161) i Łętowski (I. 328–339) kreśli jej charakterystykę. Wojciech Jastrzębiec arcyb. gniezn. r. 1426 myślał o kanonizacyi królowej Jadwigi. O jej zaślubieniu ~~pisze dop~~ z Wilhelmem pisze dopisywacz Taurińskiej Kroniki Duisburga

Jadwiga.

Wse. p. 190

In denselbigen Zeyten was zu Ungeren König Ludwig über alle Könige gezyrt an frummen Reichtum und an Weisheit, der gab zwo Töchter zu der Ehe, Eyne einen Marggraffen Sygmund zu Brandenburg, Karoli des vierdt, des Keysers, Maria genant. In solcher Weyse, dass Marggraff Sygmund zu Ungeren und Hertzog Wilhelm zu Polen sollten [illegible], wann die selbigen beyde [illegible] syn [illegible] ehelich worden. Hertzog Wilhelm und Hedwig zu samen zu Cracaw uff dem Hause gelegt und hatten sich in fleischlicher Liebe zusammen so lieb, dass der Hertzog vil darumb gestrafft ward, dass er in der Jugend sein Weyb so sehr liebete. Der aber die verstockten Polen erwelten einen wilden Heiden Jagel genant, einen verachter der Christenheit zu ein Könige und taten Hertzog Wilhelm so vyl Schmachheit, dass er uss dem Reyche musste entrinnen. Darumb zog Conradt von Tyrnaw sein Hoffmeister zu allen Christen Kunigen und clagete in dass ein solch gross Unrecht dem edelen Fürsten geschehen were. Auch grossen Jammer hatte die Hedwig nach ihm. In einem verzweifelten Muthe die Bischoff und Prelaten zu Polen achten nicht keiner Geschrifft noch Rechtens, sunder und gaben willen liessen sy dem selbigen Heiden Jageln die Hedwig [illegible] wyse ein ehelich Wyb, dass thet der bosshafftige [illegible] Ertzbischoff zu Gnyssen, und am dritten Tage vor der Vatter= [illegible] ward ir getauffet und gekrönt von denselbigen Bischoffe und von anderen Heiden die dar zu gekoren waren. Auch hatte er 60 Heiden des Ordens in Gefangniss schwerlich und vil andere Christen die der böse Heid nicht frey liess. In der Tauffe als sich gebürt in christlicher Weyse. Dann ein schön Weyb von Gestalt und an Zucht was die Hedwig Also dass von Ihrem Willen dess Königes Hoff vil besuchend hatte. Jedoch kegen Herrschafft noch fremder Liebe ir. Geringe Kleider trug sy an und gieng verhüllet mit Ihren

Augesicht oder Antzlitt. Allso das ir Jagel zu guter
Stadt, das was ir ein Kryn, wen dorfft sy im Klöster
geschorn sin als ein bezwungen Wyp, vyl Jor asß
sy uff irem Gemach uff einer Laden uff der Erden,
Mancherlay Dring heimlich was zwyschen ir und Jagel,
auch statt wan er zu ir kamen zu sinem Tochter Dorr er
ging zu irem, so bewiesen sy Jm stetts Unwillen, vil
ward sy in der Bycht darumb gestrafft das man sy
zornlich uff mich hieß den Bychtvatter schwigen, Mancher-
leyg Lyst erdachten sy und ander Luthe mit ir wie
sy mochten kummen zu Jrem ersten eelichen Manne
Hertzog Wilhelm, do ward manch man umb getöttet
der das warz zwyschen in beyden, doch wollten er kein
Wyp nemen die wyle sy lebete.

(p. 272 - 274)

Chronik des deutschen Ordens in Preussen
vom J. 1226 - bis c. 1460. Mscr. 4o chartac.
saecul XV pag. 450. (brak początku 12 kart)
I Theil 1-214. w Krol bibl. w Stockholmie

Die fragmente alter Preussen-Chronik
która Voigt cytuje często pisana między 1460-1470.

Voigt V tom o Jadwidze 1363-1394

p. 152: Jakuba Wnojevskeho odpověd na Knihy
kneze Benedikta Herbesta, kterouž napsal
proti konfesi bratrské. Z roku 1586 Mscr.
fol. str. 382. opisał Dobrowski
Wymienia go Dudik za brata Czeskiego o którego
nie wie życiu

8

w bibl. krol.

Chronicon polonicum ab a. 1454 usque 1467
po niemiecku.

Joannis Longini seu Długossii Annales
seu historia polonica ad finem a. 1434.
libris XI. Mscr. chartac. in fol. w 3 tomach
w XVI wieku pisany (należał do hrabi
magnus de la Gardie –

inny rękopism jest w Skokloster

Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte von Dr. B. Dudik. Brünn
Winiker 1852. 8°.

9

1515 Krolowa Barbara polsk. d. 1 lipca urodziła córkę, wskutek tego połogu umarła 2 Ok:tobra 1515, o 12 godzinie.

10

Nagrobek Anny córki Kazmierza Jagiellończyka żony Księcia Bogusława pomorskiego jest w Kościele zamkowym w Szczecinie z drzewa rzezbiony przedsta: wia Księcia Bogusława i jego żonę Annę klęczące wraz z familią koło Krucyfixu (Opis w: Fr. Kugler Kleine Schriften und Studien. Stuttgart 1853. T. I p. 816)

Portret Anny Jagiellonki (córki Władysława Króla czeskiego i węgier. a żony Ferdynanda I austriack.) zmarłej 1547 w Pradze jest w Monachium w zamku królewskim w ganku który prowadzi do skarbu.

schurun"

sch in Frankfurt am Main.

'schen Buchhandlung.

185

Reinhold Baist.

Barbara córka Kazimierza IV Jagiellończyka i Elżbiety cesarzowny urodziła się 15 lipca 1478; r. 1496 w październiku zaręczył ją sobie przez posły Jerzy książe saski (syn Albrechta odważnego) sprzykrzywszy sobie stan duchowny do którego wstąpić zamierzał. Przy téjże sposobności przesłał swojéj narzeczonéj klejnot wartający 918 zł. Sute wesele odbyło się w Lipsku, dokąd d. 21 listopada 1496 Barbara zjechała; w Dreznie albowiem wtedy zaraza panowała. Na weselu tem byli obecni Władysław król czeski brat Panny młodéj, Fryderyk mądry kurfirszt saski z bratem Janem, margrabia brandeburski, Amalia księżniczka bawarska, Waldemar książe anhaltski, arcybiskup magdeburski, biskup merseburski, wiele hrabiów, panów i posłów postronnych. Samych panów niemieckih i polskih liczono 6266. Ślub brali państwo młodzi w kościele S. Tomasza, ~~ceprzo~~ d. 21 listopada 1496 a przez 5 dni trwały uroczystości, uczty i gonitwy. Pożycie małżeńskie téj pary było szczęśliwe. Archiwum królewskie w Dreznie przechowuje wiele listów Barbary w języku niemieckim pisanych do męża r. 1514 gdy tenże był na wojennej wyprawie w Fryzyj wschodnich. Przebija się w nich wielkie przywiązanie i uległość mężowi. Między innemi wspomina o sobie iż niemając co innego do roboty cały czas trawi na robocie koszul i haftowaniu takowych złotemi nićmi. Koszule te przesyłała w upominku mężowi i jego krewnym. Skromność jéj w życiu prywatnem i prowadzeniu całego dworu była wzorową. Przytem okazywała wielkie zamiłowanie do sztuk i wiele obrazów sławnemu Łukaszowi Kranach malować dała.

Złożona chorobą r. 1531 d. 2 września spisała testament
zapisawszy wszystkie swe dostatki mężowi,
do kollegiaty w Meissen złoty krzyż, prócz tego dzieciom
swym, krewnym i sługom kosztowne upominki. Śmierć
ulubionych dziatek swoich które nadmiar kochała za-
truła jej resztę chwil życia. Umarła d. 17 lutego 1534 po-
chowana d. 23 lutego t. r. uroczyście w grobach książęcych
w Meissen. Śmierć kochanej żony tak była pamiętną pozo-
stałemu mężowi, iż od chwili skonu swej żony na znak
żałoby przez całe życie nosił brodę zapuszczoną
przez co też nazwę brodatego pozyskał. Barbara wy-
dała potomstwo: 5 synów i 5 córek które po-
większej części za młodu zmarłe jako to: 1. Krzysztof
ur. 8 wrześn. 1497 umarł 5 grud. t. r. 2. Jan ur. 24 sierpnia
1498 (a podług Decyusza 24 lipca) umarł 11 stycznia 1537
zaślubiony z Elżbietą landgrafówną Hassyi. 3. Wolfgang
ur. r. 1499 umarł w piątym miesiącu życia. 4. Krzysztof II
ur. 27 maja 1501 (a podług Decyusza 25 lutego) umarł w sześć
godzin po urodzeniu. 5. Fryderyk ur. 15 marca 1504 następ-
ca w xięstwie, niedołężny umarł w 35 roku życia d. 26 lutego
1539 bezdzietny zaślubiwszy w miesiąc przed śmiercią Elżbie-
tę hrabiankę z Mansfeldu. Córki: 6. Anna ur. 21 stycznia
1500 umarła po trzech dniach 7. Agnieszka ur. 7 stycznia
1503 umarła 16 kwietn. tegoż roku. 8. Krystyna ur. 25 grud-
nia 1505 zaślubiona 1524 Filipowi Landgrafowi Hassyi
umarła 15 kwiet. 1549. 9. Magdalena ur. 7 marca 1507
zaślubiona 1524 Joachimowi II Kurfirsztowi brandebur-
skiemu, umarła 28 grudnia 1534. 10. Małgorzata ur. 9 wrześ-
nia, umarła w trzecim roku życia. (Ob: Galerie der sächsischen
216-228. Fürstinnen; Biographische Skizzen sämtlicher Ahnfrauen des
Königlichen Hauses Sachsen; quellengemäss dargestellt von
Franz-Otto Stichart. Leipzig Verlag von Carl Fr. Fleischer 1857. 8vo str.
530 cena 2 Thlr.) str. 216-228)

Krolowa Bona była córką Jana Galeazzo Sforza księcia Medyjolańskiego (otrutego 1494) i Izabelli z Aragonii (córki Alfonsa II Króla Neapolitańskiego) która + 1524. – R. 1555 opuściła Polskę zagniewana na syna względem małżeństwa z Krolową Barbarą. Zamieszkała w Bari które podobnie jak Xięstwo di Rossano po matce oddziedziczyła. „Nel 1507 (?) cedè Borello e Roserno al re „Ferdinando il Catottolico, e n'ebbe invece Ostuni e le Grottaglie in Terra „d'Otranto." Umarła w Bari 1557 zrobiwszy dziedzicem Filippa II. Stefan Batory wystawił jej pomnik w Kościele S. Mikołaja w Bari. O niej pisał: Ratti: Della famiglia Sforza. Roma pel Salomoni 1794 dwa tomy – w drugim tomie opisuje jej żywot. – Także: Ratti: Memorie su la vita di quattro donne illustri della casa Sforza, e di Monsignor Virginio Cesarini. Roma pel Fulgoni 1785 (jest tu żywot Izabelli z Aragonii – matki Bony) Duży medal przedstawiający Bonę w ubiorze wdowim z napisem dokoła: „Bona Sforcia D: G. Regina Poloniae" jest w Muzeum w Medjolanie z ołowiu – rysunek jego podobnie jak i rysunek nagrobku jej robionego w Wenecyi i wystawionego 1598 w Bari w Kościele S. Mikołaja znajduje się w dziele: Litta: Famiglie celebri di Italia. Milano 1819. presso Paolo Emilio Giusti libraja. Fascicolo I. (fol.) W środku na sarkofagu klęczy Krolowa z koroną na głowie po prawej stronie w niży jest S. Mikołaj patron miasta Bari a po lewej S. Stanisław patron polski (in fol. C. del G. dis. Bignoli inc.)

O Krolowej Bonie kursowało przysłowie: „Regina Bona, attulit tria dona: faciem pictam, pecuniam fictam et.... non adeo strictam."

Bona

Po śmierci pierwszej żony Barbary († 2 paźdz. 1515) cesarz Maxymilian zajął się swataniem Zygmunta I, rajł mu Eleonorę (córkę Filipa Austryjaka Księcia Burgundyi a siostrę Karola króla hiszpań i Ferdynanda cesarza) najprzód lecz Hiszpanie mu odmówili – zalecał mu więc Bonę Sforzią jedynaczkę Jana Galeazzo Sforza xięcia medyolańskiego i Baru oraz Izabelli z Arragonii (córki Alfonsa II króla neapolitańskiego) inni chcieli go wyswatać z Beatrix córką Emmanuela króla portugal. a inni Annę xiężnę Mazowiecką (córkę Konrada xięcia Mazowiec. i Anny Radziwiłłówny która sama będąc wdową miała ochotę iść za Zygmunta I) Lecz cesarz i Erazm Ciołek biskup płocki radzili królowi Bonę (bona re et nomine) ponieważ piękność jej południowa okazalsza była i posag pewniejszy a niżeli przyszłe dziedzictwo sukcessyjne flandryi i Burgundyi Eleonory. – Król upodobał Bonę tym więcej gdy mu Boner żupnik Krak. przysłał jej wizerunek. Król kazał więc porobić przygotowania do ślubu Bonerowi polecił aby kupił aksamitu czerwonego i altembasu karmazynowego na dwie sukien i pierścień z dyjamentem za 200 albo 300 czerw. złot. w Krakowie lub Wenecyi; R. 1517 wysłał po Bonę Stanisława Ostroroga kasztelana kalisk. i Jana Konarskiego archidyakona krak. Posłowie i tak ją opisali: „Co się tyczy piękności osoby samej nic się ona nie różni od „portretu który W. K. M. Signor Christomo przywiozł. Najpiękniejsze jasne włosy i t. d. poetyczniej nawet. Od wielu lat znaliśmy Włochy lecz lepiej tańcującej pani niewidzieliśmy nigdy." Opisując jej wjazd do Neapolu mówią dalej: „Siedziała Księżniczka Bona na białym dzianecie w ubiorze białym zarzuconym na ramiona, w tak cudnej postaci, iż się zdawała Nimfą a raczej boginią." Przytem przesłali miarę wzrostu Bony wraz z jej listem i miarę w pasie „ludziej jedwabną pończochę „która jeśli zda się dużą, wiedzieć należy iż kobiety tutejsze noszą obuwia sięgające kolan samych; miara zaś w pasie wzięta była, gdy Królowa Jmć miała na sobie złote i inne pod spodem suknie." (Relacya Posłów 1517 Zbiór Pamiętników Niemcewicza T. V)

R. 1518 w zapusty przybyła do Polski (senat wenecki przyjmował ją wspaniale cf Dichiaratione) Zygmunt I na jej powitanie wystąpił z nieznaną dotąd wspaniałością (cf. Decius Diarium) Posag jej składał się z 60,000 dukatów (miasto obiecywanych 200,000 duk.) w wyprawie lubo niewiele srebra i złota było jednak celowała cudną robotą (n. p. Celliniego, Caraglia który z nią przybył) suknie pyszne, kobierce wspaniałe flamandzkie (rażi podług kartonów Rafaela) – „jaśniejąca wdziękiem, urokiem piękności, „wychowaniem, dowcipem i przebiegłością wkrótce wzięła Bona przewagę „nad umysłem spokojnego i zacnego Zygmunta a rozmiłowanego w niej „serdecznie; przywiązanie jego wzrastało z laty i potomstwem, a z tego „uczucia umiała korzystać piękna Włoszka. Otoczyła się zgrają swoich kra: „jowców, których nierząd, niewstyd, bezbożność i bezczelność jej skinieniu „powolna wniosła na dwór poważnego Zygmunta chytrość, intrygi, „zabójstwa i trucizny. Włoszki wydawała w Polsce za mąż: tak ulubie: „nicę swoją Laurę wydała za Lubomirskiego drugą Faustynę za Scoratę." (Wójcicki). Miała silną podporę w Piotrze Kmicie który władał massami szlachty jednak stronnictwa możnego pozyskać nie mogła. Wpływy Bony podobnie jak Katarzyny Medycejskiej nieco później we Francji przywabiły do tych krain znaczną Włochów liczbę, a z niemi polor włoski, włoskie nauki, bu: downictwo, zepsucie i nie moralne praktyki. Używały na usługi ludzi podłych a korzystały z niejednostajności w narodzie i między możnemi, żeby swej wziętości, swemu wpływowi i interessowi dogadzać tylko w Polsce nie wywarły tak mocnych i strasznych skutków jak we Francji (Lelewel Ostatnie lata panowania Zygmunta starego 1821) więcej niż 30 lat żyła w najlepszej harmonii z Zygmuntem I z którym miała sześć. syna Zygmunta i dziecko poronione w Niepołomicach. Bona rozdawała urzęda lecz nie mogła dopiąć aby Król. Kanclerstwo 1537 oddał Piotrowi Gamratowi jej ulubieńcowi tylko Janowi Choińskiemu. – R. 1548 po śmierci Zygmunta I chciała kiero: wać swym synem lecz gdy to nie szło podżegała Kmitę, Górkę, Leszczyńskiego i Szczyńskiego przeciw małżeństwie Barbary Radziwiłłówny, i później pogo: [..]by senat to małżeństwo za nieważne uznał

dziła się z synem i wtedy się Kmita pogodził. Gdy biskup Zebrzydowski wychwalał Barbarę, Bona karcąc go iż nieprzystają te mowy księdzu co mitrę kupił, Od was miłościwa pani – odrzekł biskup – i dla czegóż nie miałem kupować co na sprzedaż wystawionem było (Ł. Górnicki dzieje) Pogodziła się Bona później z Barbarą i uznała ją za synową lecz Zygmunt August zawsze się obawiał bo pisze do M. Radziwiłła: „Wolemy żeby raczej przez „listy się nawiedzały niż były pospołu z sobą." a dawniej pisał: „Widzimy „matkę naszą co ni o niczem nie myśli, jak o przeszkodach, coby raczej widzieć „chciała śmierć niżby Koronacya małżonki naszej dojść miała, a pieniądzy, „w których jeno samych matka nasza zatopiona i zdrowie na to ważyć „będzie, by ten akt (t.j. ślubu z Barbarą) mogła rozsypać." – D. 1 i 2. Czerwca 1551 pisze do Radziwiłła król iż Bona mieszkając w Gomolinie blisko Piotrkowa przywiozła z sobą: „wielkiego ożoga (to jest czarownicę mylnie Wojcicki bo to „podobno papugaj) którą od dawnego czasu w Warszawie miała, a która z rozka- „zania matki naszej o nas i o miłej małżonce naszej myślała, jak waszmość „o tem wiesz" – dalej: „Jest już u nas w klatce, śpiewa dosyć nie mało „rzeczy, owa jest się czemu podziwować." – Niektórzy mają w podejrzeniu Bonę iż sprzątnęła Barbarę, książąt Mazowieckich, Oświecimskich, było podejrzenie że otruła Elżbietę pierwszą żonę Zygmunta Augusta. Mając 65 lat uprzykrzywszy sobie niesnaski z synem umyśliła wyjechać z Polski. Poprzednio wysłała swe skarby na 24 wozach każdy o 6 koniach pod dozorem Witgi starosty ostrołęckiego Senat kładł trudności wyjazdowi Bony z Polski; Przerębski podkanclerz powiedział że wprzód głowę z pieczęcią zdejmą niż on na litterae passus królowej pieczęć przyłoży a nawet wyszedł rozkaz nazajutrz na rynku ogłoszony aby się nikt z Królową jechać nie ważył; dopiero Bona wysłała Izabellę do syna narzekając że się jej gwałt dzieje od tego którego w żywocie swym nosiła i który jej życie i Królestwo winien." Król zmiękczony tym cofnął swój rozkaz. – Bona umarła 20 listop. 1557 w Bari które to księstwo Izabella z Arragonii jej matka jej dziedzictwem zostawiła. Pierwszem testamentem mianowała Zygmunta Aug. swym sukcessorem lecz później podłożono jej fałszywy testament w którym xięstwo Bari Filippowi II Królowi hiszpańskiemu zapisała. Zygmunt August wysłał zaraz po śmierci Bony Wojciecha Krys: kiego do Filippa II do Belgii aby się o to xięstwo i o spadek dopominał. Bona miała założyć wiele zamków Iłża ma mieć nazwę od jej Iza (t.j. Bony)

Do rozumu i przebiegłości łączyła Bona złość i mściwość. Wychowańca swego Odrowąża który się ożenił z Anną Księżniczką Mazowiecką wpływem swym wyzuła z dóbr wszystkich iż ze zgryzoty umarł aby co prędzej spuściznę Xiążąt Mazowieckich zagrabić. Orzechowski mówi o niej: „Ona pierwsza wprowadziła do „Polski tę ludzkość która nie tylko wyrównywa ale przewyższa inne narody. „Bona nas zwróciła od owej sarmackiej dzikości ku temu życiu obyczajnemu, „to zdziałała że w ludzkości nie ustępujemy Włochom, a w nauce Grekom."

„Bona" w „Domowe powiastki i wizerunki napisał X. Wł. Wójcicki Tom I Warszawa w drukarni Komissyi rządowej Sprawiedliwości 1846. 12°. st. 87–127.

Podług Paprockiego (Ogród Król. list. 133) Bona miała otruć Elżbietę żonę Zygmunta Aug.

Bona Krolowa pag. 20 - 801 w Statucie Przyłuskiego 17

-956.

Zygmunt I w liście pisanym z Wilna 1516 donosi senatowi polskiemu iż Cesarz z powodu że Król Zygmunt I niemiał potomstwa męskiego i zważając na wnuka Ludwika Króla węgierskiego namawiał go do powtórnego małżeństwa i raił mu swą wnuczkę Leonorę Księżniczkę Burgundyi pannę mającą lat 17 oraz posag 300000 dukatów (aureorum) oraz mającą expektatywę na Księstwa Flandryi i Burgundyi w razie gdyby jej bracia Krolowie Karol i Ferdynand bez męzkiego potomstwa zmarli. Drugą zas raił cesarz Bonę pannę mającą lat 19 oraz posagu 200,000 dukatów, po śmierci zaś matki Izabelli miała dostać 500000. Obiecał oraz cesarz iż obie te panny do Wiednia sprowadzi aby sobie Zygmunt I skoro tam przybędzie wybrał podług woli, aby się wesele na cesarskim dworze odprawiło, chciał bowiem cesarz sam w turnieju walczyć na kopie. Radzi się więc Zygmunt I senatu aby mu powiedzieli czy się ma żenić lub nie i czy tego korzyść Rzeczypospolity wymaga; aby mógł dać odpowiedź cesarzowi. (Przyłuski Statut pag. 20 ma ten list) Na Krolowę Bonę spłynęło dziedzicznie Księstwo Baru. Zygmunt I pozwolił w Krakowie d. 4 Lutego 1523 aby Izabella Księżna Baru i Mediolanu matka Bony z dochodów Księstwa Baru rocznie mogła brać 10,000 dukatów rocznie; po śmierci Izabelli która była dożywotnią dziedziczką Baru mieszczanie miast Bari i Modunensis pisali do Zygmunta I list z hołdem, Zygmunt I wysłał do Baru swych posłów Jana Dantyszka i Ludwika Decyusza Josta dla urządzenia dochodów. Lecz xiążę Mediolanu po śmierci Izabelli matki Bony prosił cesarza Karola V aby

Rada Krolestwa Neapolitańskiego mogła zająć w sekwestr Księstwo Baru (które po śmierci Izabelli w dziedzictwie przypadło na Zygmunta I) albowiem Izabella miała to Księstwo nie tytułem dziedzictwa, lecz tytułem dożywocia posiadać. Vice Król Neapolitański zajął w sekwestr Księstwo Baru lecz Zygmunt I wysłał do cesarza Karola V posła Stanisława Borek (sekretarz króla) kanonika krak. z dokumentami aby dowiodł prawdziwego dziedzictwa, cesarz obiecał powrócenie Księstw Baru i Rossanu, lecz zostało ono przy Vice Królu Neapolu albowiem o inwestyturę na Księstwa Baru starał się Franciszek Książe Medyolański i ponieważ Zygmunt I cesarzowi homagium nie złożył. Przeciwnie zaś ozwał się Zygmunt I z słusznemi pretensyjami do miasta Cremony i Mediolanu (które nieprawnie posiadał Franciszek Sforzia) albowiem Izabella matka Bony była córką Hippolity Sforcyi Księżny Kalabryi; Hippolita zaś była córką Blanki która od ojca ~~swego~~ Księcia Filippa Vicehrabi ~~Franciszka~~ ~~Sforcyi~~ dostała miasto Cremona na wiano gdy szła za Franciszka Sforcyja. Sprawę całą potem popierał u cesarza Dantiscus – lecz nic nie wskórali podobno (Przyłuski Statut pag. 801)

Dwóch Królów zrzekło się Sum Neapolitańskich na korzyść Rzplitej polskiej. Stany darowały te summy ~~[illegible]~~ Stanisławowi Augustowi.

Ratti: Della famiglia Sforza. Roma 1794. 4o. 2 Tomi.

18

Bona

Opisanie wyjazdu Królowej Bony córki Jana Sforcyi Księcia Medyjolańskiego a Króla Zygmunta I
czyli starego pozostałej wdowy 1. lutego r. 1556 z dawnego rękopismu (J. U. Niemcewicza: Zbiór Pa=
miętników historycznych o dawnej Polsce. Tom II w Warszawie 1822 str. 11-19.) Królowa Bona posiadała nie=
zmierne skarby. Orzelski wylicza ogromne majętności i dzierżawy które w Polsce i Litwie trzymała mię=
dzy innemi Wieluń, Rogoźno, Bar, Sambor, Leżajsk, Krzeszów, Bełz, Narwe, w xięstwie Mazowieckim
dobra posiadane przez Książąt, Grodno, Kobryń, Krzemieniec, Tykocin, Augustów, Indurę, Geranów, Merecz
i.t.d. Dwa lata przed wyjazdem wysłała już swe skarby do Baru xięstwa leżącego w Królestwie Neapolitańskim
nawet własne klejnoty córkom zabrała pod rzeczy które z sobą wiozła miała przeszło 500 koni, udawała że
dla poratowania zdrowia jedzie do cieplic padewskich. Wyjeżdżając zwołała Pany pokazując im sklepienie pie=
częciami jej i Króla opieczętowane mówiąc aby to nie było tykane bo tam jej skarby i przywileje w Warszawie
obdarła obicia, córkom po jednym pierścieniu zostawiła córki panny Anna i Katarzyna oraz Izabella wdowa
po Królu węgierskim rzewnie płakały, sama zaś łzy z oka nie spuściła. Do granic prowadzili ją Walenty
Dębiński kaszt. sądecki Jan Bonar kaszt. biecki i Piotr Boratyński starosta samborski. Od granic zaś do
Włoch mieli ją odprowadzić: Wojew. Rawski, Stanisł. Maciejowski kaszt. sandomirski, starosta lubomirski, mar=
szałek nadworny, Franc. Rosiecki kasztel. lwowsk. – Będąc w Polsce sprzedawała urzędy. Do Wenecyi przed wyjazdem
dała 2,000,000 a według drugich wywiozła 7,000,000; Na Szląsku gotowali się jej zastąpić i skarby odebrać
Król gdy odebrał wieść że matka jego chce wyjeżdżać zwołał radę postanowili wysłać do niej Zebrzydowskiego
bisk. krak. żeby jej odjazd wyperswadował lecz nic nie wskórał. Lecz zebrała Królowa u syna, gdy jej X. Prze=
remski podkanclerz passportu pieczętować nie chciał, Król na końcu wymógł u senatu pozwolenie; wysłała Kró=
lowa najprzód Wilgę starostę ostrołęckiego z 24 wozami naładowanemi klejnotami u każdego woza było 6 koni; Z
Włoch odprawiła swój fraucymer polski; Królowi Hiszpańskiemu Filipowi wielkie summy pożyczyła. (Górnicki)
Zygmunt I acżkolwiek miał sobie w wianie zapisane Księstwo barskie pozwolił dożywotnie Bonie użyć na swe
potrzeby 10,000 czerw. zł. rocznie w Krakowie 4 lutego 1523.
Po śmierci matki Bony zaczęto zaraz uszczuplać xięstwo barskie; miała prócz tego Bona prawo do połowy miasta
Kremony po swej babce Hippolity Sforcyi xiężny Kalabryi, lecz tę Kremonę cesarz zagrabił. Cesarz Karol V po śmierci
Izabelli matki Bony przysądził Barskie xięstwo Zygmuntowi I
Według relacyi nuncyusza papieskiego Ruggero r. 1568 płacił król hiszpański Zygmuntowi Augustowi co=
rocznie 143,000 dukatów neapolitańskich za xięstwo Baru , oraz procent od sum wywiezionych przez Bonę
Synem Bony córki Jana Galeazzo Sforza xiążęcia medyjolańskiego był Zygmunt Aug. urodzony 1 sierpnia
1519. O summach neapolitańskich pisze Załuski Epistolae familiares T. I p. 505. – Testament Zygmunta
Augusty w którym także rozporządza ~~[illegible]~~ xięstwem Baru w Pamiętniku Warszawskim 1819 T. XV czyli
Nr 9. Traktowała o te summy neapolitańskie Anna Jagiellonka z Królem hiszpańskim
Papacoda de Burgensalvis zaufaniec Królowej Bony, za którego sprawą z Polski wyjechała,
pomiarkowawszy że Bona chce do Polski wrócić, przekupił lekarza, który chorej Królowej podał lekarstwo
zatrute a podrobionym testamentem w widokach dla siebie korzyści pozostałość po niej Królowi hiszpańskiemu
w ręke podał. (Mizler Acta Lit I p. 256. Neugebauer p. 601.) – Stanisł. Reszka opat Andrzejowski posłany
1588 w sprawie sum neapolitańskich do Rzymu pobierał miesięcznie po 200 fl (proceso niesłychane summy kosz=
tował). Królowa Bona pochlebstwami i łzami ujmowała Zygmunta I żyła poufale z Gamratem arcybisk.,
który miał za nierządnicę Dorotę z Soboty żonę Jana Dzierzgowskiego kasztel. czerskiego i starosty warszawskiego
R. 1574 popierał proces przeciw Papacodzie w Rzymie X. Kłodziński
Po śmierci Bony Król hiszpański Filip zabrał xięstwo Barskie i Rossańskie, dopominał się o nie jako prawy
dziedzic Zygmunt August i wysłał do Hiszpanii posła Barzego, który tam umarł do Rzymu zaś Hozyusza
wysłał potem Król do Hiszpanii X. Piotra Wolskiego lecz zawsze odwlekano sprawę

Lodrzenta ... że kupił od ... hiszpańsk...

Zygmunt August w liście do Mikołaja Radziwiłła wojew. wileńsk. pisanym z Radomia 20 Januar. 1550 mówi iż Bona dla zapuchłego oka postanowiła do cieplic włoskich wyjechać „Owa po Jej Mści nullam sinceritatem et in rebus et in verbis niewidziemy.” (p. 479) „~~[illegible]~~ „Nie myśli JMć o tym aby nam kiedy co dobrego czyniła” — „JMć u cesarza w wielkiej suspicyi jest żeby miała przyczynę dać pierwszej małżonce naszej ku tak prędkiej śmierci” (p. 480) „(P. Wojewoda, jakom do Gomolina wziął był rękawice iż gdzieby była JMć nam jaki pierścień dała żebyśmy i ~~były~~ byli w rękawicy od JejM wzięli, teraz mieliśmy w ręku chustkę, owa by nam była JMć dała jaki pierścień ale i o tym nequidem verbum ullum.” p. 483. Niemcew. Pamiętniki I

Że się Zygmunt August obawiał Bony widać to z listu jego z Radomia d. 1 Czerwca 1551. do Mikołaja Radziwiłła Marszałka lit. pisanego gdzie powiada: „A iż Królowej JejM. matki naszej ta tam baba, która z Sieradzia do Brześcia „jest przywieziona barzo a barzo dolega, obawiamy się, iż jako innych dosyć nieprzystojnych rzeczy pobroiła, quod „meminisse horet, żeby się i tego (confidenter T. M. piszę) nieważyła, zwłaszcza aby tym obyczajem, to jest ogniem „tej baby zbyć niechciała; gdzie by się też i nam, czego Boże uchowaj, przy tej Babie co dostać miało.” (Pisze to Król bo mu Zrobosserowicz mistrz ex astris prorokował że go czeka od ognia periculum. (Pamiętniki do dziejów Polski wydał Stanisław August Lachowicz Wilno nakład i druk T. Glücksberga. 1842. obejmujące: Listy oryginalne Zygmunta Augusta. p. 13.

W liście do tegoż z Krakowa d. 7 Września 1553 pisanym mówi (p. 62) „Alić już prawie ta matka hostiliter z nami „et cum dominiis nostris agit iż snać żadny hostis takowej by szkody nie mógł w państwach naszych uczynić jakoby JMć „uczyniła gdyby to JMu predsięwzięcie tak, czego boże uchowaj pójść miało.” — „Posyłamy posły jednego do Kró: „Rzym. aby nam już około tej matki paterne radził.”

Krolowa Bona umierając zapisała Krolowi hiszpańskiemu Filipowi xięstwo Baru i Rossanu, gdy zaś u tegoż Króla miała na pożyczkach 430000 talarów z procentem 10 od 100 co corok robiło 34000 talarów. Po śmierci Bony dług ów należał Zygmuntowi Augustowi i 3 córkom gdy Zygmunt August umarł obie siostry starsze Katarzyna Krolowa szwedska i Sofia Xiężna Brunświcka dług ten odstąpiły Annie najmłodszej siostrze, która mając męża Stefana Batorego mogła popierać sprawę o odebranie. Po śmierci ~~[illegible]~~ Stefana Batorego summy te dziedzictwem spadły na Katarzynę Krolową szwedską a jej syn Zygmunt III obrany krolem polskim darował Rzeczypospolitej prowizyja od owej summy. Po śmierci Jana Kazmierza ozwali się o te summy 1) Krolowa szwedzka Krystyna, jako potomek dalszy Katarzyny Jagiellonki. 2) Xiążę Enghien (de Anguiain) którego Jan Kazmierz uczynił swym sukcessorem. 3) Xiążę Neuburgski elektor palatinus Rheni który miał córkę Zygmunta III; xiążę ten brat połowę całych prowentów, bo mu je Jan Kazmierz dożywotnie zapisał. Po śmierci Jana Kazmierza Król hiszpański niechciał nic Polsce płacić. Gdy ciągle w wypłacie były zwłoki Król Jan Kazmierz dla odzyskania summy posłał jako rezydenta do Neapolu i do pobierania prowentów Pawła Doni dziekana warszawskiego. Król Michał r. 1672 wzywał do odzyskania owych summ jeszcze pomocy niejakiegoś Jakoba Lombardi w Neapolu prałata rzymskiego

Jan Kazmierz r. 1657 prosząc o posiłki cesarza, zastawił mu obok Wieliczki i summy neapolitańskie.

Zygmunt III testamentem swym zapisuje swym dzieciom dobra w Królestwie Neapolitańskim i xięstwo Baru; summę 43000 dukat. neapolit. w Foggii, 260,000 na cłach Królestwa neapolit., 18000 od Kamery neapol. winnych.

1543 (?) Ludwik Monti lub Montio był poufałym sekretarzem krolowej Bony

Diana di Cardona przybyła z Boną do Polski — była kochanką Zygmunta Augusta młodego, r. 1550 odjechała do Sycylii (Mscr. Lukas.)

<u>Bona</u>. Warszewicki De optimo statu lib.
p. 150 mówi iż Bona w Małej Polsce
wsparła Kmitę z Tarnowskim w Wielkiej
Polsce Kościeleckich z Czarnkowskimi
w Litwie Radziwiłłów z Chodkiewiczami.
Przez Bonę omało że Zygmunt I w Koko-
szej wojnie pod Lwowem nie postradał
Korony. Ciekawy jej obraz st 131.

Wyjezdzając do Włoch odrzekła jednemu kto
ry się jej z usługami ofiarował: Dobrzem
was poznała — gdybym była chciała tobyś
cie mi i syna nawet mego sprzedali

<u>Krolowa Bona</u> Po zeysciu Izabelli Sforcyi spadało
na jej córkę Krolową Bonę, Xięstwo Baru i niektóre
summy w Neapolu; do tego spadku rościł sobie prawo
xże Medyolański; Karol V przez długi czas zwlekał
decyzyię w tej mierze wreszcie dał Bonie inwestyturę
i summy przyznał. — Było podeyrzenie że Bona otruła
Elżbietę żonę Zygmunta Augusta, bo wspólnie z nią kucharz
i kuchmistrz pomierali. — R. 1638 był wyprawiony o summy
Neapolitańskie Stanisław Makowski do Hiszpanii bawił w Barce-
lonie a r. 1653 bawił w Neapolu skąd ledwie uszedł bo było podey-
rzenie że w Neapolu otruł ~~[illegible]~~ Grodkowskiego; sługa Ma-
kowskiego Askatrius zabił ~~[illegible]~~ Derogatysa sekretarza
P. Grodkowskiego z rozkazu Makowskiego za co tracony — Po
wyjeździe Makowskiego pilnował interessu summ Neapolitańs-
kich 1653 Albert Leciszewski. — R. 1526, 1527, 1528 wysłany był
w interessie Barskim Fabian Wojanowski; popadł w ręce inkwizycyi
hiszpańskiey gdzie siedział przez 5 miesięcy, z wielką trudnością za wda-
niem się Cesarza samego uwolniony.

Krolowa Bona gdy do Włoch wracała pozwolił senat Wenecki na jej przybycie użyć białogłowom drogich szat i Klejnotów (które były innym czasem zakazane)

Abonneme

Unterzeichneter abonnirt auf

Monatsschrift:

Bona przybyła do Wenecyi 26 Kwiet 1556 z Kardy=
nałem de Augusta i Kard. Ferrary wysłano
przeciw niej Bucentaura 3 galery i mnóstwo
Brygantyn aż do S. Błażeja. Na buccentau-
rze jechało przeszło 100 pań weneckich w świą
tecznych strojach. Bona wysiadła na
Rialto w domu margrabiego Ferrary.
D. 28 Aug. Bona z dworem słuchała mszy
u S. Marka
D. 1 Maja Senat ofiarował Artusowi Papacoda
dworzaninowi Bony 300 skudów złot.
(narady Senatu z kancelaryi Książęcej sekretnej)

1557 d. 20 listopada umarła w Bari Królowa polska Bona Sfortia (córka Jana Galeazzo Sforzy i Izabelli Arragonskiej) nie bez podejrzenia otrucia przez swego sekretarza Gian Lorenzo Pappacoda, który jej testament spisał. Pozostał po Królowej Bonie znaczny majątek w złocie i kosztownościach wywieziony z Polski, księstwa Bari i Rossano, których lennicze posiadanie cesarz Karol V. zagwarantował potomkom Bony, dobra Modunio, Pali, Noja, Triviano, Rutiliano, oraz summa 430,000 dukatów pożyczona od Bony przez Filipa II króla hiszpańskiego, od której summy zobowiązał się płacić rocznie 10^{ty} procent czyli 43000 dukatów z dochodów apulskiej Komory celnej Foggia. Po śmierci Bony cały jej majątek zajęty został na rzecz Filippa II.

1557 Zygmunt August Król dla odzyskania spadku po Bonie wysyła do Neapolu z Rzymu internuncyusza x. Jana Wysockiego Kantora gnieznieńsk. opata lędzkiego – do Filipa II do Bruxeli Wojciecha Kryskiego podkomorzego płock. sekretarza Król. – do Ferdynanda cesarza niemieckiego Marcina Kromera Kanonika Krak. d. 16 Styczna – zawiadomiony o całej sprawie z Włoch przez Komisarza Król. Zygmunta Finello (Fanelli). Gdy Wysocki i Kryski wkrótce za granicą zmarli, popierali sprawę w Neapolu x. Adam Konarski i Ciccini.

1561 d. 2 Stycznia król wysyła w tej sprawie do Hiszpanii sekretarza swego x. Piotra Dunina-Wolskiego.

1567 wysłany do Rzymu i Madrytu poseł Piotr Barzy kasztelan przemyski.

1565 ablegaci w Neapolu: Kłodziński – Paweł Stempowski +1568 – Jerzy Ticini – Stanisław Stempowski – Stanisław Kłodziński 1569 – Stanisław Hozyusz poseł do Rzymu, który u wicekróla neapolitańskiego Perafano de Ribera Księcia Alcala (+1571) wyjednał, iż przynajmniej procenta z Komory Foggia płacono.

1571 Zygmunt August testamentem cały spadek neapolitański zapisał swym siostrom, a w razie ich śmierci, Rzeczypospolitej Polski.

1574 Interessa Królowej Anny w Neapolu prowadził x. Kłodziński

1577 x. Fogelweder chodzi w sprawie Królowej Anny w Madrycie.

" Pontus de la Gardie poseł Królowej Szwedzkiej, robi w Rzymie kroki o spadek neapolitański.

1590 x. Żołczyński agent Anny Jagiellonki w Neapolu.
Piotr Niszczycki kasztelan bełski poseł Zygmunta III do Neapolu.

1592 x. Stanisław Reszka opat jędrzejowski w Neapolu +1600.

1621 x. Adam Mąkowski kanonik kujawski opat jędrzejowski w Neapolu, potem w Madrycie

1627 x. Stanisław Mąkowski (synowiec Adama) w Madrycie.

1626 Zygmunt III niemając żadnego prawa (chyba tylko do jednej cząstki po matce Katarzynie) rozdzielił summy neapolitańskie w połowie 1) między Królewicza Władysława (syna pierwszej żony) i 2) między potomstwo drugiej żony Konstancyi (Jana Kazimierza i innych synów oraz na córkę Annę Katarzynę żonę Filipa Księcia Neuburgskiego).

1636 Roncali agent Władysława IV w Neapolu.

1638 x. Stanisław Mąkowski w Madrycie i x. Tytlewski, który wyjechał do Neapolu.

1650 Król Jan Kazmierz pobierał rocznie 11,428 dukatów i tyleż Książę Neuburski z Neapolu.

1673 Król Jan Kazmierz testamentem przekazał summy neapolitańskie Annie Gonzaga, żonie Kondeusza (siostrzenicy zmarłej swej żony). Rościli równocześnie prawo do tego spadku Książę Neuburski i Krystyna Królowa szwedzka.

1673 Jakób Lombardi agent polski w Neapolu.

1674 Jędrzej Chryzostom Załuski posłuje do Madrytu.

1713 Krzysztof Szembek biskup inflantski posłuje do cesarza Karola VI w sprawie summ neapolitańskich.

Burbonowie hiszpańscy obejmują rządy Neapolu.

Maciej Lubieński dziekan gniezn. i krak. posłuje do Ferdy:nanda IV.

1790 upomina się Stanisław August o summy neapolitańskie.

1821 Ks. Ksawery Drucki-Lubecki wznawia starania o summy nea:politańskie.

(Ob: Sumy neapolitańskie. Opowiadanie historyczne przez Klemensa Kanteckiego. Warszawa (Gebethner) 1881. 8vo str. 269.)

nadgrobek krolowéj Bony Wypisz podróży do
Apulii i Kalabryi w r. 1791 odbytej przez
Krzysztofa Wiesiołowskiego.
Lech Dziennik polski Tom I N.r 9 str 263.

W chórze Kościoła Katedralnego w mieście Bari w Apulii
jest nagrobek Bony który jej ~~[illegible]~~ krolowa Anna
Jagiellonka 1593 postawiła: Trumna duża z mar-
muru czarnego statua Bony z marmuru białego
w stroju zakonnym klęcząca koło niej dwie osoby
(dwie prowincyje polskie) i 2 biskupów S. Polskich
w ołtarzu Zmartwychstanie pańskie w marmurze rznięte
Koło nagrobku popiersia Krolow polskich malowane
al fresco.
W Bari jest pałac który Bona 1556 naprawiła
Drugi nagrobek Bonie postawił tamże w napisie w kościele
Stanislaus Makoski Abbas Lubin. Ad Philippum
IV Hispan. reg. iterum legatus 1650.

Bona

Summa 430,000 dukatów neapolitańskich wywieziona przez Bonę do Włoch na Xięstwach Bari i Rossano i na dobrach ~~lokowana~~ Królewskich lokowana, pobierali od niej prowizyą Zygmunt August, Stefan Batory i Zygmunt III który tę summę r. 1588 Rzeczypospolitej darował. Płacono procenta aż do r. 1672. odtąd nic

Krolowa Bona.

1616 król wyprawił Krzysztofa Koryzińskiego do Filipa III Króla Hiszpani o zwłoczony od wicerejów czynsz w Królestwie Neapolitańskim na prowentach Dogana Fogia w Apulii po Bonie Sforcyi należących.

1622 Adam Makowski internuncyusz bawił o te summy kilka lat w Neapolu był i w Hiszpanii o to powracając do Polski + 1623 w Aix

zwany Victor — czwarty — ~~zwany~~ Victor — lit — Kancl. — 29

Jerzy Xiaże Radziwiłł herbu Trąby na Birżach i Dubinkach syn Mikołaja z Musnik. ~~wojewod.~~ Kancl. lit. Ojciec wojew. wileński ze Zofij Księżniczki Moniwidowny wojewodzianki wileńskiej urodzony r. 1480. R. 1508 hetman polny lit. r. 1519 wojew. Kijow. r. 1531. Hetman W. Lit. Grodzieński bielski i lidzki starosta Kawaler złotego łańcucha stawny 30 wygranemi z Tatarów, Turków, moskalów Krzyżaków Inflantskich pruskich + 1541 po Wielkiejnocy Zona Barbara Kolańska z Dalejowa ~~dicta~~ (Consors Barbara Kolańska de Daleow Dicta wolska) Tabulae 27: Barbara Kolańska de Daleow dicta Wolska haeres in Szczurzyno stemmatis Junosza Joannis comitis Herburthi Dobromilski et Nicolai Comitis Sieniawski Betzensis deinde Russiae Palatini Exercituum Regni Supremi Ducis Ao. 1569 aetat. sue 80 Defuncti Illustris viri Kola de Daleow palatini Russiae Exercituum Regni Ducis filia Georgii I Cognomento Victoris principis Radivili in Birze et Dubinki Domini et Haeredis Castellani Vilnen: Mareschali ac supremi ducis exercit: M. D. L. equitis torquati consors ecclesiae et parochiae in Szczurzyno cum Marito suo fundatrix. + 1541 mając lat 61. = Dzieci 1) Anna Elżbieta ur. 1518 + 1558 zona najprzod Piotra Stanisławowicza z Ciechanowca Kiszka herbu Dąbrowa r. 1522 potockiego potem trockiego wojewody od r. 1541 Kasztel. wileńsk. hetmana poln. lit. + 1544 potem zona Szymona Jurewicza Xia Holszańskiego dapiferi M. D. L. A. 1556 defuncti. 2) Barbara ur. 1520. zona a) Stanisława Wojciechowicza Gasztołda na murowanych Gieranojnach herbu Habdank Witebskiego Nowogrodzkiego, Trockiego wojewody zmarłego + 1542 w grudniu b) Zygmunta Augusta zaślubiona w Wilnie 1545 przed senatem prezentowana w Wilnie (17 kwietnia 1548 Koronowana w Krakowie 7 Grudnia 1550 zmarła 8 Maja 1551. Pogrzebiona w Wilnie w Kość. Katedralnym. 3) Mikołaj I Rudy Kanclerz W. Lit

marszałek nadw. lit + 1541

Jan w ...

Vasaga jeden był Incisor M. D. Lith. lubiony od ...

od Xia Ferdynanda Gonzagi xięcia Melfetu który chwat z swym

domem spokrewnił + 27 Sept 1557 mając lat 35

Mik Wojew. Wileński był jego braten

drugi Jan Lubiony od Krola Angelskiego syn Mikołaja wojew

wileński + 1507.

Georg Radziw Castell. Wilnens. M. D. L. Exercit Generalis Grodnensis Bielscensis et Lidensis Capitaneus Lith. Marschalcus Curiae + 1541 aetat 61.

Eugenio Eugenio

30

Nr 9801.

Icones familiae ducalis Radivilianae ex originalibus in Gazophylacio Ordinationis ab Antiquo servatis picturis desumptae. Inscriptionibus Historico-genealogicis ex Documentis authenticis compendiose & illustratae ab anno Virginei partus 1347 ad Annum 1758 deductae Nesvisii in Typographia privilegiata Ducali Radiviliana Collegii Societatis Jesu

na odwrotnej stronie herb. Radziwiłłow dedyk. druk: 2 kart in folio Michałowi y Kaźmierzowi i Antoniemu Bazylemu Radziwiłłowi wojew. wilensk. Hetm. W. X. Lit. podpisany Martinus Franciscus Wobe Locumtenens, Judex milit. Praesidiar. Ordinationis qo Gazophylacii Provisor.

Schema Consanguinitatis Radivilianae Duc. Prosapiae cum Regio Piastarum Genere Inclyta stirpe Jagellonia et Augustissima Domo Austriaca in fol maj.

są to obrazy osob z Rodziny Radziwiłłow od Woyszunda zwanego Radziwiłem aże do Karola III Radziwiła (in Biała Krynica herel) Pani Kochanku Marszałka trybunału lubelsk. 1757. pod każdym podpisy portretow 165. ku końcu tych liczy widać że dwie ręce robiły na końcu 2 fol. Repertorium familii spokrewnionych.

Nr 26

Albert Radziwił bisk. wilensk. + 1519 Nr 25. — Jerzy wojew. Kijow hetm. w. lit + 1541. — Barbara Kolińska de Daliow (jego żona matka krolowy Barbary herbu Jurosza) + 1569 Nr 27. — Krolowa Barbara ta sama co w Balińskim Nr 29 — Mikołaj Kanclerz W. X. Lit. zwany ~~Ryży~~ Rudy + 1584 Nr 30 — Katarzyna Tomicka jego żona 1542 Nr 31. — Jerzy Kasztelan Trocki + 1613. (w płaszczu żółtem) Nr 37. — Sophia de Zborow Zborowska Armorum Jastrzębiec Joannis Marcinowicz de Zborow et Annae de Gora Comitissae Konarska stematis Habdank Castellanidis Kaliszensis Zboroviorum Castellanorum Gnesnensium 1578 Ac Praetorianorum Praefector. Odolanov. Kiers: Grauden: Volpin. Capitaneor. filia Giorgii IV Radivili d. g. Ducis in Birze et Dubinki S. R. I. Principis Castellani Trocensis Mosiricen. et Merecen. Capitanei Equitis Torquati Aquilae Albae Consors nupta A. D. 1602. die 16 Decembris Vidua Renovavit votum cum Abrahamo Sieninta, Nr 38 — Krzysztof Kanclerz W.: Wojew. Wilen: Hetman W. X. Lit + 1604 Nr 39 — Katarzyna Anna Sobkowna jego żona + 1576 Nr 40 — Janusz kasztel. wilensk. + 1620. Nr 44 — Bogusław Chorąży W. X. Lit + 1669 Nr 47. — Anna Maria Radziwiłłowna jego żona + 1667. Nr 48 — Krzysztof II Wojew. Wilenski + 1640 Nr 51 — Janusz wojew. wilensk. + 1655 Nr 54 — Katarzyna Potocka jego żona + 1642. Nr 55 — Maria Mohylanka druga jego żona + 1661. Nr 56 córka Bazylego Hospodara Moł. siostra ~~Ruy~~ Roxany Chmielnickiej: Mirona Wojew. Mołd. — Anna Gasztołdowna siostra męża Krolowej Barbary żona Jana Radziwiła Kasztel. trock. 1522 Nr 59 — Mikołaj Radziwił Czarny Kanclerz W. X. Lit + 1565. Nr 66. — Elżbieta ~~Szydłowiecka~~ Odrowążowa jego żona + 1562 Nr 67 — Albert Marszałek nadw. W. X. Lit + 1592. Nr 73 — Anna Ketlerowna jego żona + 1619 Nr 74 — Albert Kanclerz W. X. Lit. + 1650. Nr 88 — Regina Eisenreich jego żona + 1637. Nr 89 — Krystyna Lubomirska druga jego żona + 1667. Nr 90 — Mikołaj Radziwił Sierotka + 1616 Nr 91. — Elżbieta Wiśniowiecka jego żona + 1596 Nr 92 — Zygmunt Kawaler Maltański + 1642 Nr 102 — Dominik marsz. W. X. Lit + 1697 Nr 107 — Anna Maryjanna Połubińska jego żona + 1690 Nr 108 — Michał Wojew. wilensk. + 1680 Nr 142 — Michał Hetm. W. X. Lit ~~Nr~~ 1756 żył Nr 157 — Urszula Wiśniowiecka jego żona + 1753 Nr 158 — Karol Wojew. Wilensk. 1762 Nr 165. (Panie Kochanku)

Krolowa Barbara Radziwiłłowna koronowana d. 7 grudnia 1550 (a nie 9 grudnia jak mylnie pisze Baliński) [illegible] 31

Constantia Regina.

Constantina Pequeña.

33

Biografie: przez Karola Władisł. Zap.

Anna (córka Władysława Jagiellończyka II Króla czesk. i węgier oraz Anny Gastonowny córki Gastona Foix z Kandalar) ur. 1503 d. 8 Července w Pradze ~~zaś~~ zaręczona 1515 Ferdynandowi arcyxiążęciu rakusk. a zaślubiona 1521 + 27 ~~ledna~~ Januar 1547 w Pradze.

Díl II Zešit I p. 1–5.

Anna Jagiellonka córka Zygmunta I i Bony ur. 18 října 1522 zaśl. 1576 Stefanowi Batoremu + 9 září ~~a~~ 1596 w Warszawie

Díl II Zešit I p. 5–7

Památky archeologické a místopisné redaktor Karel Vladislav Zap. Praha 1857. 4º.

Beste

D Unterzeichnete abonnir nach den im Prospec
bei der Central-Expedition für Stoffmuster a

per 3, 6 oder 12 Monate für

Datum der Bestellung.	Name und Stand.	Genaue Bezeichnung des Wohnortes und wie zu adressiren ist.	Welche dungsar wünscht

34

Izabella Jagiellonka.

Izabella Jagiellonka

żona Jana Zapolskiego króla węgierskiego.

Żywot nieszczęśliwej Izabelli Jagiellonki która tak ważną rolę w najburzliwszych czasach dziejów węgierskich odegrała, jéj wzniosły i bohaterski umysł, oraz jéj rozliczne przygody nacechowane niejedną dramatyczną chwilą, zasługują na uwagę czytelników ~~[illegible]~~ z historią Węgier nawet mniej obeznanych.

Izabella była córką Zygmunta I Króla ~~pol~~skiego i mediolańskiej księżniczki Bony Sforcyi urodzoną w Krakowie dnia 18 Stycznia 1519 roku. ~~[illegible]~~ Pod okiem matki odebrała ~~a~~ prawdziwie królewskie wychowanie*, ~~przy męskiej odwadze której nieraz przy bystrości umysłu i przy znakomitej piękności data dowody~~ (przy ~~cnotliwych obyczajach~~ Izerytą [?] obdanona przy znakomitej piękności, niepospolitą bystrością umysłu i męską odwagą, której nieraz pośród największych niebezpieczeństw dała dowody, Izerytą [?] żywości włoską z wdziękami polskiemi.

Właśnie kończyło się królewnie lat dziewiętnaście gdy na dwór ojca ~~[illegible]~~ do Krakowa r. 1539 zjechali węgierscy posłowie Stefan Broderyk biskup ~~wielko~~ waradyński i uczony kanclerz Isztwan ~~Stefan~~ Werbőcz prosząc o rękę ~~dla~~ Izabelli dla ich Króla Jana Zapolskiego. Wdzięcznie przyjęli rodzice to poselstwo; Zygmunt I powin:

*) sławny grammatyk Honterus (Grass) siedmiogrodzianin kształcił ją nawet w języku łacińskim.

Trzewzy [?] albowiem — jak pisze Łukasz Górnicki — były tajemnie wprzód ukołysane:

nowaczony z domem Zapolskich przez zmarłą
swą pierwszą żonę Barbarę, rodzoną siostrę
Króla Jana, którego zalecające przymioty poznał osobiście gdy tenże
r. 1528 wyparty potęgą oręża rakuskiego
zmuszony był szukać schronienia w Polsce,
mając oraz w żywej pamięci zasługi Stefana
Zapolskiego wojewody siedmiogrodzkiego jakie
tenże wyświadczył rodzinie Jagiellonów
przez osadzenie na tronie węgierskim Wła=
dysława brata Zygmunta I, pomimo nierównego
wieku (liczył bowiem wtedy Jan Zapolski już
lat pięćdziesiąt i dwa) — zezwolił chętnie
na to zamęście swej córki, wyznaczył jej 70,000
czerwonych złotych posagu prócz wyprawy
i pełnomocnikiem swym do układów ślubnych
Piotra Kmitę marszałka wielkiego koronnego
i starostę spiskiego mianował. Posło=
wie węgierscy w imieniu Króla zapewnili na=
wzajem Izabelli 140,000 czerwonych złotych
jako wiano na zamkach węgierskich Solymos,
Lippa i siedmiogrodzkich Dewa, Chicho, Kiwar
kükillő Kykellewar oraz na dochodach miasta Debre=
czyna i cła w Koszycach, które ponieważ
były w zastawie, Król Jan w przeciągu dwóch
lat z rąk obcych miał wykupić. Posag zaś Iza=
belli zobowiązano się tymczasowo złożyć w domu
handlowym Fuggerów lub u Dożęy weneckiego
dla większej pewności owego wykupna.

Gdy wreszcie potrzebna do tych zaślubin
dyspensa papieska z Rzymu nadeszła, odbył się
w Krakowie na zamku, z królewskim przepychem
d. 29 Stycznia 1539
uroczysty obrząd zaręczyn, podczas którego jeden
z posłów węgierskich zastępował osobę
nieobecnego Jana Zapolskiego. Świetne igrzyska
i wesoła uczta zakończyły obchód dla Iza=

Ta słabując często bliżej się miał ku zachodowi a niżeli ku porankowi życia)

Tokaj, Regecz, Thallya

belli pamiętny opisany przez współczesnego lekarza
nadwornego Królowej Bony Jakuba Ferdinando z
Bari w liście do Mikołaja Carmignano neapolitań:
czyka *)

Wkrótce przybyli też węgierscy panowie Piotr
Perén i Stefan Drugeth z Homonny; ci towarzy:
szyli Królewnę otoczoną licznym orszakiem
dworzan polskich do Węgier. Z polskiej strony
odprowadzał Izabellę Piotr Kmita marszałek na
Koszyce i Budzyn do Krolewskiego Białogrodu
(Stuhlweissenburg). Przed miastem witał Jan
Zapolski pod kosztownym namiotem swą narze:
czoną, odprawił z nią wspaniały wjazd do miasta,
gdzie w tameczney Katedrze po ponowieniu ślubu
małżeńskiego d. 2 lutego 1539 Koronacyja nowej Kró:
lowy nastąpiła. W stołecznem mieście Budzynie do:
kąd się cały dwór węgierski po odbytem weselu
przeniosł, oczekiwały Krolewską parę nowe uro:
czystości świetnego przyjęcia. Tu podpisał Jan
Zapolski dnia 18 lutego 1540 r. ugodę małżeńską
i odebrał z rąk polskich w gotówce
połowę posagu, drugą zaś połowę to jest 32000
czerwonych złotych oraz resztę wyprawy w klejno:
tach i kosztownościach wartających 8900 dukatów
390 grzywien i 18 skojców srebra złożył
poseł Zygmunta I Jan Lubomirski na ręce
w Koszycach dnia 15 maja 1840 r.
pełnomocników węgierskich.

Niepodobał się ten związek kilkom senatorom
polskim: tron Jana Zapolskiego na który go nie:
chętne dworowi rakuskiemu stronnictwo węgierskie
po bezdzietnem skonie młodocianego króla Ludwika II poległego w nieszczę:
liwej bitwie pod Mohacem przeciw Turkom r. 1526
wyniosło, był ciągle niepewnym, a pomimo
iż Zapolski przy zawarciu korzystnego pokoju z Fer:
dynandem II arcyksięciem austriackim, mającym jako
szwagier Ludwika II najbliższe prawo do objęcia
Węgier r. 1538 dla siebie
na dożywocie Koronę węgierską
wytargować zdołał, zmuszony był jednakże oglądywać
się wciąż na pomoc i przyjaźń sułtana tureckiego, do

*) De felici connubio serenissimi Ungariae re:
gis Joannis et I. Isabellae Poloniae regis filiae
epistola. Cracoviae apud Math. Scharffenberg
1539. 4º

czego mu zręczny polityk Hieronim Łaski woje-
woda sieradzki w Stambule drogę
utorował. Ganili Polacy to pobratymstwo z pohańcem
i przewidywali nieszczęśliwe losy jakie królewskę
córkę później spotkać miały. Ztąd też trefniś
Stańczyk w którego dowcipie i żartach Zygmunt
I lubował, dając do zrozumienia Królowi, co o tem
małżeństwie powszechnie sądzono, przy wyjeździe
Izabelli wyrzekł: „Królu! po cóż ty tam
„tę córkę twą do Węgier dajesz: być ci jej tu zaś
„u ciebie: a przeto zbuduj w czas jej kamienicę w
„Krakowie, żeby później miała gdzie mieszkać." *).

Nie długo trwało szczęśliwe pożycie małżon-
ków. W Siedmiogrodzie wznieśli Stefan Mailath
i Emeryk Balassa bunt jawny przeciwko
Królowi węgierskiemu, na którego
poskromienie Jan Zapolski pożegnawszy
małżonkę pospieszył. W krótkim przeciągu rozpro-
szył wprawdzie w Siedmiogrodzie roty Balassy, lecz zdo-
bycie warownego zamku Fogaras, służącego
za przytułek powstańcom zebranym pod cho-
rągwią Majlatha dłuższego wymagało cza-
su. Wśród trudów oblężenia i życia obozowego.
zapadł na zdrowiu Jan Zapolski. Z porady lekarzy
odwieziony został do miasteczka Szasz-
Szebesz, leżącego w przyjemnej i zdrowej okolicy;
lecz nader wielkie upały i podróż pogorszyły
tylko chorobę: wzmogła się gorączka a z nią za-
wrót i ból głowy tak iż częstokroć majaczył i
otaczających nie poznawał. W takim stanie odeb-
rał pocieszną nowinę: że Izabella dnia 7 lipca 1540
w Budzyniu syna mu powiła. Upojony radością
kazał wesołą ucztę wyprawić, na którą go wśród
[illegible] odgłosu trąb i kotłów połączonego z
rzęsistemi okrzykami i hukiem dział
wniesiono. Wzruszony król zdawał się do sił przy-
chodzić; polecił aby synowi przy chrzcie świętym dano imię Jan
Zygmunt, przypominające pamięć ojca i
dziada. Po uczcie gdy się rycerskie gonitwy

*) Łukasz Górnicki: Dzieje w Koronie polskiej

i igrzyska wprzódy się poczynać miały, zasiadł Jan
Zapolski do sądu dla rozstrzygnięcia kłótni pomię-
dzy dwoma dworzanami wszczętej. Jesz-
cze powód swej skargi nie wyłożył, gdy Król wy-
mówiwszy kilka niezrozumiałych wyrazów bez
przytomności z krzesła na ziemię upadł.
Podjęty i zaniesiony do swej komnaty, nazajutrz
dnia 21 lipca żywot zakończył.
Śmierć Króla Jana Zapolskiego
wywołała niezmierne rozdwojenie i okropną burzę
na całe Królestwo. Opiekunowie
królewskiej dzieciny Jerzy Marti-
nuzzi biskup wielko waradyński i Piotr Petro-
wicz krewny Zapolskiego, taili zrazu skon
Króla; lecz skoro się tylko Majlath poddał,
obwołali niemowlęcego Jana Zygmunta
następcą tronu, zowiąc go
odtąd obranym Królem węgierskim. Pomimo wszel-
kich ostrożności nie zdołali jednak utrzymać zgo-
dy w radzie państwa. Wielu znakomitych panów
jako to Piotr Pereny, Zygmunt i Melchior Ba-
lassowie, Franciszek Bebek Stefan Raskaj,
Franciszek Frangepan biskup jagierski
z innemi przeszło na stronę Ferdynanda ar-
cyksięcia rakuskiego; nawet sam Stefan Majlath
posłyszawszy o śmierci
Króla nowe wzniecił niepokoje.
Skoro tylko smutna nowina o zejściu
Jana Zapolskiego doszła do Stambułu
wyprawił sułtan Soliman umyślnego
czausza do Budzynia aby się tamże naocznie
przekonał czy Zapolski męskiego potomka pozosta-
wił. Żona Izabella łzami zalana sama, w pieluchach
dziecinę do posła tureckiego zaniosła i błagając
o opiekę obnażyła w obec-
czausza śnieżną pierś dla dania pokarmu kwilącemu
niemowlęciu. Widok tej czułości macierzyńskiej rozrzew-
nił pohańca, padł przed piękną wdową na kolana, „uca-
łował nogi dziewicy i dotknąwszy prawicą piersi
tejże przysiągł w imieniu swego cesarza iż nikt inny
jak tylko syn Króla Jana Zapolskiego Węgrami władać

nie będzie. Z powracającym czausżem udał się tak:
że do Stambułu poseł Izabelli Stefan Werbecz
dla zabezpieczenia względów sułtana małemu Janowi
Zygmuntowi; jakoż najpiękniejsze w tym wzglę:
dzie otrzymał przyrzeczenia.

Po śmierci króla Jana wysłał arcyksiążę ra:
kuski Ferdynand hrabiego Mikołaja Salmu do
Budzynia, przypominając układ z nieboszczykiem
o koronę węgierską zawarty i żądając przypada:
jącego nań następstwa tronu. Opiekunowie niechcia:
li dozwolić rozmowy Izabelli z posłem rakus:
kim; w końcu na usilne naleganie królowej
grożącej, iż sobie życie odbierze
jeżeli posła do niej nie wpuszczą, stanął
Salm przednią i w imieniu dworu swego
ofiarował wdowie królewskiej jeżeli się praw do korony węgierskiej zrzecze, miasto
Preszburg lub Tyrnawę na mieszkanie przytem
znaczne dobra i 25,000 złotych rocznego docho:
du dopokąd by Ferdynand zastawionych posiadłości
Jana Zapolskiego nie wykupił. Izabella
zezwalała już na podane warunki,
lecz oparli się temu obecni panowie węgierscy;
a tak poseł z niczem do Wiednia powró:
cił radząc tylko szybkie rozpoczęcie kroków nie:
przyjacielskich.

Zmuszony był teraz arcyksiążę prowadzić
zarazem wojnę z Izabellą i Solimanem. W celu
zdobycia Budzynia, wprzód nimby się wojska
tureckie ruszyły, wysłany został
jeszcze pod zimę roku 1540 jenerał baron
Wels, który niewiele sprawiwszy po zajęciu
tylko kilku miast się cofnął.
W kwietniu następnego roku oblegało Budzyn
silniejsze wojsko pod dowództwem
Rogendorfa; odpierali wszelakoż mężnie wszel:
kie szturmy stronnicy Izabelli podżegani do
wytrwałości listami sułtana, który w krótce
oblężonym na pomoc przybyć obiecywał.

W takim stanie rzeczy Zygmunt I chcąc jakkolwiek córkę swą ratować, gdy tego wojskiem uskutecznić nie mógł, bo stateczne przymierze i stosunki powinnowactwa z Ferdynandem zachodziły, starał się przynajmniej dobrą radą na drodze pojednania walczące strony przywieść do zgody, posławszy w tém celu pod Budzyn do Izabelli i do wojska rakuskiego Andrzeja z Górki kasztelana poznańskiego, generała Wielkiej-Polski i księdza Andrzeja Czarnkowskiego sekretarza swego. Posłowie ci traktowali w dzień o pokój w obozie Rogendorfa, pod noc zaś dla umowy z stroną przeciwną wracali do Budzynia na zamek królewski. Niepodobały się naczelnikom partyi węgierskiej jako to biskupowi Jerzemu Martinuzzi podskarbiemu, Piotrowi Petrowiczowi naderszpanowi temeskiemu, Stefanowi Werbeczowi, Piotrowi Markosowi i Urbanowi Battyaniemu owe traktaty: zgromadziwszy się w mieszkaniu Werbecza wezwali pod pozorem narady z zamku posłów polskich, a gdy się stawili ujęto ich gwałtem i pod silną strażą 200 zbrojnych do obozu Rogendorfa odesłano. Zniewaga wyrządzona posłom, którzy nic nie sprawiwszy do Polski wrócić musieli, obruszyła mocno Izabellę: zagniewana kazała swe skarby spakować i wozy zaprządz w celu opuszczenia z synem oraz z całą dworską służbą stolicy węgierskiej i udania się do obozu rakuskiego. Zebrali się na to panowie węgierscy, otoczyli Izabellę i pięknemi słowy błagając starali się królowę odwieść od przedsięwziętego zamiaru. Wtedy to odezwała się uroczystym głosem Izabella do całego zgromadzenia: „Po śmierci nieboszczyka króla Jana małżonka i pana mego nieprzystoi mi już wszelkie poddaństwo; nikt mi więc rozkazywać nie powinien i co chcę z sobą podług swej woli uczynić mogę. Widzę już teraz iż chcecie głowy wasze skłonić pod jarzmo tureckie i zostać pohańcami a mnie nieszczęsną wraz z sierotą mym synem

stolicę i całą
Koronę węgierską zaprzedać w niewolę sułtańską.
Umyśliłam was przeto opuścić. Wolę
zostać niewolnicą księcia chrześciańskiego a
niżeli jako królowa zezwolić na to, aby mój syn pod opieką
cesarza tureckiego zarabiał na Koronę. Widzę już
teraz jasno iż pod pozorem mego imienia
rządy w sobie tylko przygarnąć pragniecie."
— Na te słowa odrzekł w gniewie chciwy władzy
biskup Martinuzzi: „Wasza Królewska
Mość sama na siebie wyrok potępienia ściągasz;
prosimy teraz Waszą Królewską Mość jeszcze
pięknemi słowy, a gdy te nie pomogą użyjemy
sposobu, który ci się pewnie nie spodoba." Na
takie groźby zrosiły się piękne oczy Izabelli;
nie odezwawszy się więcej zalana łzami opuściła
zgromadzenie.

Nazajutrz rano wezwała do siebie Królowa
Mikołaja Turkowicza budzyńskiego
wójta wraz z trzynastoma innemi radcami
i ławnikami miejskiemi, pomiędzy któremi
także był
Tomasz Bornemissa autor kroniki węgierskiej
służącej nam za wątek przy niniejszem opowia=
daniu. Królowa zapytała wójta: komu by słu=
żył? „Jestem tylko sługą Waszej Królewskiej
Mości i Królewicza, a innych panów nieznam."
odparł
wójt zagadniony. Rozpogodziło się na te słowa
oblicze Królowej; zawdzięczając przywiązanie
podała dłoń każdemu z przytomnych, i cała rada
wraz z wójtem przysięgła dochować wierności Królowej, że obie=
cali więc dotąd nie spocząć, dopokąd by Izabelli i miasta
nie uwolnili. Dodała jeszcze Królowa do odchodzą=
cych: „Rozważcie to sami że owi zdrajcy aby tylko
panować zaprzedali mnie i cały kraj w
niewolę." Rozeszli się członkowie rady miasta; lecz
było między nimi kilku nieprzychylnych Izabelli:
ci donieśli o zmowie panom węgierskim. Dla więk=
szego dozoru i ostrożności nakazano Izabelli wy=

prowadzić się z zamku królewskiego i wyzna=
czono jej na mieszkanie dom w mieście w pob=
liżu wodociągu. Pomimo takiego niemal więzienne=
go odosobnienia znalazła jednak Królowa sposób
do znoszenia się z radcami miejskiemi. Kazała
im powiedzieć aby pamiętali na jej oswobodzenie; –
~~[illegible]~~ „zostaję albowiem w uwięzieniu" –
były jej słowa.

Wójt miejski Turkowicz rozchorzał się tym
czasem, zastępował jego miejsce ~~[illegible]~~
starszy ławnik Piotr Palczan. Ten zwołał
najzaufańszych do siebie i wysłał dwóch radców
Franciszka Batsi z Emerykiem Siry tajemnie
do Izabelli po rozkazy. Poleciła więc Królowa
radzie miasta znieść się (z) wprzód z Rogendorfem i poddać
stolicę księciu chrześciańskiemu, aby nie dostała
się w ręce poganom; „pewnam tego albowiem – dodała –
iż chcą Budzyń Turkom sprzedać." Wyprawiony ta=
jemnie do obozu Grzegorz Bornemissa zawarł za
wiedzą królowej umowę z Rogendorfem mocą któ=
rej za ustąpienie stolicy i korony w imieniu arcy=
księcia Ferdynanda obiecał Izabelli wypłacić ~~[illegible]~~ wiano
i wykupić wszelkie posiadłości zmarłego ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ jej męża; ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ mieszkańcom Królestwa zaś
zapewnił potwierdzenie wszelkich dawniejszych
praw i swobód, a panom węgierskim w Budzy=
niu zebranym łaskę monarchy ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ z wyjątkiem tych jedynie który prze=
ciw Ferdynandowi broń podnieśli; prócz tego
przyrzekł, iż rządy nikomu innemu tylko krajow=
cowi powierzone zostaną i że dla większej pew=
ności król francuzki za dotrzymanie warunków
ręczyć będzie. Zapewnienie takowe podpisane ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ przez Rogendorfa z przyłożoną pieczęcią
królewską oddał Bornemissa Izabelli, która go
z radością przyjęła dziękując Bogu iż stolicę z rąk
niewiernych wybawić raczył.

Gdy chwila do zajęcia miasta przeznaczona
nadeszła udał się znowu nocną porą Bornemissa

z swym towarzyszem Piotrem Korcholas do obozu niemieckiego i zażądał od dowódcy 700 zbrojnych Węgrzynów których miał potajemnie do miasta wprowadzić. Lecz Rogendorf nieufając snać Węgrom wyznaczył do tej wyprawy dwie roty niemieckich kopijników z swym synem. Nadrankiem wpuścił starszy ławnik Piotr Palczan o umówionym czasie niemieckich wojowników do miasta przez uboczną fórtkę cmentarną i zabawiał rozstawioną na cmentarzu czatę węgierską aby nie dostrzegła wyprawy. Właśnie zajmowały już owe roty plac przed ratuszem, gdy w tem wychodzące dwie osoby z pobliskiej kamienicy uderzone tym widokiem krzyknęły: „Kto tam" i żądały hasła. Jeden z kopijników miasto odpowiedzi przeszył orężem pytającego; osoba zaś druga tymczasem uszła wołając: „Do broni! Niemcy w mieście!" Powstał ~~katar na który nadciągnęła~~ rozruch głośny na który ~~straż Petrowicza~~ nadciągnęła straż Petrowicza. Z dobytą bronią wołając hasła natarli na kopijników; ci zmieszani dla nieznajomości języka węgierskiego zapomniawszy udzielonego sobie poprzednio przez spiskowych hasła wśród okrzyku her! her! her! tył podali i jak kto mógł ratowali się ucieczką. Wielu kopijników przypłaciło tę nocną wyprawę głową, inni zeskakując z murów miejskich z trudnością przybyli do swoich, sam niedoświadczony syn Rogendorfa zaledwie uszedł przyczem chorągiew jego dostała się w ręce nieprzyjacielskie.

Tak to nieufności tylko i nieżyczliwość Rogendorfa który zazdrościł Węgrom sławy zdobycia stolicy zniweczyła cały zamach aczkolwiek dobrze ukartowany i wielu sprzysiężonych obrońców na zgubę wystawiła. Uszli wprawdzie radcy i ławnicy Palczan, Bacsi, Bornemissa, Dräjlinger i Korcholas lecz majątki ich i domy poszły na łup węgierskiego żołdactwa, reszta zaś spiskowych a pomiędzy temi kilku znakomitych radzców miasta oddaną została przez mściwych część pod miecz katowski, częścią w kajdany ciężkiego więzienia.

Izabella ur. 18 stycz. 1519 wydana 1 lut. 1539 owdowia-
ła 31 lipca 1540 objęła pod opieką sułtana Solimana
rządy Księstwa Siedmiogrodzkiego na rzecz syna swego
Jana Zygmunta za którego Henryk II Król fran-
cuski chciał wydać jedną z córek swoich w r. 1558(?)
i żądał aby przyszły zięć był uwolniony od wpływu nie-
mieckiego i sam rządził. Najznaczniejsi Siedmiogrodzia-
nie Melchior Balassa, Franc. Bebek, Franc. Kendy,
Michał Czaky wspierali żądania dworu francuskiego
lecz Królowa i jej kochanek Stanisław Nizocki
lękając się straty regencyi odrzucili propozycyę Hen-
ryka II i owym popieraczom poprzysięgli zemstę. To
wywołało spisek, chciano Izabellę i jej powierników na
dworze Polaków zamknąć w twierdzy wielkowaradyns-
kiej a rządy oddać Janowi Zygmuntowi Zapolii
Ostrzeżona Królowa wezwała sprzysiężonych do Biało
grodu (Alba Julia) na sejm i w nocy śpiących r. 1558
d. 1 września zamordować tajnie kazała. Sejm zwołany
w Torda uznał iż Franciszek Bebek, Franciszek i An-
toni bracia Kendy słusznie jako zdrajcy zamordowani
zostali i ukarani (Epistola Anton. Verantii ad Tomam
Nadasdi palat. ungar. d. 19/7 Sept. 1558 u Kato na Historia
Reg. Hung. T. XXIII/57.

Krzysztof i Stefan Batorowie z Somlyo r. 1558 dziedziczny swoj zamek Szatmar odstąpili Izabelli która straż zamku poruczyła Melchiorowi Balassa, a gdy ten Królowę zdradził r. 1564 Stefan Batory odebrał gwałtem Szatmar już po śmierci królowej

Stanisław Wizocki jeszcze r. 1565 był na dworze Jana Zygmunta Zapolii (Kochanek Izabelli)

Jan Honterus (Grass) sławny gramatyk przed r. 1533 uczył Izabellę w Krakowie po łacinie.

41

Barbara corka Stefana Wojew. Siedmiogrodz
Kiego Zapolii zaslub. 1512 + 1515

Bona Sforcyja zaol 1518 + 1559

Izabella urod 1519 zasl 1538 Janowi
Zapol + 1560

Zygmunt I + 1548.

Zygmunt Aug ur. 1520.

Izabella urodz 15 Calend. Februar 1519
zaslub na poczatku 1539
+ 17 Calend Octobr. 1559 Albae Juliae

Zapolia 1528

Frani

Andronicus Tranquillus był przy Hieronimie Łaskim wojew. sieradzkim posłem do Stambułu 1539 F od Ferdynanda

Katarzyna Péreny z domu Frangepani kazała Benedyktowi Komiathi przełożyć listy S. Pawła które 1532 u Wiètora Hieor. w Krakowie wyszły. najstarsza węg. Książka

F był sekretarzem u Grittea gubernatora Siedmiogrodu 1534 bez przedt do Łaskiego który zostat sekretarzem potem dostat się w niewolę Ferdynanda w której do r. 1538 w Wiedniu siedział

Za podeprzenie śmierci Cybaka i ~~Łaskiego~~ Gryttego wzięto Łaskiego 1534 w więzienie – 1536 przeszedł w służbę Ferdynanda

Wilamowski bisk. Kamieniec. 1539 posłuje do papieża w sprawie Jana Zapoli

Veranzio Anton r. 1546 posłuje do Polski i r. 1547 z planem tajemnym zaślubienia Izabelli Królewiczowi francuskiemu który plan Martinuzzi starał się zniweczyć (Engel IV p. 97) i 1549 od Izabelli do Krakowa

Bielski Księg V.

43

R. 1540 do Zygmunta d. 22 lipca przybył poseł Jerzy Mnich biskup waradziński i podskarbi Koronny z wiadomością o śmierci Zapolii Wysłał Zygmunt Andrzeja Czarnkowskiego Kanonika Krak do Ferdynanda, że Król polski acz kolwiek wnuka miłuje jako Krew swoją wszakże mu do Królestwa Węgierskiego pomagać niechce i niebędzie więcej miłując pokoj i dobre Chrześciańskie a sieroctwo Izabelli z synem Ferdynandowi zalecając — Izabelli radził aby się według pakt nieboszczyka męża swego zachowała aby się w Budzyniu nie zawieszała ale aby puściwszy Ferdynandowi Budzyń sama do Trenczyna i do oprawy swej z synem jechała wszakże aby syna od siebie odłączać nie dopuszczała. (pag. 526) przybył od Ferdynanda poseł albowiem Zygmunt z Herbersztyna do Zygmunta I żądając go aby on Izabellę córkę swą do tego przywiódł żeby z Budzynia Ferdynandowi dobrowolnie ustąpiła „Król Zygmunt na obie stronie patrzył na Ferdynanda i na córkę swą i jednak jednego żądał to jest pokoju a tylko żeby córka jego przy swym została i dla tego Izabellę napominał i Ferdynandowi radził aby się nie kwapił bo Turków przyciągnie

(wysłany dworzanin[?]) (Piotrków ku Budzyniu)

R. 1542 pag. 528) Lubomirski wróciwszy się od Izabelli powiadał na sejmie w Piotrkowie iż Izabella prosi aby po nią posłano bo się ~~boi~~ obawia aby do Konstantynopola na więzienie wiezienie posłana nie była.

Cesarz dawał Izabelli śląski powiat i 12000 czerw. zł. rocznie.

1546 gdy Jerzy Mnich krolowey Izabelli iaką krzywdę uczynił odeymuiąc jej po dzierżawie posłał Zygmunt I do niego z Polski Andrzeja Jakubowskiego ktory i do Turek w tej sprawie pojechał. (Bielski p. 533)

1551 Jerzy Kinstard podskarbi węgierski biskup Waradzinski z naprawy Ferdynanda od Jana Babtysty Gastalda zabity.

1553 Izabella krolowa węgier. z matką Boną wdową i z siostrami Zofią Anną Katarzyną pannami i Janem Zygmuntem Zapolia była na weselu Katarzyny corki krola Ferdynanda rzymskiej wdowy po Franciszku Gonzaga z Zygmuntem Augustem

1556 Bona do Włoch jedzie

Stefan Bradarych, Pereny capitaneus generalis Partium Hung superiorum i Werbötzi posłują d. 29 Styznia Slub w Krakowie

Izabella przy wiana dostała jus liber Nadelgald 2000 ungr. Gulden

d. 7 Juli 1540 rodzi się syn Zapolii

Zapolia † 1540 d. 21 lipca o 8 rano

Zygmunt I 1540 więcej miał na celu spokoj i szczęście swej córki a niżeli Koronę dla małego jej syna przeto radził spokoj

Wilhelm Rogendorf oblega Budzyn

Syna Izabelli Utyssenicz Petrowits, Jörek Werbötzi i Urban Batthyani niosą do obozu Sułtana

Izabella w zimie wskutek niesnasek z Martinuzzim chciała odjechać do Polski 1548 lecz Petrowicz ją prośbami wstrzymał

R. 1549 zjechał od Zygm. Aug. Andrzej Zebrzydowski biskup Kujawski dla pogodzenia Petrowicza z Martinuzzim dla utwierdzenia powagi Izabelli Engel pag. 103

Izabella wysyła 1549 do Krakowa Antoniego Veranzi

Izabella zmowiona przez Broderyka bisk. wacowskiego Piotra Pereni hrabię węgierski i Werbewica Stefana Kanclerza węgerskiego zaniesiona 1539 z kosztowną ~~oprawą~~ wyprawą do Węgier przez Stanisł. Tarła bisk. przemysk. i Piotra Opalińskiego kasztel. gnieznensk.

D. 31 Grudnia 1539 Piotr Kmita z Wiśnicza wojewoda i starosta krakow. marszałek koronny posłany do Króla Janusza około oprawy Królewny Izabelli.

Izabella oddaje Koronę z płaczem i jak Istwanfi mówi ~~iż~~ słowami żaden Węgier jej więcej nosić niebędzie, że jej synowi Bóg dopomoże. R. 1547 d. 21 Stycznia zaręczono arcyksiężniczkę Joannę z Zapolią

Po wyzdrowieniu z krótkiej choroby syrka wyjechała 15 lipca 1557 Izabela do Kossyi odprowadzał ją do Zilah Martinuzzi; za Zilach na drzewie nagórze Nemzes wyrznęła Izabella So will es das Schicksal. Königinn Isabella. – Z Izabellą odjechał Petrowicz

O karmieniu dziecka Izabelli przed Czauszem mówi Veranzio (Epistola apud Katonam XX p. 1418 Hammer III p. 224.) albowiem Majlath który się ogłosił wojewodą siedmiogrodzkim rozsiewał baśń że Król Zapola nie miał Potomka

„Zalękła się Izabella tem żądaniem Sułtana, całą noc naradzano się na to wreszcie za radą Martinuzzego stała się posłuszną. D. 29 Augusta jeszcze niemającą roku dziecinę Zygmunta Zapolya wiozły w wozie złocistym mamka i 2 stare damy, koło wozu szli 6 radców królowej Martinuzzi, Petrowich, Valentin Török, Stefan Verböczy, Urban Bathyanyi i Podmaniczky pieszo, przyjmowali dziecko Sandschake i czausze marszałek nadworny Królewski i poprowadzili przed Sułtana. Ten wziął na ręce Królewicza Petrowicz, lecz gdy go mamka oddała zaczął płakać, więc sama Izabella zaniosła
4 Septembra (1541) dostała dyplom od Sułtana Izabella w którym obiecał tylko podczas małoletności syna zawiadować jako opiekun Węgrami

Ferdynand nie płacił Izabelli do r. 1551 przeto 24 Grudnia 1551 Królowa została w ~~wróciła do~~ Kossyi i wysłała najprzód Łobockiego a potem Jerzego Blandrata do Wiednia – R. 1552 cząstkę pieniędzy oprawy odesłał Ferdynand Izabelli przez Jerzego Rakowskiego i Jerzego Wernher do Kossyi. – R. 1552 w ~~Sierpnia~~ czerwcu opuściła Izabella Węgry do Polski gdzie miała resztę oprawy dostać. Z nią pojechali Petrowicz, Michał Csaki, Leonard Csetsei

45

Powiadają że gdy Król Izab. Komisarzom arcyksiążęcia Ferdynanda oddawała w Koszycach złotą koronę węgierską wypadł z niej krzyżyk u wierzchu będący którego znaleźć nie można było. Krzyżyk ten Królewicz Zygmunt syn Izabeli igrając znalazł a pobiegłszy do matki gdy ją łzami zalaną zastał, spytał się jej dla czego by tak smutna była? Na co mu Królowa odpowiedziała: Jakże nie mam być smutna kiedym ci koronę straciła? „Nie frasuj się – rzekł młody książę – jeszcze nam się cześć jej pozostała. a dobywszy krzyżyka dodał: Kto wie może do tego kawałka inne cząstki powrócą. Ziściła się w pewnym względzie wróżba bo r. 1557 stany węg. i siedmiogr. wezwały do tronu młodego Zygmunta z matką

Medal herby Zapoliów orzeł polski węg. i Siedmiogr.
z herb. węgier. i Dalmacji Ysabella D. G. R. Hung.
Dalma. etc.
na odwrocie Rok 1557 Si Deus nobiscum quis contra nos S. F. V. nie wszyscy i musiały (salus futura vitis)

napis wskazuje ufność jaką st[r]oskana matka w pomocy najwyższego pokładała.

Utyszewicz Georg
Morstinngr[illegible]

brat Ludwika syn
michała

3) michał ur 24 Sept
1778 senator Krol
pol
+ w Podlęgnim im Octo
ber 1846
zasl. 1815 Alexandre
hrab Steckę ur. 1796.

1546 Stanisław Orzeniewski, Mikołaj Likowski jednego roku i
1546 Andrzej Jakubowski herbu Topor posłowie
do Turek w sprawie Izabelli

46

47

1552 Izabella z Węgier wyjechała do Polski przybyła w dutym do Krakowa z synem; A gdy Opolskie prowenty małe były Zygmunt August dał siostrze Janok w Rusi Krzepice w Krakowskiej ziemi a Krolowa Bona dała Wieluń

„ukazała też fortuna moc swą nad tą panią która z wielkiej Krolowej ku temu przyszła ubostwu i niedostatkowi

Stanisław Orzechowski: Aby Krol zbudował jej dom wraz w Krakowie żeby miała gdzie mieszkać przyjechawszy z Węgier", jakoż nie długo tego tam Państwa było.

Gdy Izabella Janowi Baptyście hetmanowi wojska Ferdynandowego w Koszycach oddawała Koronę złotą z wierzchu Korony krzyżyk wypadł i tak się zawie: rusnył że go naleść niemożono. i tak Koronę bez krzyżyka do Ferdynanda zaniesiono: który krzyżyk dziecię małe Krolewiczek nalazło igrając z nim do matki smutnej na pokoj weszło pytając przeczby się tak bardzo smuciła? na co mu matka odpowiedziała: Azaż się nie mamy o co troszczyć moj miły synu żem tobie nędznemu Krolowi i sobie nędznej straciwszy wszystko Koronę nawet złotej zachować nie mogła. Rzekło dziecię: Nie frasuj się matko, mamy tej Korony jeszcze sztukę: a włożywszy rękę w zanadrza wyjął krzyżyk złoty mówiąc jeszcze nie mamy wątpić że do tego krzyżyka i drugie sztuki wrócić się mogą. Bielski V p. 540.

Dynastia królów ~~Węg.~~ domu Jagiellońskiego w Węgrzech wygasła na Ludwiku II poległym w bitwie pod Mohaczem r. 1526 przeciw Turkom. Arcyksiąże Ferdynand poiąwszy Annę królowę węgierską siostrę Ludwika II po śmierci bezdzietnego monarchy imieniem żony Węgry i Czechy objął

Tymczasem niechętne Ferdynandowi stronnictwo ofiarowało Koronę Węgier Janowi Zapoli wojew. siedmiogrodzk. Książę ten niemogąc się oprzeć oręzowi wied. dworu musiał szukać obcej pomocy i udał się pod protekcyją sułtana Solimana. Wszczęła się wojna domowa a Janusz wielu wyjsłkania starcia od Polski wszedł w związki z Zygm I którego córkę pojął za żonę. Niepodobał się ten związek Polakom który nie dobrze wróżył o przyszłych Króla Janusza powodzeniach Stańczyk trefniś Król dał do zrozumienia Zygmuntowi co o tem mniej ostwie publiczność sądziła. Ziękną wyprawę dajesz córce rzekł on do Króla ale to nie dosyć więcej ci zbuduj jej jeszcze kamienicę w Krakowie aby miała kiedy gdzie mieszkać. Dobrze radził Stańczyk Król Janusz + 1540 Izabella nie zdołała się oprzeć oręzowi Ferdynanda I niechciał i Król Zygm I mimo przywiązania do rodziny swojej wojny domowej w Węgrzech rozniecać radził więc córce aby odstąpiwszy Korony wraz z synem do Polski wracała co one dopiero r. 1552 uskuteczniła.

Umarła Izabella 1550 Syn jej od Sult. Solimana poskutkowany zniewolił cesarza Karola V i brata jego Ferdynanda że go uznali Królem.

Umarł Janusz 1571. str. 184.

Gabinet medalów polskich przez Edw. hr. Raczyńskie go. Berlin 1845. 4o Tom I.

Radziwiłł na Klecku

Ludwig ur. 14 Aug 1773 (syn Michała) + 3 Dez 1830
zaśl. 1804 z hrabiną Wodzinską
wdową po hr Walewskim
która + w genewie 1823

syn Leon ur. 1808 żona Zofia
Urusow ur. 1806

na Nieświeżu

Anton Heinr ur 13 Juni 1775 (brat
powyższego ~~Michał~~ Ludwika syn Michała)
namiestn. w Pozn + w Berlinie 7 April
1833 zaśl. 17 marca 1796 z Luizą Pruską
która + 7 Grud 1836
synowie Wilhelm ur. 1797
Bogusław ur 1809.

Rydzyn

Antoni Sułk ur. 31 Grud 1785
jenerał lejtn. rosś. + w Rydzynie
16 April 1836 zaśl. 14 Januar
1808 Ewa Gräf. Kicka ur.
28 Juni 1786 + 24 Mai 1824
Ojciec + 18 Jan. 1796

syn August ur 1836

Biliń

Jan ur w Lubowicach 23 Juni
1777 + 6 grudn. 1835 zaśl. 4
Octob 1806 z Ludowiką Lasisk
z Bzicka ur. w Ojcz 17 Marc
1798 — Ojciec Franz de Paula + 22
April 1812

syn Ludwik ur. 1804 oficer austr.

Izabella osiadła w Opolu lecz po kilku miesiącach opuściła
Nawojowi rządy w Opolu i udała się do Polski gdzie jej
brat dał Starostwo Samborskie
R. 1554 emissariusz Ferdynanda w Piotrkowie chciał zabić
młodego Zapolię otóż w Wiśniczu miała być Komisja na którą
poseł węgierski Georg Rakovszki zjechał do Wielunia
1555 w Marcu, zbójca był przejęty od Tomasza Nadasdi
lecz Krolowa Izabella umorzyła całą sprawę.
R. 1556 z Siedmiogrodu poseł Franciszek Kendi wysłany
do Lwowa dla sprowadzenia Izabelli. D. 23 Septembra
1556 Izabella wyjechała ze Lwowa i 22 octobra przybyła do
Klausenburg
Sejm w Klausenburg 1557 d. 25 November aby Izabella
przez 5 lat prowadziła rządy bo Krolewicz miał dopiero
16 lat
Izabella 1557 posyła w Marcu Bebeka do
Sułtana o pomoc
Krzysztof Batory 1558 posłuje od Izabelli do Francyi
w celu zaślubienia młodego Jana Zapoli z Księżniczką
Francuską, gdy to nie doszło więc miał pojąć arcyksiężniczkę
Johannę - właśnie chciała w Siedmiogrodzie rządy oddać
synowi a sama osiąść w Huszt, i w tem celu i o
małżeństwo posłała do Wiednia Michała Gyulay gdzie
z polskiej strony Kromer biskup też popierał
(Jan miał złożyć tytuł Króla i być tylko wojewodą
Siedmiogrodu podług planu matki, zaślubić arcyksiężniczkę)
Chorowita raptem 15 Septembre 1559 + nie mając
lat 40 sie befand sich nicht gut weil sie den Tanz u. kalte
Getränke liebte
Engel Joh. Christ. Geschichte des Ungrischen Reichs
Wien 1814. IV Theil. 1527 - 1657
III Thl. 1490 - 1526.

Hammer Joseph v. Geschichte des Osmanischen Reiches Pest 1828. III Bd. 1520–1574.
II Bd. 1453–1520.

Tranquilli Partheni Dalmatae Oratio ad Germanos de bello contra Turcas suscipiendo Vienna 1541. 4o

Tranquilli Andronici Dalmatae: Oratio Vienna 1541.

50

Izabella Varsavia 1556 die Jovis post novum annum

miała dwór: Nicolaus (~~Wenceslaus~~?) Cikowski castellanus
burgrabius cracov.
Zarnoviensis consiliarius et Curiae nostrae praefectus (aulae prae:
fectus) Stanislaus Ligęza de Bobrek in ~~Bolle~~ Boleslaw
:rupski ~~ensis~~ noster pocillator capitaneus noster Drud:
nicensis locumtenens et director Sanocensis, Stanislaus
Niechowsky (Niezowsky de Zrocziga) podskarbi noster
Andreas Dantzky
~~Henricus~~ ~~Duntzky~~ secretarius Michael Czakius cancell:
larius. Ci sami dworzanie byli przy niej Leopoli filii nostri
ipso die divi Jacobi 1556. i Albertus Nobicampi campianus filii nostri
praeceptor: F
w Krzepicach 1553 po Trzech Krolach — w Warszawie 1554 d. 8 lipca
F Hieronimus Gierattowski incisor noster, David Zborzeński et Johan
malaski aulici nostri

Izabella Zapolska

wolffgangus Bethlenius Histor Libr IV pisze o
niej:
Digna foemina quae per omnem vitam tot adversis fortunae
casibus vexata, tranquilliorem tandem regni statum sorti:
retur, extremaque senecta decederet. Illam splendide
natam sumptuosam et pronam ad regalem munificentiam
fuisse, nemini mirum videri debet, cujus vita in omnem
munditiem ita erat comparata, ut de luxuria minime
esset suspecta, quam etiam pudicitia commendabat. Toties
e summa invidia in gratiam et favorem potentum
assumta, e favore vicissim in invidiam deturbata
rerum humanarum instabilisque fortunae diu spec:
taculum praebuit. Juvenis orbata viro, undeviginti
annos nata, caeteros non cultu nisi lugubri, non animo
nisi moesto transegit, cui si quando laetum aliquid conti:
git, omnem spem omnia gaudia repente dies unus
in luctum et lacrimas convertit. Caeterum nominis
ejus claritudo multis ex causis enituit: patre enim
Sigismundo I... matre Bona... prognata.... ingenio
autem et indole ab omni avaritia semper fuit alienissi:
ma et in bene meritos gratissima quos multis honoribus
et divitiis cumulabat. in expediendis rebus arduis
plane virili prudentia et dexteritate erat praedita; lin:
guarum Italicae polonicae, germanicae, hungaricae
latinae perita fatis concessit Albae Juliae d. 15 Sept.
1559 ciało ubrane w szaty krolewskie pochowane w wspa:
niałym grobowcu z napisem:

Non potuit generi virtus praestantior addi,
nec donis, quibus haec diva Isabella nitet:
Edidit infantem Jani de sanguine regis;
Quo duce Pannonii secula tuta gerant.

Franciscus Fogarasch episcopus Varadinensis majac pioro zołcią zaprawne Histor libr IX tak ją czarno maluje: Isabella.... a patre nihil praeter vitam et sed a matre mores consuetudinem, naturam acceperat. Praeter alios cum Ligeza Polono tenerrime convixit choreis ac saltationibus unis suis deliciis mirum in modum se oblectabat ut non vereretur cum quocunque aulicorum familiarium choreas ducere. Vino glaciato quo aestate ac hyeme quantum frigidius esse potuit utebatur, interiora corrupit et nondum agens annum omnino quadragesimum excessit. Sane magnorum et multorum malorum ansam praebuit et filium educatione institutione sibi similem a patre atque omnibus bonis principibus degenerem reliquit.

Izabelli[ne] (grob[ek] (i jej ojca Jana Zygmunta Zapolij wielki z białego marmuru z płaskorzeźbami historycznemi są do dziś dnia w Katedrze w Karlsburg w Siedmiogrodzie.

Welki Warad
Białogrod Karlowski
marosz waszarhel

6 gr. 1/2

8/26/32 1/4
2/8

54

Zofia Jagiellonka corka Zygmunta I; r. 1556 wydana za xięcia Henryka Brunszwickiego zwanego młodszy, w Krakowie, owdowiała 1568 † 1575 w Wolfenbüttel (gdzie w archiwum Xiążęcym jest jej korrespondencya po polsku z siostrami, z bratem, z Janem Zapolia, prymasem Uchańskim, Mieleckim, Tęczyńskim, Banym, Zofią Łaskę, xiężną z Mscisławia Zbarasko i t. p. nagrobek jej w kościele w Wolfenbüttel w ścianę wprawiony, predstawia ją wypukło rzeźbioną z kamienia, postać i szaty malowane i złocone na szyi zawieszony klejnot złocony z liter S. H. napis: Von Gottes Gnaden Sophia geborne aus Königlichem Stamm Pohlen. Herzogin zu Braunschweig und Luneburg (reszta zakryta ławkami.) Ob. ~~Dziennik~~ Gazeta codzienna Warsz. 1856 No. 34.

Dnia 6 Czerwca r. 1598 podczas wesela Króla Zygmunta III z Anną arcyksiężną rakuską w sobotę wieczór wystawiano na zamku Krakowskim z przedziwnym kunsztem rozmaite kosztowne maszkary. Najprzód pokazał się wspaniały wóz królewski na którym cztery cnoty: Roztropność, Mierność, Sprawiedliwość i Męztwo siedziały. Za nim widziano mgły Mikołaja Wolskiego miecznika Koronnego a potem żółw Zygmunta Myszkowskiego starosty piotrowskiego. Akteona którego własne psy rozszarpały przedstawiali: Stanisław Stadnicki, Daniłowicz, Krasicki i Teodor Lacki; Neptuna zaś ciągnionego od delfinów przywiedli na środek Krzysztof Dorohostajski Monwidowicz czesnik (dapifer) litewski i Opaliński stolnik (incisor) koronny. Stanisław Miński wojewoda Łęczycki pokazał Orfeusza który z żalu po utracie swej żony wstępował do piekieł, aby ją z tamtąd muzyką swą wybawić; co też bardzo było stosowne gdyż właśnie na tenczas Miński śmierć swej żony opłakiwał. Za nim szła Wisła z Nimfami Piotra Myszkowskiego starosty chęcińskiego a całe widowisko zakończył labirynt Ziemojewskiego.

Nazajutrz w niedzielę na rynku były turnieje rycerskie, ~~w~~ którym się Królestwo oboje i Królewna szwedska przypatrywali. Było tam kilka sztucznych przedstawień mianowicie sztuczne ognie i strzelania Piotrowskiego i Bekiesza, Hydra stolnika koronnego, Tryumf Perseusza cześnika litewskiego, Wieśniak Stanisława Stadnickiego, Góra ognista Piotra Myszkowskiego starosty chęcińskiego, ciągniona ~~przez~~ od krokodyli. Przybyli wreście w ubiorze perskim Jazłowiecki starosta śniatyński z Sieniawskim cześnikiem koronnym za którymi szli murzyni pysznie przystrojeni. Nareście osiem zbrojnych kopijami na siebie nacierało: Niewiadowski z Zawiszą, Koryciński z Wirowskim, Górski z Zaboklickim, Karkowski z Tuzowskim. Było prócz tego wiele innych do tych zabaw gotowych, lecz król z powodu nadchodzącej nocy koniec całe~~mu~~ widowisko kazał zakończyć.

(Reinhold Heidenstein)

Cecylia Renata co soboty wizytowała ~~sza~~ szpi:
tale i widząc ubogiego na mieście kazała zatrzy
mywać ~~[illegible]~~ karetę swą i dawała jałmużnę. 56

Aufnahme als Bürgen für ihre Zukunft hin
zutretenden zweiten Jahre ihres Bestehens
Interessen der jüdisch=religiösen Angelegenheit

Der Preis des Jahrgangs dieser
(Rthlr. 2. 9 Sgr.) festgestellt.

Vollständige Exemplare d. J. 5616
in geringer Anzahl vorräthig.

Die unterzeichnete Buchhandlung erb
zunehmen, und bittet zu diesem Ende den u
zustellen zu wollen.

57

Jan Kazmierz d. 14 Septembra 1672 sekretnie zaslubił
Françoise Mignot wdowę po François de l'Hôpital.
była najprzod praczką w Grenoble i poszła za radcę
miejskiego, potem za marszałka de l'Hôpital
który był gubernatorem Delfinatu nakoniec za Króla
To wszystko jej było przepowiedziane — mowi Gourville
umarła w stanie biednym i w nędzy
Jan Kazmierz † 1672.

Maria Ludwika

Królowa polska

Maria Ludwika córka Karola Gonzagi księcia Niwernij we Francyj i Mantui we Włoszech oraz Katarzyny księżniczki Lotaryngskiej urodziła się we Francyj d. 19 sierpnia 1611 r. Ród włoski Gonzagów panował od r. 1433 w księstwie mantuańskiem; dopiero ~~[illegible]~~ w drugiej połowie XVI wieku Ludwik Gonzaga jeden z trzech synów Fryderyka II Gonzagi księcia mantuańskiego osiadł we Francyj, gdzie pojął za żonę Henryettę księżniczkę Kliwii, Niwernii i Rhetelij stawszy się oraz ulubieńcem króla Henryka IV. Syn tegoż Karol po śmierci ojca r. 1595 mianowany gubernatorem francuskiej prowincyj Kampanii, ożenił się z Katarzyną księżniczką Lotaryngii, która mu trzech synów i trzy córki powiła. Synowie w młodości wkrótce po sobie pomarli; z córek zaś najstarsza Anna sławna z rozsądku i dowcipu zaślubioną została Edwardowi księciu bawarskiemu i elektorowi falcgrabi reńskiemu. Młoda Maria Ludwika utraciwszy wcześnie matkę (r. 1618) oddaną została na wychowanie do swej ciotki księżny de Longueville bawiącej przy dworze w Paryżu. Dowcipna, czarująca wdziękami, lubiona od królowej i książąt spokrewnionych, była ozdobą jednego z najsłynniejszych w owym czasie dworów europejskich, w którem tak zwana cywilizacyja i ton dobry obyczajów kwitnęły; pokazywano ją dumnie posłom zagranicznym jako kosztowną perłę i przyszłą ~~[illegible]~~ chlubę Francyj. Wykwintne salony pani Rambouillet w których się wszystkie z dowcipu i nauki sławne ~~[illegible]~~ sławne na całą Francyją osoby gromadziły, otwarte także dla Maryi Ludwiki nadarzyły jej sposobności ~~[illegible]~~ przestawania z najznakomitszemi owego czasu mężami jakiemi byli kardynał Richelieu, książę Kondeusz, Corneille, Bossuet, Malherbe, Balzac, La Rochefoucauld oraz niewiastami jak pani Sevigné i t. p.; od tych to osób nabrała młoda Maria Ludwika

dość wcześnie tego poloru i tej bystrości umysłu, którym później
tylu zwolenników zjednać sobie zdołała. Wdzięki jej podbiły serce
Jana Chrzciciela Gaston księcia Orleanu rodzonego brata
Ludwika XIII dopóki ród Gwizów wpływem swym tych związków
nie zniweczył, wskutek których nawet Marya Ludowika więzie-
nie ponieść musiała. (ob. Mémoires de Marolles. Amsterdam
1755 T. I pag. 303). Dwór francuzki ceniąc jej przymioty zaczął
się nią troskliwiej opiekować i wszelkich r. 1635 dokładał starań
aby ją wyswatać za Władysława IV króla polskiego. Nie odniosły
wszelakoż skutku tą razą owe starania, bo Władysław IV
zbyt ścisłemi jeszcze z dworem Habsburskim połączony związkami
zniewolony był niejako zaślubić Cecylię Renatę córkę cesarza
Ferdynanda II. Chcąc zawiedzione nadzieje Maryi Ludowice
w części przynajmniej wynagrodzić, oddał jej król Ludwik
XIII po śmierci ojca (r. 1637) księstwo Niwernii w posia-
danie. W tém to właśnie czasie Marya Ludowika przebywa-
jąc na przemian w Niwernii i w Paryżu zaznajomiła
się z Henrykiem Cinq-Mars wielkim koniuszym dworu
francuskiego; serce Maryi Ludowiki wkrótce miłością dla
tego ulubieńca Francyi rozgorzało. Zawist-
ne losy zbyt wcześnie przerwały złoty sen miłości po którym tylko
gorzkie pozostało wspomnienie. Cinq-Mars albowiem chcąc skru-
szyć dumę srogiego ministra, zanadto względom Ludwika XIII ufa-
jąc, stanął na czele tajnego spisku uknutego na dworze francus-
kim wcelu zniszczenia tyranii Richeliego. Przezorny kardynał
umiał jednak szczęśliwie uniknąć przygotowanej sobie burzy,
którą Cinq-Mars głową w Lionie przypłacił.
Ostatnie słowa nieszczęśliwego kochanka i pamiątka tragicznej śmierci jego
na rusztowaniu przez miecz katowski zamieniły życie dworskie Maryi
Ludwiki przez czas niejaki na życie samotne poświęcone smutkui pobożnej boleści. Chciała
nawet całkiem dwór opuścić i zamknąć się w klasztorze Port-Royal,
ale przyjaźń i rady królowej rejentki Anny, ukoiły pierwszą
gwałtowną boleść. A wkrótce przyjmując we Francyi z polecenia
królowej wygnaną królową angielską Henryettę Maryę żonę Karola
I a córkę Henryka IV króla francuzkiego, gdy u stóp ołtarzy łzy

ich razem płynęły, zapomniała na chwilę własnej boleści dla cieszenia przyjaciółki, od której uczyć się mogła jak dźwigać świetną koronę królewską, która często w koronę męczeńską zamienić się może. (Ob. Grangier de la Mariniere: Zdobycie Warszawy przez Szwedów r. 1656 opisane w listach Królowej Maryi Ludwiki w Bibliotece warsz. 1851. Tom III str. 191). Od tej to chwili nabrała Maryja Ludwika tej wytrwałości i tego hartu duszy z jakim w dalszem życiu wszelkie przeciwieństwa znosić i wszelkim niebezpieczeństwom zapobiegać umiała. Wśród całego tłoku nieszczęść nie upadała na duchu, lecz owszem umysł jej większego męstwa do pokonywania trudności nabierał, tak iż wkrótce schlebiając własnej dumie sama o sobie mówiła: „iż się na królowę urodziła". (Ob: Jean le Laboureur: Histoire et relation du voyage de la reyne de Pologne et du retour de la maréchale de Guébriant Paris 1648). Jakoż istotnie r. 1644 po śmierci Cecylij Renaty Władysław IV król polski usidlony intrygami kardynała Mazarina, oraz przekupionemi podszeptami sekretarza swego i kanonika warmińskiego (Dominika Ronkaliusza, który wychwalał, jak wdzięczne uciechy z ust ślicznych Maryi Ludwiki płyną, „i że wszystko co tylko jej ręka pieszczona albo język miękki wykształtuje, najprzedniejszą sławę bierze", postanowił pojąć Marię Ludwikę jako księżniczkę francuską i przybraną córkę Ludwika XIV za żonę. Gdy jej ukazywano malowany wizerunek Władysława IV, zaczęli w celu ohydzenia niektórzy Francuzi z zbytniej otyłości i potężnego podgardla przyszłego małżonka dowcipy stroić, lecz nie zraziła się tem wcale Maria Ludwika, wiedząc iż korona zdobi głowę Władysława: d. 26 września 1645 w obec wysłanego w tym celu posła Gerharda Denhoffa wojewody pomorskiego podpisał Ludwik XIV umowę ślubną w zamku Fontainebleau mocą której dla skojarzenia tym ściślejszej przyjaźni między Francyją a Polską wydając Maryję Ludwikę jakby własną córkę („comme si elle estoit sa fille" ob. Dogiel Cod. dipl. I str. 469-433) za Władysława IV wyznaczył jej posagu 700000 talarów. D. 6 listopada 1645 odbył się w kaplicy zamku królewskiego w Paryżu uroczysty obrzędek zaślubin: błogosławił związkowi legat papieski Jan de Torres arcybiskup adryanopolitański, przyczem osobę Władysława IV zastąpił Krzysztof z Bnina Opaliński wojewoda poznański w towarzystwie Wacława Leszczyńskiego biskupa warmińskiego zastępował. Nadzieja bliskiego ozdobienia swych skroni blas-

kiem Korony tak dalece dumę Maryi Ludwiki podniosły iż opatowi de la Rivière (ulubieńcowi księcia Orleanu) który składając jej życzenia po ślubie, wspomniawszy o dawnych związkach z Gastonem księciem Orleanu dodał że lepiej byłoby dla niej gdyby przestawszy na tytule pani (madame) to jest żony księcia Orleanu, pozostała była we Francyi odrzekła: „Pan twój przeznaczony jest by zostawał tylko panem bratem królewskim (Monsieur), ja zaś bym była królową panującą; zgadzam się więc chętnie z losem moim." (Ob: Mémoires de Mad. Motteville; w Petitot: Collection de mémoires Tome XXXVII) Okazały wyjazd z Paryża jako też świetne przybycie Maryi Ludwiki do Polski (Ob: J. U. Niemcewicza Zbiór pamiętników historycznych. Warszawa 1822. Tom III st. 318) jakoteż wspaniała Koronacyja jej w Krakowie którą d. 5 lipca 1646 Maciej Łubieński arcybiskup gnieźnieński dokonał, równały się tryumfom prawie bajecznym. D. 5 grudnia 1646 za zezwoleniem stanów na sejmie w Warszawie zabezpieczył Władysław IV nowej swej żonie królewską oprawę na starostwach rajgrodzkim, gniezdziądzkim, tucholskim, jurborskim i innych dostatnich dzierżawach, prócz tego rocznego dochodu 2000 czerwonych złotych z żup wielickich przeznaczył (Ob. Reformatio Ser. Ludovicae Mariae w Dogiel. Cod. dipl. T. I st. 433–437). Wszelakoż już pierwsze dosikwaśne przywitanie trzydziesto czteroletniej Królowej *) jako też dalsze pożycie nie ze wszystkiem zadowolniły Maryję Ludwikę „otyły bowiem „małżonek" trzymając w rzyzach wrodzoną dumę francuską, niepozwolił jej wtrącać się w sprawy rządowe i całe pole jej działania zamknął w szczupłym zakresie życia domowego. Niesnaski małżeńskie które się zrazu zakradły **) wkrótce zdołał Król dobrocią swą i powagą załagodzić; a Maria Ludwika słodziła sobie

---

*) „Spełzły radości królowej polskiej gdy przybyła do stolicy królestwa i „ujrzała króla małżonka swego. Pan ten acz wielki i waleczny monarcha „złożony był na owczas podagrą, a już nie młody i niezmiernie otyły; niebyło „więc wielkich okazałości i królowa wjechała prywatnie. Dla pierwsze spojrzenie nie znalazł jej tak piękną, jak powiadano; schorzały przyjął ją „w kościele na krześle, z którego się nawet nie podniósł. Zbliżywszy się do „niego uklękła i pocałowała go w rękę. Przyjął Król le powitania bez okazania najmniejszej uprzejmości. Poważnie tylko patrzał na nią i rzekł do „stojącego przy sobie posła francuzkiego pana Bregy: Tażto jest ta wielka „piękność o której tyle powiadaliście mi cudów! Postrzegłszy tę obojętność i „oziembłość męża ku sobie, Królowa tak się zmieszała, iż pomieszanie to a przytem i „trudy z podróży tak ją uczyniły niepiękną że Król zdawał się mieć słuszność nie bardzo się z niej cieszyć." (Pamiętniki pani de Motteville)

takzwane przez siebie jarzmo małżeńskie wspomnieniem godności swej królewskiej, zbieraniem skarbów oraz jednaniem sobie stronnictwa aby na wypadek śmierci męża nie utracić pozyskanej korony. Nie zawiodła się też w swych oczekiwaniach. Po śmierci Władysława IV w Mereczu na Litwie d. 16 maja 1648 zaszłej, zabiegi dworu francuskiego oraz pieniądze królowej wdowy osadziły na tronie polskim niedołężnego brata Jana Kazimierza, który po koronacji swej d. 23 stycznia 1649 w Krakowie odbytej za poradą Jerzego Ossolińskiego kanclerza na jaką także i królowa wdowa wpływała pojął d. 1 marca 1649 w Warszawie za żonę swą wdowę po bracie zmarłym Maryję Ludwikę „chcąc tym sposobem pokazać wszystkim narodom niezmienną wolę swą dochowania przyjaźni między Polską a Francyją zawartej. (Ob. E. Raczyński: Portofolio Maryi Ludwiki. Poznań 1844. T. I st. 38) Ślub odbył się w Warszawie za zezwoleniem papieża Innocentego X na początku maja w Warszawie nie bez szarkania publiczności. Weselnym godom królewskiej pary przyświecały łuny palących się grodów i włości ukraińskich by jakie złowrogie pochodnie a wieści o rzeziach dokonanych przez rozhukane kozactwo i pożogach wzniecanych takie sprawiły pomiędzy ludem przerażenie iż według słów Albrychta Radziwiłła – wszyscy by byli uciekli, gdyby się tylko garstka Kozaków w Warszawie była pokazała. (Ob: Pamiętnik Stan. Albr. Radziwiłła wyd. przez Raczyńskiego T. II st. 335)

**) W drodze zaraz do Polski mocno się królowa rozgniewała z powodu sukien i futer, które jej w darze Władysław IV przez swego koniuszego Platemberga na przeciw posłał. „Mało co przed śmiercią ś. p. Cecylii Renaty porobiono te szaty w Litwie dla dam i fraucymeru królowej; dla znaku lepszego na każdej przyszyta była karta, która szata której damie przynależy. Gdy po śmierci królowej szaty te zostały w skarbie, król je teraz na przeciw posłał. Na szacie królowej nie odpruto karty z imieniem panny Ekiemberg o której Maria Ludwika z cudzej dawno wiedząc powieści żeby miała mieć z królem prywatne porozumienia, wpadła w żal, rozumiejąc, że jej to na obelgę uczyniono, albo też onę sobie równano; co królowej różnemi racyami z głowy wybijano.” (Dyaryusz Stan. Oświecima w rękop. pod r. 1645) – Wszakolwiek i samej Maryi Ludwiki cnota także nie zewszystkim w tej mierze wolną była od zarzutów; krążyło bowiem jeszcze przed zamęściem w Paryżu satyryczne o niej przysłowie: „Loysa Maria gerit faciem pietam, mentem fictam, et virtutem non adeo strictam.” Ob. Pohlnisches Staatsprotocoll 1698 st. 19)

Smutny i opłakany stan rzeczypospolitéj polskiéj niewiele szczęścia Królowi i Królowéj rokował: wśród burzy i niepowodzeń które cały okres panowania Jana Kazimierza zajęły, nierównie przyjemniejsze było dla Maryi Ludwiki pożycie z drugim mężem a niżeli z Władysławem IV, albowiem słaby Jan Kazimierz uznał łacniéj uledz jéj wyższości i unikając wszelkich trudów, zbyt mało troszcząc się o dobro własnego kraju zaraz z początku zaczął opuszczać ster rządu, który zapobiegliwa i dumna Maria Ludwika chciwie pochwyciła i trzęsąc małżonkiem i całem Królestwem, aż do ostatniéj chwili życia swego prowadziła. Obdarzona wieloma wyższemi nad płeć swą przymiotami okazywała bohaterską wytrwałość w raz powziętych zamiarach, oraz stałość i nieugiętość charakteru, na któréj zbywało jéj drugiemu mężowi, i dlatego właśnie ulegać jéj musiał. (Ob. L. Grangier de la Marinière st. 193). Roztropność i ludzkość przydawały jéj niemało wdzięków, na twarzy przyjemnéj i z dwojga czarnych oczów jaśniała majestatyczna powaga i godność a jeżeli troska jaka na wysokim jéj czole osiadła, można było zaraz wnioskować, iż Maryja nie marzy lecz rzeczywiście o niéj myśli. Zgrabny kształt ciała, czarne włosy, płeć biała, rysy twarzy ani zbyt piękne ani też brzydkie, nadawały jéj postaci ujmującą i prawdziwie Królewską, (Ob. Pamiętniki p. de Motteville st. 156. – Tallemant IV. 180) w któréj się téż niektóre prawdziwie królewskie przymioty mieściły. Prócz doskonałéj znajomości świata i ludzi, posiadała Maria Ludwika przenikliwą bystrość rozumu i obok dowcipu pewną naiwność i żywość włoskiéj krwi właściwą, którą niezawsze od przebiegłości rozróżnić można, i która zdradzała, iż bezprzestanku zajęta była wzniosłemi myślami i szlachetnemi uczuciami zalecającą łatwość i zręczność w prowadzeniu wszelkich spraw, jako też męstwo nieustraszone. Znosiła statecznie wszelkie niesnaski, walczyła z niebezpieczeństwem i pokonywała wszelkie trudności. Nieraz dręczy ją grożące nieszczęście które przeczuwa, wszelakoż patrząc na walkę rozpoczętą nie upada na umyśle ale owszem zapomina o nieszczęściu z nieustraszonem męstwem każe zataczać działa, nie trwoży ją wrzawa

wojenna i wśród gradu pocisków nie schodzi z placu bitwy. Większą część lat pobytu swego w Polsce przepędziła wśród wrzawy wojennej [z Kozakami, Tatarami, Szwedami, Siedmiogrodzanami] i na tułactwie z miejsca na miejsce. Podczas zajętej wojny z Szwedami, nierozważnym uporem Jana Kazimierza r. 1655, sprowadzonej, odzyskała Marja Ludwika z niesłychaną zręcznością wielu stronników którzy pierwsza chwila nieukontentowania oddała w ręce Karola Gustawa Króla szwedzkiego; niedostatkowi skarbu koronnego dla zaciągnienia wojska zaradziła przez zastawienie klejnotów swoich i zaciągnienie pożyczki pieniężnej od siostry swej księżnej Anny Falcgrabiny reńskiej; dla podniesienia ducha posyłała zaufanych ludzi do wszystkich miast polskich, zachęcała chwytających za oręż i z wodzami nieprzyjacielskiemi nawet w celu wybadania ich zamiarów sekretną zawarła korrespondencyją. Dla dopięcia celu miała zawsze na pogotowiu niewyczerpaną obfitość planów i rad, na które by się żaden mężczyzna tak łatwo nie zdobył. Pomimo iż o zgromadzeniu dostatków dla siebie dobrze pamiętała, nie wypuszczała wszelako z swej opieki dobroczynnej ubogich i sierot; szczodrobliwa dla duchowieństwa katolickiego umiała zręcznie godzić pobożność chrześciańską bez przesady fanatyzmu z życiem światowem co też ją zrazu, lubo niesłusznie, u papieża Alexandra VII w podejrzenie wprawiło, jakoby z całym dworem zasadom Jansenizmu sprzyjała. (Ob. Collect. des mémoir. relatifs à l'hist. de France par M. Petitot. Tom XXXIII p. 68 – Portofolio królowej Maryi Ludow. T. I st. 184.) Pomnikiem jednak chrześciańskiej jej pobożności jest dotąd w Warszawie fundowany przez Marię Ludwikę klasztor panien Wizytek które r. 1654 z Francyi do Polski sprowadziła. (Ob. Polskie Wizytki czyli historia fundacyi pierwszego klasztoru zakonnic Nawiedzenia P. Maryi w Warszawie, tłomaczona z francusk. przez Ludwika Jastrzębskiego. Rzym w druk. Propagandy 1849. 8o.)

Obok tych cnót i świetnych przymiotów spotykała ją już za żywota wielu przywar cierpka nagana. Caillet (Sienkiewicz Skarbiec hist. polsk. T. I st. 368) powiada o niej iż przy dziwnej łatwości z jaką stronników sobie jednała, dla tem prędszego dopięcia zamierzonego celu lubiła pomiędzy sobą waśnić strony zdradzając powierzone sobie przez nich tajemnice, uciekając się częstokroć nawet do kłamstwa. Nie mając wcale przywiązania do kraju którego była królową pogardzając nawet z narodowością polską, zaszczepiała gorliwie zgubne obyczaje i zwyczaje

†) i całą potęgą Polskę – jak powiada Kochowski (Clim. III st. 274) w Kolonię Francuzką zamienić usiłowała.

[redacted] przenosiła nadewszystko Francyję swój kraj rodzinny, jej interesom poświęcała wszystko; pogardzając narodowością polską, zaszczepiała gorliwie zgubne obyczaje i zwyczaje francuskie,*) które później wielu niezgorszy stały się źródłem dwór polski intrygami podstępnemi i nierzetelnością zaraziły i kraj na nieszczęsne stronnictwa podzieliły. Dla łatwiejszego dopięcia [redacted] zamiaru (i powiększenia liczby zwolenników swej gallomanii) swatała francuskie panny dworu swego z pierwszemi osobami w kraju.**) Zaprowadzenie peruk, fryzur i innych elegancyj francuskich winniśmy Maryi Ludwice. Chciwość [redacted] zebrania skarbów spowodowała ją do sprzedajności urzędów, ztąd też wielką zawsze koło siebie miała tłuszczę głodnych łaski królewskiej: mianowicie podczas wojny szwedzkiej wiele szlachty którzy zdradziwszy kraj własny przeszli byli na szwedzką stronę, chcąc znowu pozyskać przebaczenie i względy, udawało się pod protekcyję Maryi Ludwiki: nadwerężając nawet zdrowie, przesiadywała po całych dniach i nocach – jak współczesny Pasek pisze (Reszty rękop. J. Ch. Paska st. 241) – za kratką w senatorskiej izbie, żeby widziała i słyszała, jako też stawają ci którzy gębę swoją do promowania jej fakcyi najdli.

*) Francuzka Maryja Ludwika sprowadziła w posagu z sobą do Polski z Francyi znaczną liczbę dam i sług a z niemi rozmaite „francuskie przywary i niecnoty które pod zwyczajnem nazwiskiem francuskiej galanteryj ciekawemu i lubieżnemu światu sprzedawano.” (Ob: Polnisches Staats-Protocoll 1698 str. 18.)

**) Z fraucymeru królowéj zaślubione zostały: Maryja Kazimira de la Grange d'Arquien Janowi Zamojskiego a po śmierci tegoż Janowi Sobieskiemu, Eugenia de Mailly-Lascaris Krzysztofowi Pacowi kanclerzowi litewskiemu, panna de Lussé Michałowi Pacowi, panna Langeron kasztelanowi połockiemu (płockiemu?), Katarzyna Gordon de Huntli Jędrzejowi Morsztynowi referendarzowi koronnemu (którego syn pojął także francuskę księżnę de Chevreuse) (Ob: Salvandy: Histoire de Jean Sobieski ed. 1844. pag. 126)

nie dochowawszy potomstwa, dwoje dzieci jej albowiem zaraz w pierwszym wieku niemowlęcym pomarło *). Marya Ludwika chcąc na wypadek śmierci swego małżonka lub też w razie dobrowolnego złożenia korony przez niego, **) ostać się przy panowaniu, jako niewiasta nad miar dumna i rządów chciwa, jeszcze r. 1657 ułożyła wbrew ustawom krajowym, plan obrania za żywota męża, następcy tronu. Ofiarowała przetoż najprzód tron polski arcyksięciu rakuskiemu Karolowi Józefowi bratu cesarza Leopolda I pod warunkiem aby pojął za żonę wychowaną na jej dworze siostrzenicę, córkę Anny falcgrabiny reńskiej; a gdy Karol niezbyt skłonnym się okazał do przyjęcia owego warunku, mając odrazę jako katolicki książe do luterki i do tego córki wroga domu habsburskiego, ***)

---

*) Maria Anna Teressa córka Jana Kazmierza i Maryi Ludwiki urodzona 1650 r. zaraz następnego lata umarła; syn zaś Karol Ludwik r. 1652 d. 1 Stycznia na świat wydany, w drugim miesiącu po urodzeniu żywot zakończył.

**) Zmienny i niestateczny Jan Kaźmierz ulegający pod brzemieniem nieszczęść krajowych, znękany wojną kozacką i szwedzką, jako też nieprzychylnością szlachty, dręczony myślą bezpotomności którą jako karę niebios za lekkomyślne porzucenie w młodości stanu duchownego i zaślubienie niezwykłe własnej szwagrowej uważał, powziął dość wcześnie zamiar złożenia ciężącej mu korony, którą naprzemian to cesarza rzymskiego, elektora brandeburskiego, księcia siedmiogrodzkiego, to znów cara moskiewskiego mimo woli i wiedzy narodu dla wyłudzenia posiłków wojennych często-wał. Zamiar swój jednakże dopiero po śmierci Królowej na sejmie r. 16 uskutecznił i po dobrowolnej abdykacyi wyjechał do Francyi, gdzie

***) Dziad księżniczki Fryderyk V falcgrabia reński podczas wojny trzydziestoletniej, od stronnictwa protestanckiego powołany był na tron czeski z którego po zbyt krótkim panowaniu r. 1620 przez cesarza Ferdynanda II spędzonym został.

czyniła też same propozycyje dwunastoletniemu synowi Jerzego Ra=
koczego księcia siedmiogrodzkiego i w tem to celu z szkodą własnego kraju zaleciła nawet wodzom
polskiego wojska oszczędzać pokonanego już w części wroga ojczyzny.
Smutny koniec Rakoczego stanął tym zamysłom królowej na przesz=
kodzie; wtedy to niewyczerpana w knowaniu planów Maria Ludwika
zwróciła oczy na rodzinną Francyję i wszelkiemi siłami praco=
wała aby księcia Kondeusza albo li też syna jego księcia d'Enghien,
a nawet w razie ostatecznym którego kolwiek z synów księcia
Longueville na królestwie polskiem osadzić; w którem to celu
nawet dla lepszego porozumienia się tajne poselstwo r. 1659
do Francyj wyprawiła. Zamiar ten tajnie ułożony, miał być na sej=
mie r. 1661 wykonany za pomocą przekupnego stronnictwa
na którego czele Mikołaj Prażmowski kanclerz kor. Krzysztof
Pac kanclerz litew. Władysław Rej marszałek dworu
królowej, Andrzej Morsztyn referendarz koronny, Stefan Wydżga
biskup warmijski oraz wiele innych stali. Sam nawet niedołęż=
ny Jan Kazmierz dla spokoju małżeńskiego zezwolił na niego
i zebranym stanom na sejmie potrzebę obrania
za żywota swego następcy tronu objawił. Nie odniosły wszelakoż
i tą razą intrygi królowej pożądanego skutku; oparł się im jaw=
nie Jerzy Lubomirski marszałek wielki koronny posiadający
wielkie u szlachty i w wojsku zaufanie. Zapalczywa królowa
za niepowodzenie się planu całą zemstę swą na Lubomirskiego
wylała i zabiegami swemi tyle u dworu polskiego wyrobiła,
iż krzywym sądem fałszami oraz przekupnemi świadkami
Lubomirskiego jako podburzyciela wojska związkowego i zdraj=
cę kraju na karę śmierci i utratę dóbr pomimo próśb
papieża i cesarza rzyskiego skazano. Krok
ten niesprawiedliwy stał się przyczyną wielu nieszczęść, za=
burzeń i zgubnej wojny domowej, która się z wstydem i uszczerb=
kiem powagi panującego, porażką wojsk królewskich pod
Mątwami i upokarzającym pokojem pod Łęgonicami r. 1660
zawartym zakończyła. Czynem tym ściągnęła na siebie Maria
Ludwika nienawiść prawie całego kraju. Ubóstwianą dawniej
dla okazanego męstwa *) królowę, zaczęto zwać furią francuską

od 1655

i ~~[illegible]~~ pismami satyrycznemi oraz szydebnemi obraza=
mi podawać w ohydzenie.*) Nie poprzestała wszelakoż swych in=
tryg, dopóki śmierć – jak się Wydzga jej pochwalca wyraża –
„nie rozwiała jej zamysłów."

„Diese französ. Maria nun brachte ein großes Heiraths-Gut aus Frankreich in Polen: eine große Sorte von Damen und andern Bedienten auch zugleich vielerley französische Laster und Tugenden: so unter dem gemeinen Titul der französ. Galanterey der Neugierigen und lüsternen Welt verkaufet worden. – Ja die Franzosen zu Paris hatten dazumahl bereits von mehrgedachter Princeßin folgendes Dicterium:

Loysa Maria gerit faciem pictam
mentem fictam, – et (virtutem) – – – non
adeo strictam."

była to tylko z Janem Kaz: [illegible]
Non est cum Deo – qui favet Dnū Condaeo.

„Das polnische Staats=Protocoll. 1698."

65

<u>Fraucymer</u> Maryi Ludowiki: panna (de Langeron) (już przystarzała) wydana r. 1650 za kasztelana płockiego młodego

Maria Kazimira krolowa polska uro:
dzona 1640 była (jak Bandkie: Dzieje narodu
pol. Wrocław 1835. Tom II st. 289 twierdzi) natu
ralną córką Maryi Ludwiki de Gonzaga
późniejszej krolowej polskiej (???) może
z ling-marsem (?) lecz to ulega wielkiej wątpli:
wości – raczej była ona wychowanicą krolowej.
Umarła w Paryżu 30 Kwietnia 1717 mając
lat 77 więc się urodziła 1640. – Gdy była
za Zamojskim opisał ją złosliwie Gerlicz (Lato:
pisiec II p. 98) – Wesele jej i miłostki z Janem
Kazimierzem opisuje Roussean de la Valette

O Maryi Kazimirze ciekawe rysy w Jonsac Histoire de Jablonow. T. II p. 38.

67a

Maria Kazimira Jana Sobieskiego małżonka (biografia przez Wojciecha Dobieckiego) st. 1-91 w Dzwon literacki Tom III 1846.
Cecylia Renata małżonka Władysława IV (biografia przez tegoż) st. 331-365. w Dzwon literacki ~~Tom~~ ~~IV~~ 1846. Tom II

Maria Kazimira Sobieska + w Blois 674
30 Stycznia 1716 Jakub Ludwik Sobieski
+ 19 December. 1734 zostala [illegible]
la princesse de Turenne duchesse de
Bouillon

Bogactwa Maryi Klementyny Sobieskiej

Maryja Klementyna córka Jana III wydana
za Króla angielskiego
oddziedziczyła prócz znacznych dóbr w Polsce także
300000 talarów rzymskich, trzy nieoszaco:
wane rubiny (jeden okrągły a dwa w kształcie zausz:
nic, należące niegdyś do stroju żon ~~Beys~~ wielkie:
go wezyra Amurata i zdobyte przez Sobieskiego
w obozie tureckim pod Chocimem) i wspaniałe ~~ko~~ opony
~~tary~~ zdobyte na Turkach pod Wiedniem, ofiaro:
wane przez cesarza Leopolda Janowi III. ~~Kotary~~
~~B~~ Opony te tworzyły pokrowiec głównego pro:
roka Mahometa i alkoranu, zrobione były
z bogatej materyi smyrneńskiej mającej na tle
złotym wyszywane wiersze arabskie turkusami
i najpiękniejszemi perłami. ~~Same ramki tych~~
~~Opony które potem służyły za kotarę do łóżka~~
~~wartały szacowane na 700000 liwrów francuskich~~
szlaczki zaś zdobiły ~~były~~ różnokolorowe do:
~~gi~~ kamienie oraz złote i srebrne ~~w~~
hafty misternej roboty. Opony ~~te~~ owe ~~które potem~~
służyły Królowej Maryi Klementynie za kota:
rę do łóżka, zapisała ona takowe wraz
z pomienionemi trzema rubinami oprawionemi
na kształt róży z listkami szmaragdowemi swemu
synowi ~~jeg~~ xięciu York (zmarłemu w Rzymie
r. 1807) który zostawszy Kardynałem różę
~~xx~~ rubinową darował Kościołowi watykań:
skiemu, opony zaś swej bratowej hrabinie
d'Albany wdowie po ostatnim pretendencie an:
gielskim; ta zaś sprzedała je pewnemu żydowi
w Florencyi.

Krolowa francuska Maryja żona
córka Stanisława Leszczyńskiego aczkol
wiek od pierwszej młodości uczona po francusku,
w poźniej szym wieku nawet źle mówiła tym
językiem, co dało powód nieraz do rożnych
śmieszności u dworu. Do poprawy listów które
pisała trzymała taj krol~~estwie~~ owa (umyślnie wszystkie
uczonego członka akademii francuzkiej
p. Moncrif

Histoire de Charles-Édouard dernier prince de la maison
de Stuart par Amédée Pichot. Paris (Ladvocat) 1830. 8°.
Tom I pag. 223. Ludwik XIV podczas pobytu we Francyi obie-
cywał Jakubowi II królowi angiel. wygnańcowi tron
polski r. 1697 – Po śmierci tegoż Króla angielskiego w
Saint-Germain d. 16 Septembr. 1701 syn jego Xiążę de
Galles ~~Karol Edward~~ Jakub Edward Franciszek (urodzony d.
10 czerwca 1688 z Maryi de Modene drugiej żony
Jakuba II) zwany Jakubem III chciał on r. 1708 na okrę-
cie przybyć do Szkocyi lecz musiał się cofnąć służył
wojskowo, odznaczył się w wojnach w Flandryi w
bitwie pod Malplaquet otrzymał pochwałę Villarsa
i uzyskał powszechną nazwę „le Chevalier de
Saint-Georges." Po traktacie Utrechtskim r. 1714 gdy
Ludwik XIV zmuszony był uznać sukcessyą angielską
w linii protestanckiej musiał ujść z Paryża Jakub
III i ukrywać się albowiem r. 1714 po śmierci Króło-
wej Anny jego siostry była wyznaczona w Anglii cena
na jego głowę, r. 1715 Jakobici szkoccy ogłosili Jaku-
ba III Królem lecz się to na nic nie przydało po śmierci
Ludwika XIV i gdy Francyja Anglia i Holandia za-
warła traktat musieli Stuarci 1717 szukać przy-
tułku w Rzymie u papieża Klemensa XI tu uradzono
związek małżeński z Marie-~~[illegible]~~ Casimire-Clementine
Sobieska. Król angielski Jerzy dowiedziawszy się o tem
związku pisał do cesarza Karola VI aby robił trudności.
Sobieska z swą matką miała przyjechać do Bolognii lecz

otoczona szpiegami angielskiemi przytrzymana w Inspruku.

T. I p. 249 „Uwolnienie księżniczki może stanowić piękny rozdział romansu z życia ostatnich Stuartów. Zamiar ten postanowił wykonać wierny Jakobita ~~[illegible]~~: Charles Wogan irlandczyk. Otrzymał on od posła angielskiego paszport dla hrabiego de Cernes i jego familii (t. j. żony brata siostry i sług którzy niby z pielgrzymki z Loretu do Niderlandów wracali) Owego hrabiego Cernes rolę odgrywał major Misset, Wogan odgrywał rolę brata hrabiego: Mistriss Misset odgrywała rolę hrabiny, a służąca jej rolę jej siostry która później Sobieska zastąpić miała. Owa służąca niewiedziała całego sekretu powiedziano jej tylko że tu rzecz chodzi o wykradzenie kochanki pewnego kapitana Toole déguisé en domestique. — Gdy cała ta świta d. 19 kwietnia 1719 do Inspruku przybyła, kilka słów nieba[c]znie wypuszczonych odkryły całą tajemnicę owej służącej która oświadczyła iż przy wykradzeniu królewny nie chce być czynną i że rola którą odgrywać miała zbyt była dla niej niebezpieczną. Lecz kilka sztuk monet złotych obietnice udobruchały ją iż się dała namówić wprowadzić do klasztoru i suknie z Sobieską zamienić. Sobieska pokazała przez swą miejską prawdziwy czyn bohaterki Przejechała w towarzystwie przez państwa rzeczypospolitej weneckiej i d. 2 maja po mozolnej podróży stanęła w Bologni

wzięto zaraz ślub przez prokuracyję bo pretendent był wezwany na dworze w Hiszpanii Filippa V który żądał jego usług przeciwko Karolowi II swemu zawodnikowi. 70

Cesarz zgniewany przeciw Jakubowi Sobieskiemu żądał powrócenia córki albo aby się wydalił z jego państw austriackich. Wyjechał Sobieski do klasztoru w Częstochowie gdzie bawił aż do pojednania się z Karolem VI cesarzem.

Po powrocie z Hiszpanii r. 1720 Jakub II Stuart zaślubił się z Sobieską. Pod koniec tegoż roku urodził się z tego małżeństwa syn: Charles-Edouard-Louis-Philippe-Casimir o którego urodzeniu pisano notifikacyję do wszystkich dworów europejskich a nawet do dworu St James +1788 w Florencji

R. 1725 urodził się drugi syn: Henri-Benoît-Stuart cardinal d'York biskup tuskulański +1807

Nieporozumienia domowe niestety podsycane przez zausznikow zamieszały spokoj domowy małżonkow Alberoni, qu'une disgrace et même la proscription avaient à son tour forcé de se réfugier à Rome, eut peine à réconcilier les deux époux. Alberoni posiadał wielkie zaufanie i moc nad Księciem chciał on uzbroić Karola XII szwedzkiego na korzyść Stuartow i namowił Filippa V do pomocy Stuartom jakoż istotnie wysłał 10 okrętow z wojskiem hiszpańskim lecz burza rozbiła ten plan

Współczesny Horace Walpole tak maluje obraz Kawalera Saint-Georges: Wzrostu wysokiego, maigre, figury melancholicznej. Les alternatives d'espoir enthousiaste et de découragement dont s'est composée sa destinée ont empreint sa personne d'une solennité qui excite plutôt la pitié que le respect. Niepodobny był wcale z twarzy do Stuartów. Religia jego i maxymy sprzeciwiały się wolności jego ojczyzny. Niebył bohaterem (owszem tchórzem). Dwór papieski gniewał się względem jego postępków z żoną. Cette princesse aimable mêlait au zèle du papisme sa politique insinuante, agréable, adroite et hardie; elle trouva un appui dans la cour pontificale, lorsqu'elle ne put supporter plus long-temps les mortifications que voulaient lui faire subir Hay, comte titulaire d'Inverness et sa femme, auxquels le chevalier accordait toute sa confiance. Le pretendent se retira à Bologne et il fut obligé de sacrifier ses favoris pour pouvoir revenir à Rome. Ministrem jego był Murray comte nominal de Dunbar, homme adroit, aimable et gracieux. Dochody pretendenta wynosiły rocznie 23,000 funtów szterlingów pochodziły one z pensyi papieskiej i hiszpańskiej oraz z składek Jakobitów w Anglii i innych dworów (Mémoires et souvenirs d'Horace Walpole) był ten Walpole nieprzyjazny Jakobitom.

Sobieska na nauczyciela do najstarszego syna Karola przyjęła sławnego Ramsay ucznia Fénélona. Syn Karol dostał tytuł comte d'Albany, r. 1745 zrobił wyprawę do tyko znaną z Wawerleja i Lowieżu dziadka zakończonej nieszczęśliwej batalią pod Culloden.

ciąg

miał familia szykorka Moir

Stuart Jacques-Édouard-François
syn starszy Jakuba II krola Anglii
i Maryi de Modène ur. w Londynie
10 czerwca 1688 zwany prince de
Galles ~~pokoy~~ traktat Ryswicki
zapewnił mu koronę po zgonie
Wilhelma III.go Jakob II ojciec umarł
1701 Wzburzenie w Szkocyi 1706 skutek
połączenia Szkocyi z Anglią sprawiło iż
niektórzy Jakuba III królem obwołali
Ludwik XIV posłał z admirałem
Forbinem flotę 1708
+ w Rzymie 1 stycznia 1766

Karl Edward Stuart zaślubił Louise
Maximilienne de Stolberg Goedern
née à Mons 1752

Histoire de Charles-Eduard dernier prince de la maison de Stuart par Amédée Pichot. Paris 1830. 8. 72
2 Vol. VI. 9. 1131. Gostkowska

T. I st. 249 opisuje wykradzenie przez Charles Wogan jakobite który otrzymał paszport dla hrabi de Cernes pod którą napis był major Misset

~~Saint-Georges~~
Hay comte d'Inverness i jego żona
minister Murray
(Mémoires et souvenirs d'Horace Walpole) s Schall.
Pichot Voyage historique et litteraire Tom IV

Bronikowski: Pretendent
Walter Scott Wawerley
Turpin: Archives littéraires de l'Europe I
Henderson Histoire
Chambers Histoire de la rébellion
Walter Scot 3 serie: Contes d'un grand pere
medale st XXXIII.
1) Jacob III R. Clementina R. – Regium connubium 1719
2) Clementina... Fortunam Causamque sequor. 1719. Deceptis custodibus
3) Providentia a Ostetri. 1720.

Biographie Universelle ancienne et moderne - Paris 1826. Tom 44
Stuart pag. 90.
41. III. 178.

Papież Klemens XI popierał małżeństwo Klementyny Sobieskiej z Stuartem a gdy zrazu Klementyna wzbraniała się iść za Stuarta pisał papież list do Konstantego Sobieskiego aby siostrę namawiał. (Ob: Clementis XI Epistolæ)

mémoires du cardinal Dubois
Paris 1815. 2 Vol.
de Sevelinges wydał

Miss Walkenshaw miała z pretendent. Karolem Stuartem który
+ 1788 w Florencyi syna i córkę znaną pod imieniem princesse
d'Albany – Kardynał d'York (dux eboracensis) biskup w Tuskulum był drugim synem Klementyny Sobieskiej.

Maria

(Klementyna Sobieska córka Jakuba Ludwika Królewicza urodz. 18 Lipca 1702 zaślubiona Jakóbowi Edwardowi Stuartowi pretendentowi Angielskiemu (synowi Jakóba II Xięcia York Króla Brytanii) ur. 21 Czerwca 1688 żyjącemu w Rzymie. Zaślubienie to którego rycina jest odbyło się 3 Septembr. 1719 Sobieska miała 16 lat a pretendent 31 lat. Sobieska powszechnie żałowana zmarła w Rzymie 18 Stycznia 1735 zostawiwszy 2 dzieci: Karol (Edward Ludwig, Filip, Kazimierz) xiążę Walii tytularny ur. 31 Grudnia 1720 i Henryk (Benedykt, Maria, Klemens, Edward, Alfred, Ludwik, Tomasz) xiążę York i St Albans tytularny ur. 6 Marca 1725 został Kardynałem xiędzem 3 Lipca 1747 zwany Kardynał Stuart arcybiskup Koryntu, dziekan watykańskiego kościoła S. Piotra opat w Anchin i St Amand w Francyi, protektor Kartuzów, Kardynał biskup z Frascati 1762.

R. 1726 stanęła kombinacyja między Klementyną Sobieską a mężem (t. j. separacya może)

O Klementynie Sobieskiej obacz panegiryk (łaciński i niemiecki) motto: Thronus regius

~~medale: Popiers maryi sobieskiej napis: Maria D. G. magn. Brit. Fran. Hib. Reg. na odwrotnej stronie orzeł ulatujący pod słońce [illegible] vers le soleil tient un aiglon et en laisse tomber un autre z napisem: Non patitur [illegible] suppositios napis Exergue: Excellentissimae princip. jus regni vindicatum, ejecto suppositio~~ (angielskiej)

medale na Klementynę Sobieską: Dwa busta jeden w zbroi drugi w koronie: „Jacob III R. Clementina R." na odwrocie: Herkules pod party na maczudze (massue) trzyma rękę Wenery a Kupido trzyma kaduceusz z legendą: Regium connubium na dole (exergue): Kal. Sept. MDCCXIX.

2) Portret kobiety w bogatym stroju i ptaszyn (bust): Clementina M. Brit. Franc. et Hib. regina; na odwrocie kobieta w powozie, w dali widać Rzym: Fortunam causamque sequor na dole (exergue): Deceptis custodibus MDCC XIX.

3) Portret Jakuba III i Klementyny bez napisu – na odwrocie kobieta appuye contre une colonne trzyma dziecko i pokazuje Wielką Brytanię na sferze: Providentia obstetri; na dole (exergue): Carolo principi Valliae nat die ultima a. MDCCXX

74

Parentalia in anniversario funere Mariae Clementinae Magnae Britaniae etc Reginae habita in aula maxima Collegii Urbani Coram Sacro Collegio Eminentissimorum et Reverendissimorum D.D. Cardinalium S.R.E. Cardinalium Jussu Sacrae Congregationis de propaganda fide auctore Philippo D'Azon Romano In eodem Collegio Eloquentiae Professore Romae 1736 Typis Sacrae Congregationis de Propaganda fide Superiorum facultate - (fol. ~~kart~~ ~~23~~ str. 38 8 winiet Tadrych Dominicus Muratori inv et delin - Vincen. Franceschini, Maximilianus Limpach, Hieronim. Rossi, Io. Carolus Allet sculp-Romae) Oratio-Carmen-Elegia-Elegia-Ecloga - Tibris ad Vistulam regale flumen epistola - Epithaphia 2 - Ode - Ode Elogia quibus Mariae Clementinae virtutes variis Collegii Urbani linguis breviter indicantur: 1) Hebraice 2) Graece 3) Arabice 4) Syriace 5) Armenice 6) Caldaice 7) Coptice 8) Turcice 9) Polonice 10) Ruthenice (Kyrylica) - 11) Teuthonice 12) Hungarice 13) Georgiane 15) Slavonice (glagolit.) 16) Suece 17) Malabarice 18) Graece 19) Illyrice (dalmack) 20) Epirotice 21) Hollandice 22) Tartarice 23) po

~~Łacinie~~ polonice: Mężney Heroiny szukasz?
Patrz na KLEMENTYNE.
Ta zaiste ręke swo sciongneła do pracy,
Albowiem sceptrum wzgardziwszy,
Przonść, y szyć nie zaniedbała,
A wiele nad podziw odzienia sporzondziwszy,
Żebrżoncych w nie odziewała,
A tak,
Ręke swo dyrygowała ku uboostwu.
Więc stancie w kroku synowie oney,
A głoscie tak wielko swiontobliwość
Wiele bowiem corek się wzbogaciło,
Lecz ta
Wszystke przewyższyła.

ruthenice : Wszyste ludije, wnimajte jazyky
Jetyko
Maria Klymentyna
Wszezim wsim szczatywa bywajet
Daby
Jehda newist ~~liwyia~~ liwyia, czto tworyt dernycza
Wiszczetu i sramotu wospytaa
Istynna Jewanhelia naslidnyia
Tabo
Znater wsim byty zetajet a ne zrity.

---

prydziele Castellego lew miasta lwowa S. Jan Kanty S. Daniel herb Akademij w tyle Leopolis z wysokim zamkiem S. Alex. Gorczyn Scul. w predmowie chwali uczonych Lwowianów redivivus Aesculapius Anczewski, alter Archimedes Alembek, doctissimus et humanissimus Krauz, poeta, orator, philosophus, historicus Kuszewic, sędzia: medyk Jozefowicz, prawnik Koczankowic eruditus Zimorowicz, eximius juris et legum arbiter Zatenski, bonum publicum strenue promovens Altmaier maximus Astreae alumnus Kral, prudentia singulari in augendis Urbis commodis Spectatus Kozlowski Avitarum et paternarum virtutum studiosissimus Ubaldini

Warszewicki r. 1558 zrobił mappy całej Polski a mappy województwa Krakowskiego r. 1563 Filippowski ob. Creuki

Abrek Echo Charitum w mowie tej lubo nieco napuszonym stylem wylicza ciekawe losy Akademij Zamojskiej i sławnych professorów.
Danticsus ob. Janociana III p. 91.
Długi listy ob. Janociana.
Marcin Słonkowicz (Salinarius) ob. Janoc. p. 306 T. III
Hieronymus Rosarius Nuntius apost. extraord. 1540. T. III p. 261.
Nicolaus Armenus Lwowianin od Zygm. Aug. Krola do Soleimana II tłomacz i do Alexandra Wojew wol. poseł. były jego listy do Krola pisane od Rok 1552–1557 w bibl. Załusk w mscr. T. III p. 203.

75

August. Masucci inv. et del. – Ant. Friz. sculp. rycina Zaślubin Jakoba Stuarta pretendenta Brytańskiego z Marią Klementyną Sobieskiej. Romae typis Jo. M. Salvioni . 4°.

~~Rycina~~ 1 rycina: Popiers Maryi Klementyny Sobieskiej J. L. Panini inv. et delineavit Hieronymus Frezza sculp. Romae

2 rycina: Funebris apperatus Mariae Clementinae magnae Britan. reginae 1735. Eques Ferdinandus Fuga Sac. Pal. Apostolici inv. J. L. Panini d. Balthasar Gabugiani sculp. Obie te ryciny popiers: katafalk są w dziele Parentalia Mariae Clementinae Britan. Reginae. Romae 1736.

Lessel Wincenty architekt biegły w muzyce żył na dworze Adama Czartoryskiego

76

Maria Clementina Sobiesky Gemahlin des Praetendenten auf Gross = Britanien 8º sztych popiers (Kopia ze sztychu in fol. Trivisani Romae pinxit. C. Dupuis sc. (Malarz Trevisani Francesco ur. 1656 w Capo d'Istria + 1746 w Rzymie – Jest i trzeci portret sztych: F. Trivisani pinx. Romae 1721. F. Chereau exc. (et sculp.) fol. –

Izabella Xiężna Lubomirska marszałkowa w. Kor. (bez podpisu) 12º oval serwaserem: Dłuski in. a L. D.B. i wiersze: Son coeur est bon, son ame est belle
Elle est tendre, douce, spirituelle,
Voila les traits qui La peignent bien
Elle est parfaite et n'en sait rien. Dłusk.
(popiers w młodszym wieku z czepkiem nocnym na głowie)
2) Izabella z Xiążąt Czartoryskich Xiężna Lubomirska Marszałkowa W. Kor. Staraniem X. Henr. Lubomirskiego. A. Geiger sc. ~~fol.~~ min. oval. punktowanym sposobem (popiers siedząca w kreśle w podeszłym wieku z boku na stole statuetka Aniołka z wieńcem.

Bona Sfortia regina Poloniae inclytissima Anno 32 nata Anno vero D. nostri 1532. (w profilu z czepkiem na głowie Medal kolassa metodą sztych z dzieła Raczyńskiego N.º 11 Johannes Maria Patavinus fecit. 8º 2) Bona Sfor. de Arag. reg. Pol. Medal sztych z dzieła Raczyńskiego N.º 12 z rąbkiem na głowie i kołnierzem stojącym – Medal bity 1540. 8º 3) Bona Sfortia D.G. regina Poloniae (Medal sztych. w podeszłem wieku w futrze (z dzieła Raczyńskiego N.º 13. 12º podobno Kopia z dzieła

Pomp. Litta Familie celebr. in Italia
Bona litogr. w Warsz. podług obrazu Holbeina na blasze srebrnej znajdującego
się w Warszawie u Franc. Potockiego w romansie: Bona.
Catherine Comtesse de Kossakowska née Ctesse
de Potocka Peint et grave par Charles de
Pechwill graveur de sa Majesté l'Empe=
reur. 2) Catherine Comtesse de
Kossakowska née Ctesse de Potocka
Ign. Unterberger pinxit Viennæ Prixner
del. sculp: et excud: Leopoli 1785.

(Maria Leszczyńska) Modlitwy codzienne Warszawa w druk. Schol. Piar. 1731. 12° (Załuski Programma) 78

Żołnierskie nabożeństwo z francuskiego M. K. S. J. Wilno dr. Akadem. S. J. 1748. 12° (może Kurzeniecki Marcin)

Żołnierskie nabożeństwo powołaniu woyskowych ludzi właśnie służące. Wilno 1754. 8°

(De officiis Christiani militis libellus e gallica in polonam lingvam conversus ~~Vilnae~~ ~~AA~~ tribuitur Fr. Urs. Radziwiłłowa Vilnae typ. S. J. 1748. 12° 12 ark. (Janocki Polonia I. 67)

Krystyna Eberhardyna córka Krystyna Ernesta margrabi brandebursko-baireuthskiego i Zofii Ludwiki księżniczki würtemberskiej urodziła się 19 grudnia 1671 w Baireuth. Obdarzona od urodzenia bystrością umysłu i wspaniałą zewnętrzną postawą, zaślubiona została w 21 roku życia Fryderykowi Augustowi księciu saskiemu a późniejszemu królowi polskiemu Augustowi II. Wesele odbyło się wspaniale na dworze baireutskim sławnym w ów czas z życia wystawnego. D. 17 lutego 1671 przywiózł August II swą małżonkę do Drezna: wszelakoż pożycie małżeńskie nie rokowało wielkiego nadal szczęścia albowiem awanturniczy i lekkomyślny umysł Augusta II wyrwał go wkrótce z objęcia żony i pogonił w świat dla szukania różnych awantur. Tego roku jeszcze albowiem widzimy Augusta II we Włoszech, gdzie zapomniawszy o żonie w Wenecyi oddawał się miłosnym przygodom; r. 1695 i 1695 strawił na wyprawie [illegible] wojennej przeciwko Turkom jako austriacki jenerał w Węgrzech. [illegible] Narodzenie się syna Fryderyka Augusta r. 1696 zbliżyły tylko na czas krótki Augusta III do żony. Zostawszy r. 1697 królem polskim [illegible] wymagał August II który dla politycznych widoków porzucił luteranizm, od żony aby przeszła na łono Kościoła rzymsko-katolickiego; lecz stała wyznaniu swemu Krystyna wolała zrzec się blasku korony a niżeli zmienić wiarę swoich ojców. To też było powodem iż Krystyna acz była tytularną królową polską nigdy Polski nawiedzić nie chciała. Oddalona od męża obrała najprzód spokojny żywot [illegible] daleki od dworskich uciech najprzód w

Torgau a potém w zamku Pretzsch pod Wittembergiem. Tu zajmowała się troskliwie wychowaniem swego synka którego ściśle podług zasad wyznania augsburskiego kształciła. Wszelakoż pomimo napomnień i dozoru matki młody szesnastoletni Królewicz a późniejszy król August II udawszy się na podróż do obcych krajów d. 27 listopada 1712 za namową kardynała Lusani przeszedł w Bononii na wiarę katolicką tajemnie mając na widoku przyszłą koronę polską. Długo tail przed matką królewicz swą zmianę, dopiero r. 1717 gdy się starało rękę cesarzowny zmuszony był publicznie z swą zmianą wystąpić: jakoż d. 2 lipca 1717 arcybiskup i prymas węgierski Krystyan August xiążę Sasko-Weissenfelski ogłosił piśmiennie iż Królewicz porzuciwszy wyznanie luterskie przeszedł na łono kościoła katolickiego. Zmiana takowa napełniła goryczą serce królowej gorliwie wyznania luterskiego się trzymającej. W osobnym pisemku: Płacząca Rahel („Die weinende Rachel" drukowane w Röhr's Krit. Prediger-Bibliothek 1825, a wyjątki w Ziller: Denkwürd. aus der Ref. Gesch. v. Dresden S. 120-122) d. 31 paźdz. 1717 datowanym, królowa synowi ostre czyni wyrzuty: przyczém niepospolitą znajomość pisma św. okazała. [illegible] Żyjąc w Torgau samotnie zajmywała się wychowaniem swej krewnej Krystyny Zofii Księżniczki Wolfenbüttelskiej którą r. 1711 za Alexego Piotrowicza carewicza ross. wydała. Drugą wychowanicę swą Zofię Magdalenę xiężniczkę brandeburgsko-baireutską wydała r. 1721 za duńskiego królewicza Krystyana VI a trzecią siostrę tejże Zofię Karolinę za Jerzego Alberta xięcia Wschodniej Fryzyi r. 1723. – Rzadko odwiedzała królowa Drezno i unikała wystawnego życia któremu tak namiętnie August II hołdował, przenosząc zacisze ustronne nad zgiełk dworski, trawiąc czas na czytaniu biblij i ksiąg ascetycznych luterskich, na słuchaniu kazań predykantów znakomitych lub na zabawach z dwoma swemi karłami Janem Framm (zwanym Marquis sans pareil bo był tylko 1½ łokcia wysoki) i Jerzykiem

Ostatni raz oglądała Krystyna swego niewiernego małżonka na zamku
Pretzsch 1727: pożycie to małżeńskie [struck] nabra=
ło później więcej barwy etykietalnej wizyty a niżeli poufa=
łości małżeńskiej. D. 3 września 1727 rozchorowała się nagle
Krystyna wskutek namiętnego jadła melonów i d. 5 września
1727 o pierwszej godzinie w nocy w przytomności ochmistrza
hrabiego Geyersberg i nadwornego pastora M. Matherius
skonała na zamku Pretzsch. Ciało jej podług własnego ży=
czenia owinięte w białe prześcieradło schowano w trumnę
dębową którą w drugiej sosnowej czarnem suknem wybi=
tej zamknięto. D. 8 września 1727 wieczorem o ósmej godzinie
pochowane zostały też zwłoki w kościele miejskiem w
Pretzsch w nawie [struck] przy kazalnicy, gdzie dotąd pod
skromnym nagrobkiem Tauińskim spoczywają. Na jej śmierć
kazał August II wybić osobny medal z napisem: „Quot folia
tot corda lugent". Niektórzy pisarze utrzymują iż Królowa
Krystyna żyła w Pretzsch na wygnaniu i że w podanym
melonie otrutą została. Postać miała wspaniałą i praw=
dziwie królewską, rysy twarzy więcej męskie, oczy żywe
i przenikliwe: w ogóle chwalono jej rozsądek i bystrość
umysłu w zdaniach: w obcowaniu była ludzką i dobro=
czynną wspierając ubogą młodzież do szkół uczęszcza=
jącą. Trzymała się gorliwie i pobożnie wyznania lutersk=
kiego, kazała na swój koszt wydać kancjonał luterski
który biedniejszym rozdawała. O jej pobożności i zamiłowa=
niu do nauk świadczy zebrany przez nią śpiewnik obej=
mujący 1042 pieśni nabożnych w języku niemieckim (wydany
pod tytułem: Glaubenschallende und himmelsteigende Herz=
music, bestend in 1042 auserlesenen Liedern. Leipzig Verlag
von M. G. Weidmann 1719. 8° z przedmową D^ra J. Ch. Buk pastora
w Torgau) Prócz tego założyła na zamku Augustusburg zakład
dla luterskich szlacheckich panien, który jednakże upadł z jej

śmiecią. Jedynym synem Krystyny był Fryderyk August III
późniejszy Król polski ur. 7/17 październ. 1696 w Dreźnie
(Ob: (Cuno:) Leben, Glaube und Tod Christina Eberhardinas
w tegoż Ruhmwürdige Gedächtnisse 1773. 8º st. 87. – C. M.
R(anft): Necrologium domus Saxon. coaev. Lipsiae 1738 st. 333.
– Betrübte Nachricht von dem höchstsel. Absterben der Kö-
nigin Christ. Eberhardina. Dresden 1727. 4º. – Sichere Nachricht
von dem frühzeitigen Ableben Frauen Christina Eberhardi-
na etc. vom M. Joh. Balth. Matthesius Pastor zu Pretzsch.
Leipzig 1724. 4º. – Trauerrede der allerdurchl. Frau Christina
Eberhardina d. 17 Octob. 1727 in der Universitätskirche zu
Leipzig gehalten von Hans Carl von Kirchbach – Payne's
Illustrirtes Familien Journal. Leipzig 1855. IV Bd. Nº 87 st. 473.
– Portret jej sztychowany w dziele: Arndts Buch vom wahren
Christenthum herausgegeben von J. H. Heinsius. Leipzig 1696. 8º.
403–429. – C. W. Böttiger: Geschichte des Kurstaates Sachsen. II. 284.

Maria Józefa córka Józefa I cesarza i Amalii Wilhelminy
księżniczki brunświcko-luneburgskiej urodziła się d. 8 grud=
nia 1699 roku. Już w pierwszej młodości zaraz okazywała nie=
pospolite przymioty ducha, któremi później będąc królową
jaśniała. Odebrawszy troskliwe wychowanie, kształconą była
równocześnie w różnych umiejętnościach w językach ła=
cińskim francuskim i włoskim, któremi jako też i polską
później dobrze władała, w muzyce i w subtelnych robotach
kobiecych. Pobożni rodzice niezaniechali wpajać bogobojność
w serce swej córki, jakoż młoda cesarzówna już dość wcześ=
nie z siostrą swą (późniejszą cesarzową Amalią a żoną Karola VII) pod
starannem okiem swej babki Eleonory, musiała pilnie uczę=
szczać kościoły, bywać na processiach, odmawiać codzienne
pacierze i godzinki, towarzyszyć kapłanom idącym do cho=
rych z najśw. sakramentem, i pewnemi czasy usługiwać
zakonnicom w klasztorach a nawet ubogim w szpitalach
R. 1712 królewicz polski a następnie król August II idąc za
życzeniem ojca i radą papieża zaczął się w Wiedniu starać o rękę
Maryi Józefy której mu nieodmówiono jednakże pod warun=
kiem wychowywania dzieci ściśle w wierze katolickiej. D.
20 sierpnia 1719 wieczorem o 8 godzinie dopiero wiedeński biskup
Zygmunt hrabia Kollonitz w cesarskiej kaplicy w Wiedniu
połączył parę świętym kościelnym węzłem małżeństwa. D. 2
września 1719 przybyła Maria Józefa do Drezna w licznym i
świetnym orszaku 7 książąt przeszło 200 hrabiów, 200 baronów
i 500 szlachty. August II z pamiętną i niezwykłą wystawnością

oraz przepysznemi festynami (które Poniński w dziele
Augustissimus Hymenaeus i Stuhart Sft. 432 – opisują)
przyjmował nowożeńców. W Pirnie wsiadła późniejsza Kró=
lowa na wspaniałą złoconą gondolę (Bucentaurus zwaną) wieziona
przez wioślarzy na sposób holenderski w atlasy przybra=
nych wysiadła przed miastem Dreznem gdzie ją witał August
II z całym dworem i w tryumfie wśród strzałów radosnych
w orszaku licznem świetnie przybranym do zamku odwiózł.
Przez miesiąc cały trwały biesiady weselne urozmaicane, dawa=
nemi operami, komediami, balami, igrzyskami, karuzelami
festynami i łowami. Gdy po śmierci Augusta II syn tegoż a mał=
żonek Maryi przy pomocy Rossyi i Austryi w październiku
1733 został Królem polskim przybyła do Polski i d. ~~14~~ stycznia
1734 odbyła wspaniały wjazd do Krakowa gdzie 17 stycznia
na zamku przez biskupa krakowskiego Lipskiego wraz z
mężem ukoronowaną została. Siedmioletnia wojna w którą
August III wplątany został zatruła goryczą resztę dni żywota
Maryi Józefy: ~~[illegible]~~ mimo tego jednak i wśród tych nieszczęść
dała dowody nieustraszonej swej stałości. Gdy Fryderyk
II Król pruski zająwszy w sierpniu 1756 Drezno chciał
zabrać archiwum tajne kabinetowe wzbraniała się długo Kró=
lowa wydać klucze do takowego i stanąwszy przed drzwiami
niechciała wpuścić pruskiego jenerała barona Wylich,
który odepchnąwszy przemocą Królowę drzwi wyłamał
i z żołnierzami swemi archiwum zabrał. Nielitościwy mo=
narcha pruski zająwszy wszystkie kassy zaledwie Królowej
7800 talarów zostawił i samą nawet strzedz kazał. Zmart=
wienia te wpędziły rozłączoną od męża ~~[illegible]~~ (który się
wtedy w Warszawie znajdował) Królowę do grobu. D. 17 listo=
pada 1757 Królowa porażona w 58 roku życia swego nagle o 2 godz.
po północy życ przestała, i 19 grudnia t. r. wieczorem o 8 godzinie w grobach
kościoła nadwornego w Dreznie pochowaną została, z kąd
jej ciało później miało być do Krakowa przewiezione, wsze=

takoż dla nieprzyjaznych okoliczności w Dreźnie pozos=
tało. – Jako troskliwa matka zajmowała się Maria Józefa
szczerze pobożnem wychowaniem swych dziatek, sama czu=
wała nad religijnem ich usposobieniem, kazała im czytywać
w swej przytomności na głos księgi ~~[illegible]~~ pobożne, examino=
wała z nauk i kazań słuchanych w Kościele i nauczycielom
sama instrukcyje oraz plan nauk pisała. – Pobożność jej
była przykładna ~~[illegible]~~: wstawszy rano o piątej do dziewiątej
czas na pobożnych rozmyślaniach i modlitwach trawiła
codziennie z razu po dwie msze, a później nawet i po trzy
bez znużenia słuchała, oraz co tydzień do Komunii św. przystępowała. Zapisywała przytem codziennie swe
religijne uwagi i myśli w osobny dziennik językiem łaciń=
skim. O wysokiej pobożności i chrześciańskiej rezygnacyi
tej Królowej świadczą najlepiej jej listy pisywane do córki
Maryi Amalii Królowej sycylijskiej. Przytem odznaczała się
głęboką pokorą i dobroczynnością: wspierała hojnemi jałmuż=
nami ubogich, mniej zamożnym opędzała z własnej szkatuły
koszta pogrzebowe: dawała utrzymanie młodym chłopcom
kształcącym się do nauk lub rzemiosł, jako też wychowywa=
nie ubogim szlachciankom w klasztorach: wypłacała długi
biedniejszych i opiekowała się sierotami. Co miesiąc znaczne
summy na cele dobroczynne wydawała. Gdy jej zbytnią szczodro=
bliwość w rozdawaniu jałmużny częstokroć może mniej godnym
osobom wyrzucano, mawiała: „Lepiej być dziesięć razy oszu=
„kanym, a niżeli ~~[illegible]~~ z powodu zbytniej ostrożności choćby i raz jeden
„nie dać pomocy prawdziwie ubogiemu: Stwórca tylko sam
„ukarze przewinienie oszustów i oceni dobre ~~[illegible]~~ chęci da=
„jącego." W Dreźnie założyła Królowa r. 1746 instytut dla ~~[illegible]~~
100 dziewcząt ubogich. W wydatkach własnych dworskich była
zbyt skromną. Dewizą jej było: Zwyciężaj samego siebie (Vince
te ipsum). Liczne potomstwo Maryi Józefy świadczy o widocz=
nem błogosławieństwie Niebios; ~~[illegible]~~ była albowiem matką
następujących 15 dzieci: 1) Fryderyk August Franciszek ur. 18
listop. umarł 22 stycz. 1721. 2) Józef August ur. 24 paźdz. 1721

umarł na ospę d. 14 marca 1728. 3) Fryderyk Krystyan Leo:
pold ur. 5 wrześ 1722, zostawszy księciem saskim umarł
17 grud. 1763. 4) Księżniczka nieżywo urodzona d. 12 lipca
1723. 5) Maria, Amalia, Christiana ur. 24 listop 1724 zaślub.
1738 Karolowi III Burbonowi krolowi neapolitańskiemu
i sycylij. umarła 27 wrzes. 1760. 6) Maria Małgorzata
ur. 13 wrześn. 1727 um. 1 lut. 1734. 7) Maria Anna ur.
29 sierp. 1728 zaśl. 1747 Maxymilianowi Józefowi Kur:
firsztowi bawarskiemu, umarła 17 lut. 1797. 8) Franciszek
Xawery August ur. 25 sierp. 1730 jenerał francuski i admi:
nistrator saski zaśl. 1767 d. 22 marca Klarę Spinuzzi (hra:
binę Luzacyi) umarł 21 czerwc. 1806 w Zschachwitz. 9) Maria
Józefa ur. 4 listop. 1731 zaśl. 1747 delfinowi francuskiemu
Ludwikowi (synowi Ludwika XV) umarła 13 marc. 1767. 10) Ka:
rol Chrystian Józef ur. 13 lipc. 1733 xiąże kurlandski od
r. 1758 zaśl. 25 marc. 1760 Franciszkę Krasińską, umarł
16 czerwc. 1796. 11) Maria Krystyna ur. 12 lut. 1735 przeo:
rysa lotaryngskiego klasztoru kanoniczek Remiremont
um. 19 listop. 1782. 12) Maria Elżbieta ur. 19 lut. 1736
um. panną w Dreznie d. 24 grud. 1818. 13) Albert Kazi:
mierz August ur. 11 lipc. 1738 austriacki marszałek i gu:
bernator w Węgrzech i Niderlandach zaśl. 8 kwiet 1766 Krys:
tynę córkę cesarza Franciszka I za którą dostał xięstwo cie:
szyńskie, umarł 10 lutego 1822 w Wiedniu. 14) Klemens
Wacław ur. 28 wrześ. 1739 biskup fryzyngski, regenburgski,
trewirski i Augsburski. Umarł w Oberndorf pod Augsburgiem d. 27
lipc. 1812. 15) Maria Kunigunda ur. 10 listop. 1740 umarła
panną jako xieni toruńska i Essenska, w Dreznie d. 8 kwietn. 1826.

8430 - 454

(Ob: R. L. Anton Hermann: (Soc. Jes. Spowiednik Królowej): Leben und Tu:
genden der allerdurchl. Frau Maria Josepha Leipzig 1766. — (Fass:
mann und Horn:) Friedrich August des Grossen Leben und Heldentha:
ten. Frankf. u. Leipz. 1734. 8o — Joh. Gotfr: Mittag: Leben und Thaten Fried:
rich Augusti III Leipzig 1737. 8o —

83

Karol Krystian Jozef (syn Augusta III) instalowany r. 1759 na Xięstwo Kurlandskie wziął d. 20 marca 1759 potajemnie slub z Franciszką Krasińską starościanką nowomiejską. R. 1762 przez powrót Birona musiał Karol ustąpić z Xięstwa Kurlandskiego w tem czasie umarł ojciec Krasińskiej. August III przez 2 lat niewiedział o tajonem związku małżenskim. Krasińska widząc upadek Karola zatrwożona i niepewna nadal swego losu postanowiła rzucić zasłonę okrywającą tajemniczy związek jakoż 1764 po śmierci ojca posłała do Kanclerza W. Kor. krewnego swego (który miał za żonę jej ciotkę) Kopią Kontraktu slubnego, swiadectwo slubu, Konsens plebana na danie slubu i indult. Wkrótce wyjechał August III do Saxonii, tu mu odkryto związek ów. Po śmierci Augusta III wyjednała cesarzowa Maria Teresa iż Krasińska we wszystkich swych prawach zatwierdzona została.

1776 Carowa Katarzyna udobruchawszy się zapraszała Xiężnę Kurlandską na akt slubny syna Pawła z Marią Zofią Wirtemberską między innemi pisała: miła mi ta okoliczność i z tej miary że mi podaje sposobność do oswiadczenia W. X. M. jak wielce ją żądam u dworu mego oglądać ... wszakże wiadomo W. X. M. szczera ku niej chęć moja i wysoki jej osoby szacunek"

Corka Karola: Maria Chrystyna Albertina ur. 7 grudn. 1779 matka Karola Alberta Króla Sardynsk.

84

D. 1 Junii 1732 odprawiły się wspaniałe Krzciny w Krakowie Krasińskiej Kasztelanki wislickiej lat 10 mającej. (Kurier polski z r. 1732) to była siostra ojca Franciszki
Zofia Krasińska.

Actum in Novei Civitate Korczyn feria 6a post Dominicam cantate A. 1762 – My Karol Królewic polski xiąże Saski a udzielny rządca i pan xięstw Kurlandskiego i Semigalskiego.... ustanowiłem determinować dalsze życie moje w społeczności z JW Jm Panną z Korwinow hrabianką Franciszką Krasińską Starościanką nowomiejską którą obieram sobie za prawdziwą żonę i małżonkę podług obyczajów kościoła s. katolickiego rzym. za indultem de data 23 Februarii 1760 otrzymanym."

„Ta tedy moja z przychylności serca i przywiązania ku tejże JW Jmpannie hrabiance z Korwinów Franciszce Krasińskiej starościance nowomiejskiej skłonności, wszystkim niech będzie znana i wiadoma, że urodzony będąc z dziada i ojca w tak pięknym i szlachetnym Królestwie, tak się spokrewnić pragnę, abym miał estymacyą że piękny i zacny kocham jego naród, w tych obowiązkach chcę zostawać, abym sobie przymnożył jako najwięcej serc obywatelów i to religii sangvinis potwierdzam dyplomatem własną przy stwierdzeniu pieczęci podpisując się ręką. W Warszawie d. 20 Marca 1760 roku. Karol (L. S.)

Intercyza ślubna: Między Najjaśniejszym Królewiczem... Karolem... a Panem hrabią z Korwinów Stanisławem Krasińskim Starostą nowomiejskim (który naznacza posagu córce swej 100,000 Talerów curant na swej masie) a Karol

Krolewic zapisuje 100,000 Talarow currant na swych Klejnotach zabezpiecza; gdy zaś dobra Królewica Karola przyjdą do dzierżenia samego więc obiecuje meliorationem zapisu — oprawę zaś dla sekretnego mariażu zostawuje ojciec liberalitati Krolewica. Działo się w Warszawie 20 marca 1760 — Karol (L.S) — Stanisł. Krasiński (L.S)

I Dyplomat uznający Franc. Krasińskę jako prawą małżonkę

Biblioteka Warsz. 1841. T. III st. 465.

O Janie Gonduliczu poecie illiryjsko-Dubrow: nickim XVII wieku przez Piotra Dubrowskiego
Bibl. Warsz T. IV 1841. st. 265 — 288. (Listopad)
Treść prozą każdej pieśni i wyjątek z pieśni IX
Z polskom kralu na dar ovi — Vladislavu slavnom
proże   tłomaczenie Leona Potockiego
i Łzy marnotrawczego syna „Ah i ostavih miesto rodno... strofa 23. 24, 25, 26, 27.

Franciszka Korwin Krasińska ur.
9 marca 1742 zaślub. 25 marca 1760
[illegible] z Karolem Chrystianem + 16 lipca 1796.
umarła Krasińska 30 kwiet 1796 w Dreznie pochowana w klasztorze Marienstern.
córka Marya Krystyna ur. 7 grudnia 1778. zaślubiona w Cingburgu 24 oktob. 1797
xięciu Karolowi Emanuelowi Ferdynandowi Savoyen Carignan
który + 1800 poszła za hrab. Montleart + 1851 żyła w Dreznie.

Karol xiążę Kurl. obrany od stanów Kurlandyi 16 listop. 1758
otrzymał w Warszawie 1759 d. 8 stycznia inwestyturę
wjeżdżał do Mitawy 29 marca 1759 po xięciu
Ernst Jan Biron zesłanym 1740 na Sybir.
urodził się 13 lipca 1733 trzeci syn Augusta III ~~[illegible]~~
opuścił xięstwo 1762 + w Dreznie 16 czerwca 1796 pochowany
w klasztorze Marienstern

Izabella xiężna Lubomirska marszałkowa W. Kor. ur. 1 Marca 1736 — wdowa po Stanisławie xiążęciu Lubomirskim marszałku W. Kor.

córki jej Alexandra — Konstancyja, Julia:

wnuczka jej Krystyna Potocka marszał-
na
kowna W. lit.

~~Krol~~

Franciszka; Korwinów Krasińska ur. 9 Marca 1742 zaślubiona 25 Marca 1760 Karolowi Krystyjanowi Józefowi Królewiczowi Polskiemu (urodzonemu 1733) córka ich Krystyna nar. 7 Grudnia 1778.

Maria Kunegunda Dorota ur. 10 listopada ~~1736~~ 1740 od r. 1776 xieni Esseńska i Toreńska.

Na sessyi seymowej 18 maja 1792 wniosł Czartoryski po: set lubelski prawo które jednomyślnie przyjęto:

„Postanowienie dla N. Maryi Krystyny xiężniczki Polskiej, córki N. Karola Królewica i Franciszki z Krasińskich Królewicowej polskiej."

Wspomnieniem szanownym jest zawsze dla narodu panowanie Królów z Najas. domu saskiego, w słodkiej są pamięci przymioty N. xięcia Jmci Karola królewica polskiego, któremi (przytomnie bawiąc w Polsce) ujmować umiał sobie serca obywatelów, dając stałe niemylne dowody przywiązanego serca i wysokiego swego poważania dla narodu pols. a najsilniej z nich był ten: gdy z rodowitej i cnej krwi szlacheckiej tego kraju, wybrał dla siebie małżonkę; z tych tedy przyczyn Maryi Krys: tynie córce N. Karola Królewica pol. tudzież N. Franciszki z domu Krasińskich Królewicowej pol. a N. Augusta III Króla pol. wnuczce ze krwi przodków swoich xiężniczce pol: My Król i s Konfed. Rzeczypospo: litej sejm: stany niniejszem prawem zabezpieczamy tejże N. Maryi Krystynie xiężniczce pol: dożywocie po: łowę pensyi to jest 72,000 po długim życiu N. Karola Królewica Jmci i małżonki jego i też summę pozyjściu ich regularnie za kwitem wspomnionej xiężniczki polskiej wypłacaną mieć chcemy."

Descorches

Maria Ludwik poseł francuzki

w Warszawie 1792.

88

Constantia von Osterreich

Elisabeth König v. Pohlen Erzherzog v.
Ostr Sigism II Gemahl

Eleonora Maria Michaeles conjux

Anna Elisabeta Złotocka Cunego

Anna K. in Polen Erzherz. zu Ostr.
Sigism III Gemahl

Caecilia Renata Erzherz. Ostr
Vladislai Gemahl.

Katarzyna Krolowa pol. arcyxzęż
austr. Lzek rys

Jadwiga sztych z Kotudzk.
Catharina medal z Raczyń.
Anna ~~Jagiel...~~ Jagiellonka z Onacewicz
litogr.
Anna Batorowa sztych z Bartkiego

Maria de Nevers royne de Pologne
Catherine Kostrakowska pein

1688
1819
———
69

1688
69
———
1757

1719
1688
———
31
———
1719

Roxolani
Opieczmowa
Zborowska
Jadwiga z Kolbasz
Poniatowska
Sobieska Teofila
Sobieska Klementyna
Wiśniowiecka Urszula
Radziwiłłowa Matka
Firlejowa
Lubomirska Chrystyna
Kossakowska
Drogomirowa

Branicka
Bonarowa
Maryna Mniszek
Opalińska Leszczyńska
Lemańska
Marya Leszczyńska
Jadwiga Święta
Ośmieńska
Langa
Ludwina z Kęt
Grzymisława
Kunegunda
Żółkiewska Regina
Krasińska
Bożimowa
Mortęska
Marchocka
Chrzanowska
Drużbacka

zebrzydowska Zatey (Zumek)

3

135

3

3 | 405 | 13

10

180

3 2

3 | 540 | 18

24

Bona król. pol. ob. Dykcyonarz biogr. i Biografie

Elżbieta Drużbacka
1760 ob. Krasicki Zbiór Rozmaitości Warsz. 1825 Nr 43. – Dziennik wileń. – Histor. Elefant – Zabawy przyjemne – Herald Wieladk, Duńczyk, Niesiecki.
Klementyna Sobieska Biogr. univ.
Izabella xiężna Lubomirska
Barbara Radziwiłłówna Kr. pol. Stael – Pologne – akta
Franciszka Urszula X. Radziwiłłowa
Katarzyna Kossakowska Dzien. dom. Zbiorota pol. 70
Krystyna Poniatowska.

z Czartoryskich Lubomirska marszałkowa W. Kor. przyby-
ła w sierpniu 1791 do Warszawy.

Kąpiele w Krzeszowicach już 1791 pod zarządem
Holtzwiga felczera były otwarte.

Na sessyi seymowej 18 maja 1792 postanowiono
prawo

91

Bonarowa z Betmano

Bab. Langa

Boraniska z Ganakal

14 ℔

Teofila Daniłowiczowna corka Jana Daniłowicza wojew. rusk. i Zofii Żołkiewskiej Kanclerzanki wzięta ślub z Sobieskim za dyspenzacyją bo byli w 4tym stopni spokrewnieni pochodzić z Herburtów siostry Teofili Dorota Xieni benedyktynek we Lwowie i ~~syn~~ brat Stanisław Daniłowicz

Corki Sobieskiego z Daniłowicz 2 i syny 4.

Marek, Jan krol. <u>Zofija</u> młodo zmarła, <u>Katarzyna</u> księżna Ostrogska wojewodz. krak. potem Radziwiłowa Kanclerzyna W. X. Lit. <u>Anna</u> zakonnica we Lwowie Stanisław i Michał młodo zmarli

po śmierci Sobieskiego po bitwie piławieckiej mowiła do synów jeżeli który z boju ucieknie niechaj mym synem się nie zowie

Dogrumowa

Anna Marya de Neri w Niderlandzie urodzona będąc w Pierwszym małżeństwie za niejakim le Clerque a w drugim za Alexandrem D'Ougroumoff przybyła do Polski około 1767 wyjeżdżała do różnych miast umyślając sobie różne familiiske nazwy. Dekret jej odbył się 22 Kwietnia 1785 przy mnogim ludzie w rynku warszawy przez kata u pręgierza piętnowana i paszkwile tam palono.

Beata Dolska Księżna Sołomereckiego
żona podczas ślubu jej w Dubnie Koś-
tem. Konstantego Bazylego Księcia Ostrog-
skiego wojew. Kijów gdy Tatary oblegali
Dubno zrzuciwszy stroje ślubne z więzy
dziatem [illegible] w namiot Hana tatar. trafiła
takiż ten ze strachu uciekł od Dubna
(za Zygm I)

94

95

Druzbacka z Kowalskich Elzbieta: 1) Zycie Dawida. 2) Zycie Maryi Magdaleny 3) Zycie Maryi Egipcyaki które teraz drukują. 4) Cztery elementa 5) Cztery części roku 6) Dama rzucająca dwór 7) Zejście Xięcia Sanguszka Pawła Marszałka W. W. X. Lit z inszemi dziełami prozą.

(Jabłonowski Ostafi)

Poezye niedrukowane Drużbackiej

Dziennik Wileński Tom IV 1816 Lipiec – Grudzień Wilno nakładem Józefa Zawadzkiego No 21. str 177 – 185.

Znaczny zbiór jej poezyj niedrukowanych ma się znajdować u wnuka czy siostrzeńca jej mieszkającego w okolicach miasta Równe na Wołyniu

W bibliotece uniw. wileńskiego był rękopism darowany przez X. Mamerta z Fulsztyna Herburta D-ra Teologii i professora w seminarium dyecezalnem w Łucku (dostał go po ojcu [illegible] swym Herburcie urzędniku powiatowym + 1803 w Kowlu) rękopism ten składający się z półdwunasta arkusza ma tytuł: „Zebranie wierszów moich w różnych materyach a przepisane dla zabawy dobrych przyjaciół w Rzemieniu r. 1754" na końcu podpis: Elżbieta Drużbacka S. Ż. – Jego Mości Panu Józefowi Jakubowskiemu te moje własne kompozycye dla zabawy daruję: przepisane są przez Jmci P. Dulskiego: są niektóre errory ten winien co przepisywał. Są tu: 1) Jabłoń złota w hesperyjskim osadzona ogrodzie wolny przystęp do siebie dająca (sztrof dwuwierszowych 29 – w wyjątku 2 sztrofy pochwała rawskiego wojewody – pochwały Leszczyńskich i Jabłonowskich) 2) Szreniawa szczęśliwym płynąca duktem upodobany znalazłszy port pod znakiem czarnego Orła kres swój tam zamierzyła i już dalej ./.

ciągnąc nie zamyśla (16 sztrof szesciowierszowych na zaślubienie Maryanny Lubomirskiej z Xciem Karolem Radziwiłłem – 2 sztrofy w wyjątku)

3) Na wiązanie Jasnie Wielmożnej Jejmości Pani Izabelli z Poniatowskich Branickiej wojewodzinie Krak. hetm. w. Kor. (13 sztrof szesciowiersz – nie całe tu defekt w rękopismie – w wyjątku 1 sztrofa)

4) Weturya Rzymianka do Polski wprowadzona sławna wychowaniem familii xiążęcej imie Weturyi zamieniająca w Grocholską (11 szt. 6 wierszowych – na pochwałę Ochmistrzyni Grocholskiej)

5) Z przypowieści Salomonowych w rozdziale trzydziestym pierwszym (wzór mężnej i cnotliwej niewiasty (24 sztrof, szesc. wiersz. z zastosowaniem do pochwały xiężny marszałkowej

6) Szczęśliwy a niestateczny amant od Bellony bogini i od Nimfy zakochany to jest hetmanowej i xiężny marszałkowej (9 sztrof 4 wierszowych

7) Czyste i godziwe amory żadnej nie podpadające krytyce pewnej Nimfy, z jasnie oświeconym mniejszym luminarzem przez Klityę tejże Nimfy sługę ukryte a potym wyjawione. (50 sztrof 4 wiersz.

8) Klemens taskami w Mosciskach słynący i tam zjawiony d. 28 listopada 1753 (8 szt. 6 wiersz w wyjątku 2 sztrofy – powinszowanie imienin Branickim)

97

9) Memoriał wnukowi mojemu Panu Józefowi Wesiołowskiemu (15 sztrof 6 wierszowych – predrukowany cały w Dzienniku Wil st 185–188 (Wesiołowski miał 17 lat – Drużbacka była jego babką)

10) Kontrakty mościskie (8 szt. 4 wierszowych w wyjątku 1 sztrofa sama o sobie mówi że była stara wdowa

11) Zawód nie mały na lwowskich kontraktach (7 sztrof 4 wierszowych)

12) Portret Hypokrytów (20 wierszy – w wyjątku 2 wiersze)

13) Lais dama Koryntska (9 sztrof 6 wierszowych w wyjątku 1 sztrofa

14) Pożegnanie Ulissesa z synem małym Telemakiem (11 sztrof ośmiowierszowych – predrukowane całe w Dzien. Wil. st 188–191.

15) Ofiara Bogu z sześciorga wnucząt moich zmarłych (10 sztrof 4 wierszowych)

16) Fikcya poetyczna. Zorza poranna rodzaju biało głowskiego narobiwszy plotek pomiędzy wieśnie kochającemi się małżeństwem w niedowiarstwo ich w miłości wprowadziła i do zguby oboje przywiodła. (109 sztrof sześciowierszowych opis wypadków Cefala i Prokrydy – w wyjątku 3 sztrofy.)

1719
1702
Sokolnicki Michał jenerał dywizyi jazdy
1688 i konia : + w Warszawie 13/25 września 1816
1719 jego rozprawy są w Dzienniku wojskowym
69 włoskim medyolańskim – w Bibl. Brit. –
1688 19. Annales des voyages, Moniteur univer
sel : Pamiętnik Warszawski

Starzeński Hiacynt Dr. teol. Dominikan prowincyi litewskiej + w Zabiałach gubernii witebskiej 24 paźdz. 1816. Urodził się 1753 w powiecie połockim, wstąpił do zakonu 1774 był 7 razy prowincyałem

wydał

Zbiór początków i prawideł potrzebn religii katolickiej dogmatyczno-moralnie wyrwie=cających ku pomocy kapłanom ... wydany. Wilno 1814. 8o. 2 tomy

Gundysław Eymont dominikan wikary klasztoru w Jelnie na litwie wydał:

~~Nau~~ Nauka początkowa reguł proporcyi z naymnieyszych z rozmaitemi sposobami rysunek ułatwiającemi. Grodno 1802. 4o. z 29 rytow. tablic.

Katarzyna Kossakowska (mąż jej Stanisław Kasztelan Kamiński † 1 Marca 1761 we Lwowie pochowany tamże u Dominikanów) popierała Konfederacyą barską gdy moskale wzięli Stanisławów i w niewolę Konfederatów r. 1764 d. 7 augusta, Kossakowska umknęła na Wołoszczyznę.

Kossakowska Kasztelanowa Kamińska po Seymie 1768 nieszczęśliwym wyjechała 9 Kwietnia 1768 najprzód do Radzynia dobr Krewnych swoich potym do własnych podług notat Krasickiego była corka Jerzego Potockiego Starosty grabo= wieckiego starszy brata jej ~~[illegible]~~ Eustachiusz generał artylleryi lit ewsk. Starosta Tłumacki, lwowski une: dowski — młodszy Maryan Kasztelan Lubaczowski Starosta grabowiecki ~~z rodzeni z pierwszej żony~~ kasztelanowa Kamińska

Kossakowska r. 1789 przybyła d. ~~25 Maj~~ 1 Czerwca przybyła do Warszawy dla Seymu i dla zwiedzenia swej siostry Kasztelanowej lwowskiej d. 5 sierpnia 1789 wyjechała do Chrystynopola dóbr swoich.

100

Kossakowska Katarzyna z Potockich kasztelanowa Kamińska przybyła do Warszawy 1789 dla zwiedzenia siostry swej kasztelanowej lwowskiej, synowcem jej był Ignacy Potocki. mieszkała potem w dobrach swych Krystyampolu.

101

Hrabinie Kossakowskiej skonfiskowano w gubernii podolskiej dobra Kukowka i Kolszedajew które dostał Hiraklej Markow generał major od Katarzyny 1795. dobra zasekwestro wane Rafała hr. Tarnowskiego Klucz Wasilew ski w gubernii Bracławskiej data Alexandrze Branickiej

Kossakowska Kasztelanowa w towarzystwie gdzie ~~[illegible]~~ chełpiąc się wyliczano dawności przodków i popierano to Mniszeckim, Dunin-czewskim odezwała się: Mnie się zdaje że ani Mniszecki ani Duninczewski tak są dawni jak miłość ta cnota szlachta ~~[illegible]~~ ojczyzny (od niej odstąpić jest być wyrodkiem przodków i nieprzyjacielem ojczyzny

Apohtegm. Grab. p. 56.

3/40 kr. 103

20
24
10
54 =

Katarzyna Potocka filia secunda Georgii in Podhajce Potocki Grabovecensis Tlumacensis Capitanei z powtorna zony Konstancyja Podberesky marszatkowna upitskiey poszta za Stanisł Kossakows kiego Kasztelana Kamienieckiego bezpłodnie

Jaśnie Wiel. JW Pani Katarzynie z Potockich Kossakowski Kasztelanowy Kaminskiej ode tę w dzień imienin jej uroczysty w znak szczerych życzeń i przywiązania swego oddaje Anioł Durini arcybiskup Ancyrański nuncyusz stolicy apostolskiej

Jak twoje Katarzyno Potockich zaszczycie
Na podziw wszystkim, płynie pod cnot żaglem życie,
Z którym się porównywać skarby nie są warte,
Co je z krajów indyjskich morza szlą otwarte,
Słusznie więc jak ciąg Polski długi i szeroki
Wszędzie cześć i szacunek cnot twoich jest wysoki
I gdzie kolwiek na świecie polskie imie głośne,
Tamże sława cnot twoich chwały brzmi donośne.

Durum A Illustrissimae atque excell. Castellanae Kaminensi de Potocius Kossakowskiae odem hanc in solemnitati ejus nominis die dd. angelus ducum 1772

str. 24 – 4o tomasz Skarszkowicz patrzy piar.

6386

1

wierszy w dzień pierwszego z nauk popisu dla wyrażenia przyzwoitej wdzięczności JWW Graffowej Katarzynie z Potockich Kossakowskiej Kasztelanowej Kamińskiej orderu Krzyża gwiaździstego damie najukochańszej ciotce i najgłębszej dobrodziejce swojej od Ludwika na Potoku Potockiego Starościca Bełżyńskiego napisany i Offiarowany.

1786 w Lwowie w druk. S. Trójcy

4o str. Kart 10 ~~6432~~ po polsku najmniejszych zadnych szczegołów.

~~28~~

Elzbieta z Xiążąt Czartoryskich Lubomirska
marszałkowa w. kor. Kajetan Skrzetuski
przypisując jej swą: Historyę polityczną 1773
wydaną zowie ją Siostrą wujeczną panującego Króla
córką znanego z patryotyzmu Senatora, Siostrą
sławnego nauk protektora, matką (raczej teściową)
wielkiego w ojczyznie człowieka – matką sierot
ojczyzny uszczęśliwienie zaszczyt i ozdobę najpierwszych
familii. Po rozbiorze Polski zwiedziwszy Francyą
Anglią, Włochy osiadła w Wiedniu + 1816. Do zaszczytu
Krwi Jagiellońskiej łączyła niezłamany i męski umysł
trafny rozsądek przyjemny dowcip i przenikliwy – w
młodości wdzięki – dobroczynności aż do ostatniej chwili
Była ozdobą towarzystwa. W Wiedniu potrafiła sobie
zjednać uszanowanie. Dom jej był wzorem gościnności
i uczęszczali do niego Krajowcy, cudzoziemcy ludzi
wybór znakomitych talentami lub naukami.

(podług innych ur. 1 marca 1736 i pewniejsze Kalend. polit.)

Izabella Helena Anna Lubomirska urodzona
31 Maja 1736 córka Alexandra Augusta
Czartoryjskiego wojewody rusk. i Zofii Sie-
niawskiej zaślubiona za Stanisława Lubomirskiego
marszałka wielk. kor. który + 12 Augusta 1783
Umarła w Wiedniu 25 Novembr. 1816.
córki jej Alexandra, Konstancyja, Julianna, Elzbieta

Xżna Izabella Lubomirska przyjaciołka Kościuszki dała pieniądze w Wiedniu 1794. z Czartoryską. na powstanie

Jenerał Coccei w liście do Mitchella 19 Maja 1767 mówiąc iż Lubomirska wyjeżdża do wód w Spaa pisze o niej
„Szczegodna to kobieta i posiadająca przymioty rzadko jej płci właściwe. Winienem jej wszyst: ko w tym kraju .... Ma ona wstręt do zgiełku wielkiego świata i tylko w towarzystwie przyjaciół swoich żyć lubi. Proszę więc Pana niemieszać jej z tłumem i dać jej poznać u siebie Xięcia Henryka czego sobie bardzo życzy."
będzie mieszkać u hrabiny Derhoff

Lubomirska wyniosła się w kraju wskutek intryg Króla z Czartoryskiemi.

d. 26 Kwietnia 1767

Xiężna Lubomirska Marszałkowa w Koronna wyjeżdża za tydzień do Spaa i będzie w Berlinie. Jest to Kobieta nieporownana w uprzejmości w wykształceniu, w szlachetności serca.

d. 13 marca 1769 Izabella Lubomirska wróciła z zagranicy do Warszawy wraz z Czatoryskiemi, przyjechała tam także i Kossakowska.

w Wiedniu 106

Lubomirska Marszałkowa 1815 hojną ręką
wspierała pieniędzmi i rekomendacyją x.
Jakóba Falkowskiego kształcącego się
na nauczyciela głuchoniemych w Polsce pijara.

O. X. marszałkowej Lubomirskiej pisze sławny xiąże de Ligne iż ta dama powszechnie uwielbiana zwykła mawiać: Nienawidzę ludzi, którzy, nienależąc do wojny, pragną jej. Jeżeli znajdują się kobiéty, o wojnie i polityce rozprawiające, życzyłabym sobie, aby im broda wyrosła po same kolana.

107

W muzeum narodowem berneńskiem (morawskiem) znajduje się porcelanowa miednica, średniéj wielkości, owalna, w niebieskie kwiateczki malowana, z takimże kubkiem, niegdyś własność Jana Sobieskiego: za którą Henryk xiąże Lubomirski jak zarządca tego muzeum zaświadcza, tyle złota dawał, ile to naczy-

108

Lubomirska Rozalia
z domu Chodkiewiczowna
zona Alexandra Lubo
mirskiego przybyła 1792
do Paryża – r. 1793 zgilo
tynowana o związek z tyro
diffami.

n. 167

n. 167.

Anna 109 córka Augusta II Wabianka

Orzelska urodzona r. 1702 z Henryetty Duval córki handlu winnego w Warszawie. W kilkanaście lat potem ujrzał ją August II po raz pierwszy, kiedy przybrana za grenadyera zręcznie robiła przed nim bronią. Rozczulony monarcha ucałował ją, uznał ją za córkę i nadał jej tytuł hrabiny. Pałac błękitny w Warszawie kazał jej król dniem i nocą stawiać. Posadzają króla o związki miłosne z nią; jakoż istotnie jeździła do Saxonii z dworem, i r. 1729 wróciła do Warszawy. Mówią że z Cetnerem wojewodzicem Smoleńskim miała syna. R. 1730 w Siérpniu poszła w Saxonii za Xięcia Karola Ludwika Holstein Beck połkownika wojsk saskich (urodzonego 1690 który miał pierwszą żonę Ludwikę Działyńską wojewodziankę podolską drugą Xiężnę Czartoryską, trzecią Orzelską) ślub w obecności Króla dawał podkanclerzy Jan Lipski

r. 1727 bawi przy Królu.

Halszka z Ostroga.

Pamiętniki do dziejów Polski wydał Stanisław August Łachowicz
Wilno 1842 obejmujące listy ~~[illegible]~~ oryginalne Zygmunta
Augusta do Mikoł. Radziwiłła marszałka lit ~~któremu~~
15 Wrześn. 1553 donosi że Wasyl Ostrogski dolo occupował:
posiadł Ostróg najprzód Sanguszko starosta Czerkawski przybył
w odwiedziny do Xiężny za nim gwałtem z pocztem wlazł na
zamek X. Ostrogski: xiężna się zamknęła z córką lecz potem
gdy matre et filia invita ślub z nią ~~[illegible]~~ Sanguszko brat zamknę:
li ~~[illegible]~~ matkę w izdebce 8 służebników poranili jednego zabili
Król po otrzymanej wiadomości posłał wskok ~~[illegible]~~ do
Sanguszki na zaruki przypominając mu zbrodnię krymi:
nalną że z zamków pogranicznych bez wiadomości królewskiej
zjechał p. 63–66. — d. 30 Stycznia 1554 pisał że chce
komu innemu dać starostwo czerkaskie: kaniowskie: Ko:
reckiemu X. — d. 21 Września 1554 pisze król iż niechciał
by aby syn wojew. kaliskiego miał pojąć xiężnę Halszkę (p.
81–83 — R. 1556 król pisze że starał się aby poszła
za Wojew. Brzeskiego lecz ona odpisała iż woli gardło dać
niż iść. Król odrzekł iż dziewkę weźmie do Królewien (p. 95)
i p. 103. — r. 1556 mówi o matce król iż jest malitiosum
ingenium — starał się też o nią Xiąże Munsterburskie wdowiec
który miał Radziwiłłownę wprzódy bo mu pieniążki li:
tewskie zasmakowały. p. 108 — R. 1559 z listu Barzego poz:
nać król iż matka upór przeciw rozkazom królewskim pokazuje
p. 120 — znać Zygmunt nielekce sobie ważył cały ten przedmiot kie:
dy się wciąż radził Radziwiłła — str. 299. Jest list Króla z
Krakowa d. 16 Stycznia ~~[illegible]~~ 1553 do xiężny Beaty
mówi iż ~~[illegible]~~ dał ~~[illegible]~~ zlecenie Radziwiłłowi
aby się wywiedział względem postanowienia o zamęściu:
aby zjechał do Ostroga.

Urszula Franciszka Radziwiłłowa urodziła się w Czartorysku 13
Lutego 1705 z ojca Janusza Wiśniowieckiego Kasztelanie ~~Krakowskiego~~
i matki Teofili Leszczyńskiej wojewodzianki podlaskiej wdowie po Filipie
Konarzewskim Staroście Konińskim była ostatnia z Wiśniowieckich
xiężniczka na Wiśniowcu, Zbarażu, Czartorysku, hrabianka na Łumnie
Lubnie Brahynin Białym Kamieniu, Zmigrodzie; pani na Biało-
Krynicy, Moszkach, Pohrebiszczach i Białym jeziorze zaślubiona jako
pierwsze żona d. 23 ~~Lipca~~ Kwietnia 1725 Michałowi Radziwiłłowi
umarła w Nowogródku d. 13 Maja 1753 pochowana w Nieświeżu
d. 3 Septembra zostawiła dzieci 1) córka Teofila Konstancyja
ur. 1738 2) Katarzyna Karolina ur. 1740 zaślubiona 1758 Stanisła-
wowi Rzewuskiemu Staroście Chełmskiemu 3) Ludowika Konstancyja
ur. 1742. + 1744. 4) Mikołaj ~~[illegible]~~ Krzysztof ur. 1727 + 1729.
5) Janusz Tadeusz ur. 1734 Sędzia Kowieński + 1750 o 10 w nocy 5) Karol
Stanisław, Onufry, Jan Nepomucyn ur. 27 lutego 1734 bliźniak
Janusza zwany panie Kochanku. xiążę ~~pan~~ na Ołyce, Nieświeżu, Bir-
żach, Dubinkach, Słucku, Kopylu i Klecku hrabia na Mirze Szyd-
łowcu, Krożach, Białej, Kopysie pan na Żółkwie, Złoczowie,
Pomorzanach, xięstwie Czartoryskim, Białym Kamieniu, Biało
Krynicy od r. 1739 S. Huberta palatshenen kawaler orderu, pułkow-
nik chorągwi pancernej lit. 1748 z powiatu Oszmiańskiego poseł
na Sejm 1750 z pińskiego Sędzia deputat na trybunał lit. 1751 et miecznik 1753
tribunus secundarius wojsk pieszych lit. 1752 lit. poullator. poseł
na Sejm warsz z wojew. Nowogrodzk. 1755. z Kowieńskiego deputat
i marszałek trybunału lit. 1757 Kawaler orderu orła białego
Fundator Karmelitów bosych w Milatyczie 1756 Żona Maria xiężna
Lubomirska Starościna Bolimowska.
Kaltenbrynn jezuita poeta tac.

była biegła w pismie świętym, Kontrowersyach Kanonach Kościelnych, Sejmowych ustawach, w historyi, jeografij, polityce – czytała wiele – miała bibliotękę do 2000 autorów

Komedya z Francuzkiego języka reprezentowana r. 1782 miesiąca listopada d. 23 dnia (pod czas imienin Ordynat Klemensa Zamojskiego (Skanarelle – Doktorz musu w aktach)

Agatka czyli przyjazd najjaśniejszego pana
z muzyką Hollanda na przyjazd Stanisława Augusta
~~au~~ pisał Michał Radziwiłł

Radziwiłłowa Franciszka Urszula podług Janozkiego zoln. Bücherseal p. 49 – 52 poważała sztuki i nauki znała pismo święte, prawo polskie tak iż przy dobrej pamięci umiała konstytucye co do lat cytować. Kilka języków umiała miała bibliotekę podręczną do 2000 książek które przeczytała pilnie. Janocki chwali jej zamiłowanie w mowie rodzinnej. Fryzyński wydał jej dramata 1754 in fol. i dedykował najstarszej córce zmarłej księżnie Karolinie Katarzynie. Jest tu 16 sztuk które od r. 1746, 1747, 1748, 49, 50, 51 52, do 1752 były przedstawiane w Nieświeżu przy festynach są to komedie, tragedie, opery, z baletami niektóre tłomaczone z franc. Tytuły ich przytacza Janocki zoln. Bücherseal.

prócz tego mówi iż wydała: Von dem Jeflüchten nach christlichen Soldaten aus dem französischen ins polnische. Wilno w druk. Jezuickiej 1748. 12o.

Franciszka Urszula z Xiąząt Wisniowieckich xiężna
Radziwiłłowa Hetmanowa W. X. Lit. wojewodzina
wileńska ur. 1706. + 1753. pogrzebana 113
27 Augusti 1753 w Nieświeżu + d. 23
Maja w Nowogrodku jadąc do Grodna
na pożegnanie z mężem udającym się do Drezna
we wsi Lucewiczach pół mili od Nowogrodka
porwały ją womity zawieziono ją do Nowo
grodka gdzie w dworku Ł. Łopota + 23
Maja ciało sprowadzono do Mira a z tamtąd
do Nieświeża

Kościół w Haliczu franciszkanów fundacyi Bolest.
predyka z cudown. obrazem
S. Stanisł.

zostawiła 2 córki 1) za Stanisł. Rzewuskim chorążym lit. 2) za Morawskim Ignacym pisarzem litew.
Janusz bezżennie umarł a drugi
syn (Karol ~~panie Koch~~.

R. 1754 Radziwiłł Hetman powtornie wziął ślub d. 17 Januar. we Lwowie z Mycielską

„Franciszki Xiężny z Wiszniowieckich Radziwiłłowej
„wojewodziny wileńskiej siostry i siestrzenicy mojej
„aczej przy nowej w Nieświeżu drukarni zjawią się
„obiecane 1. Tragedia jedna. 2. Komedyj dziewięć. 3. Edu:
„Kacya córce piękna i przykładna. 4. Nadgrobek synowi
„rozumny i dotykający. 5. Zagadki rożne w kształt
„innych wierszopisców fraszki zabawne piszących i siła
„gładkich i roztropnych pism w różnych rodzajach i ma:
„teriach wypracowanych."

Jos. Jabłonowski: Opisanie albo Dysertacya pierw: sza prawie o wierszach i wierszopisach polskich (w dziele: Ostafi 1751)

„Radziwiłłowa Xiężna Franciszka z Xiąt Wiszniowieckich
„wojewodzina wileńska: 1) Tragedye i Komedye rożne
„tak tłumaczone jako własnej kompozycyi w Nieświeżu
„1751 fol. 2) Opisanie domu Xiążąt Radziwiłłów we
„Gdańsku 1757."

Zbiór poetów polskich ~~pisz~~ (w dziele Ostafi)

Habeo quoque ejus effigiem (illepidam) cum instructione
„ad filias suas quomodo omnia sua erga Deum homines
„et se ipsas officia explere debeant, in folio patenti:
„Nesvisii."

(Bibliotheca poetarum polonorum qui patrio sermone scripserunt. pag. 75 – Załuski który także mówi iż druga żona Radziwiłła Anna Mycielska napisała cały fascykuł poezyj duchownych i świeckich w Nesw.)

(Jabłonowski: Ostafi mówi iż poezyje Drużbackiej wydaje Józef Załuski kosztem Sapiehy Kanclerza W. X. Lit. „jednak Życie Dawida (przez Drużbacką) jest już drukowane dawno."

115

Radziwiłłowa

Zołnierskie nabożeństwo z woli xiązęcia JMci Hetmana Wielkiego W. X. Litt nowo też drukowane. W Wilnie w druk Soc. Jes. 1749.

?
<u>Słuszczanka</u> Elzbieta podług Kochowskiego,
(a podług Rudawskiego mylnie Anna) (Wyrażone
jej imie na nagrobku w Starowolskiego monumen:
ta fol. 255) Mając około lat 17 poszła ~~w maju~~ Koniecznewska r.
1634 za Adama Kazanowskiego stolnika Koronnego.
Wesele odbyło się w Wilnie bardzo huczne; był na
nim sam Król Władysław IV*); Kazanowski albowiem
był ulubieńcem Króla i wkrótce z pokojowca Kró:
lewskiego postąpił na podkomorzego koron. kaszte:
lania sandomir. i marszałkostwo nadworne. Był
~~[illegible]~~ przedajny, zebrał wielkie skarby, miał w
Warszawie dwór wspaniały w którym bywały za:
bawy (i w którem, żona jego przyjmowała towarzystwa,
takie Stanisyła by wtedy wolniejsze obyczaje zaglądały do Polski.
Kazanowski umarł 25 grudnia 1649 a Słuszczan:
ka została wdową. O jej złem pożyciu z Kazanowskim
wspomina już Rudawski ~~[illegible]~~ (fol. 56) [mimo
tego Kazanowski umierając zapisał jej cały majątek
Lecz w maju 1650 (Rudawski fol. [illegible]) w niespełna pół roku ~~ledwiew 3 miesiące~~ ponowiła
już śluby małżeńskie z Radziejowskim Hieronimem
starostą łomżyńskim, wareckim, Kozieckim, soleckim
bielskim Kamionackim. Słuszczanka gdy szła za drugiego
męża miała 22 lat (jak świadczy Rousseau de la Valette
st. 17) tuszy średniej, dość tyła (fort aisée) duże czarne
oczy (bien fendus) które wywierały niepospolity urok na
płeć męską, zgrabny nosek, piękne usta i twarz składna
nadzwyczajna żywość i zalotność dodawały jej tyle wdzię:
ków jak rzadko której kobiecie. Zdaje się iż jej wdzię kom
winien Radziejowski względy u Króla i mianowanie na podo
kanclerstwo. Radziejowski bardzo był zazdrosny, i trzymał ją
na wsi chowając dla dozoru ochmistrzynię. Lekkomyślny Król
Jan Kazimierz zobaczywszy Kazanowską raz u dworu mocno
dla niej rozgorzał. Za tłumacza swej miłości obrał Król
dworzanina swego barona de Saint-Cir Francuza (Krewnego (parent)
margrabiny des Roches ochmistrzyni fraucymeru Królewskiego)

*) Radziwiłł Albr. w Pamiętn. I p. 214.
mówi iż Król na tem weselu ofiarował
Pannie młodej kubek złoty w którym
była asygnacyja na 20,000

[dodając iż ciągle był chorowity
i dzieci nie miał

który od kilku lat bawił w Polsce i znał się dobrze z
Radziejowskim. Francuz zaprzyjaźnił się z ochmistrzynią
Słuszczanki i oddał Słuszczance miłosny list od Króla
do niej pisany. Radziejowski który zmiarkował amory
swej żony z Królem w Warszawie, wywiózł żonę na wieś,
pobliżu Warszawy. Dotarł i tu Francuz pod pozorem
przyjaźni z Radziejowskim ułatwiał korrespondencyę
miłosną pomiędzy Królem a Słuszczanką, a nawet
to zrobił iż Słuszczanka gubiąc się na polowaniu
widywała się na ustroniu i bawiła z Królem.
Gdy Radziejowski z ~~[illegible]~~ żoną wrócił do Warszawy na
sejm, widywał się Król często z Słuszczanką. Gdy
pewnego dnia Radziejowski zobaczył otwartą szka=
tułę swej żony dostrzegł w niej listy miłosne Króla;
w skutek tego robiąc ostre wyrzuty żonie, zamykał
ją w pokoju, listy zaś Jana Kazimierza oddał Kró=
lowej Maryi Ludwice, która te listy z wyrzutami
pokazała swemu małżonkowi. Rozjątrzony Król
tem postępowaniem Radziejowskiego, odebrał mu
urzędy i to wyjednał że Radziejowskiego o zdradę
kraju i zmowę z nieprzyjaciołmi ojczyzny zaskar=
żono, wieczną banicyą i konfiskatą dóbr skazano.
Po ucieczce z kraju Radziejowskiego przyzwał
Król Słuszczankę na dwór pod pozorem edukacyi
jedynej córeczki którą miała z Radziejowskim
i darował jej na powrót wszelkie dobra zabrane
mężowi. Szarkała szlachta na żonę Radziejowskiego
i zmusiła ją iż się z Warszawy wydalić musia=
ła od dworu. — (Tak opowiada miłostki Króla
Jana Kazimierza z Słuszczanką pisarz francuski
De la Valette Rousseau w rzadkiem dziele:
Casimir roy de Pologne. Paris 1679 T. I st.
17-36, 78-94.)
Radziejowski po dekrecie udał się najprzód w maju [1652] (do
Wiednia prosząc cesarza o protekcyę, a gdy tej otrzymać
nie mógł udał się do Szwecyi.

Elżbieta Słuszczanka urodziła się na Litwie około r. 1617 z ojca Alexandra Słuszki herbu Ostoja wojewody mińskiego, starosty rzeczyckiego i matki Zofii Zenowiczówny niewiasty przykładnej którą wychwala Okólski (Orbis Pol. II p. 372) mówiąc iż „podziwienia była „jej zręczności z jaką nożycami wystrzygała z papieru „zgrabnie różnego rodzaju ptaki, zwierzęta, kwiaty, herby „i napisy. Prócz tego jedwabiem różnokolorowym tak misternie wyszywała i haftowała gołąbki, czaple, owoce, drzewa, „iż się jakoby żywe wydawały." Przytem pobożna i hojna na klasztory wspierała fundacyje męża swego. Wspaniałe zaślubiny Elżbiety Słuszczanki z Adamem Kazanowskim stolnikiem koronnym starostą borysowskim, kozienickim, rumońskim, które się w Wilnie d. 25 czerwca 1634 w przytomności króla Władysława IV odbyły uwiecznili swemi panegirykami Alexander Waleryan Wysocki słuchacz teologii w akademii wileń. 1) Zamek nieśmiertelnej chwały w który W. Adam Kazanowski P. Elizabetę Słuszczankę szczęśliwie wprowadza. Vilnae typ. Acad. Soc. Jes. 1634 fol. wierszem. 2) Niebo gwiazdeczne familiej Słuszków w którym nowa konstelacya świat litewski i polski oświeciła kiedy Alexander Słuszka wojewoda miński namilszą córkę Helizabetę za Adama Kazanowskiego wydaje. W Jewiu 1634 fol. prozą i wierszem gdzie szczegóły o Słuszkach. — i Mikołaj Grodziński sekretarz królewski: 1) Panegyricus Vladislao IV Pol. R. oblatus in nuptiis Adami Kazanowski cum Elisabetha Słuszczanka. Vilnae typ acad. Soc. Jes. fol. ark. 17. — oraz Benedykt Piotrowicz profes. filozof: 1) Donum nuptiale Adamo Kazanowski et ejus sponsae Elisabethae Słuszczanka oblatum. Vilnae 1634. fol. = R. 1650 Słuszczanka mając lat ~~[illegible]~~ przeszło 32 (więc nie 22 jak pisze Rousseau) poszła powtórnie za Hieronima Radziejowskiego podkanclerzego kor. wdowca (po Eufrozynie Tarnowskiej kasztelance zarnowskiej) i na ten to czas przypadają właśnie miłostki 41 letniego króla z podżyłą i niebezpieczną wdówką liczącą 32 lat — (prawdziwą femme de trente ans)

Przyczyną niesnasek małżeńskich było rozwiązłe życie Słuszczan-
ki, jak pisze Kochowski (I p. 303 „liberatus muliebres affectus
volvere coepit") który ją zowie kobietą ładną („mulier quippe cultu
ac aetate florens" I p. 303). Surowszy Rudawski nazywa ją kobietą
złośliwą („maligna mulier" p. 95) zawziętą („fanatica mulier" p. 95) sro-
gą tygrysicą („immanis tygris" p. 95). Kłótnie od tego się rozpoczęły iż
Radziejowski kazał zdjąć wizerunek pierwszego jej męża Kazanows-
kiego wiszący w pokoju na co Słuszczanka żadną miarą zezwolić
niechciała (Kochowski I p. 303). Niecierpiąc Radziejowskiego ufna
w względy króla uciekła r. 1651 z domu obrała sobie mieszkanie w klasz-
torze bernardynek w Warszawie i dla większego bezpieczeństwa na-
jemną strażą wojskową się otoczyła (Rudaw. p. 94). Królowa Maria
Ludowika u której Radziejowski szukał protekcyi starała się po-
godzić zwaśnione małżeństwo, lecz to nic nie pomogło. Uporczywa
niewiasta starała się o rozwód u nuncyusza papieskiego do czego Słusz-
czankę podbechtywał pokojowiec królewski Tyzenhauzen.*) Podczas po-
bytu Radziejowskiego na wsi zajął ze zlecenia siostry
Bogusław Słuszka podskarbi litewski pałac Kazanowskich
nad Wisłą leżący i dworek Słuszczanki nad wałem położony, obsadziwszy
takowe gęsto swoją piechotą niemiecką. Na początku zimy 1652
zjechał do Warszawy na rozpoczęcie sejmu Radziejowski i dla odzyska-
nia zajętego dworku wysłał swą służbę, ci nocą d. 4 stycznia 1652 z dobytą bronią wpadli
do dworku, [illegible] drzwi zamknięte podbijali, ludzi Słuszczynych berdysza-
mi poranili a kilku nawet na śmierć ubili. Wszczął się gwałt i okrzyk
który się aż obił o uszy królewskie. Niechętny Radziejowskiemu polecił zaraz
nazajutrz marszałkowi nadwornemu Łukaszowi Opalińskiemu aby przed
sąd swój pozwał Radziejowskiego o obrazę majestatu i naruszenie spokoju
publicznego i takowego ukarał. Zaskarżony przez delatora Konstantyna
Radwańskiego z dworu królewskiego na ten cel obranego i zapozwany
przed sąd marszałkowski (od instygatora koronnego Daniela Żytkiewicza) nie stawił się
Radziejowski, wydano przetoż jako na niechcącego się sta-
wić stosownie do życzeń króla d. 20 stycz. 1653 wyrok ogłaszający na Radziejowskiego
karę śmierci odjęcie wszelkich godności, wywołanie z kraju i konfiskatę
dóbr, który to wyrok zaraz przez woźnych publikowano i dworzanom
służbie Radziejowskiego nakazano aby pod niełaską królewską pana
swego jako czci odsądzonego opuścili natychmiast. Na współwinnego Słusz-
kę i jego siostrę a żonę Radziejowskiego wypadł wyrok nierównie łagodniejszy
skazujący ich na siedzenie w wieży przez rok i sześć niedziel i zapłacenie
po dwa tysiące złotych. (Dekret ten w Rudawskim str. 95.) —

[Radziwiłł Albr. w Pamiętn. II. 451 pisze iż Radziejowski będąc z królem na wyprawie przeciw Kozakom 1651 donosił listownie Maryi Ludwice wszelkie tajemnice króla przez co się stał przyczyną niesnasek małżeńskich.

*) Gdy Radziejowski zakazał 1651 bywać u siebie w domu Tyzenhauzenowi, wyzwał go tenże na pojedynek. (Albr. Radziwiłł II 435)

Radziejowski po wyroku wyjechał do Piotrkowa gdzie zaskarżył w trybunale instygatora i uzyskał dekret znoszący pierwej sobie wyrok marszałkowski. — Król na czas sejmu zaraz d. 28 stycznia rozdał wakancye po Radziejowskim

Radziejowski mając nadzieję że wydany na siebie wyrok jeszcze znieść może udał się do trybunału jako wyższej władzy i popierającej swą sprawę przez kilka dni w klasztorze dominikańskim w Piotrkowie zamieszkał; ~~dowiedziawszy się jednak iż został [illegible] w Piotrkowie niepewnym, iż przenajęci morderce godzą na życie jego, w towarzystwie trzech dworzan tylko wyjechał do krewnego swego Dominika księcia Zasławskiego wojewody krakowskiego mieszkającego w Wiewiórce pod Tarnowem~~. Z tąd w styczniu 1652 pisał list do Krola błagając go o przebaczenie. W liście tym (drukowanym w Jana Lisarskiego: Mowca polski Kalisz 1676 tom II str. 282) składa całą winę na swą żonę przeklinając chwilę w którejsię z nią zapoznał, skarży się jednak na zbyt prędką exekucyję wyroku, a składając winę na swą popędliwość daje z lekka do zrozumienia Krolowi iż jego powodu cała ta sprawa wynikła. Podobny list pisał i do stanów zgromadzonych na sejmie w Warszawie (List ten datowany w Piotrkowie d. 23 stycznia 1652 jest w Rudawskim p. 95) prosząc aby się za nim o zniesienie wyroku do Krola wstawili. Radziejowski dowiedziawszy się jednak iż przenajęci morderce ~~[illegible]~~ godzą na życie jego, i sądząc się niepewnym, opuścił potajemnie w towarzystwie 3 tylko dworzan swych Piotrków, i wyjechał do krewnego swego Dominika Księcia na Zasławiu Ostrogskiego wojewody krakow. mieszkającego w Wiewiórce pod Tarnowem. Ten dał Radziejowskiemu w Wiewiórce d. 27 stycznia 1652 z mocy swego urzędu glejt bezpieczeństwa na 2 miesiące w których miał starać się o przywrócenie do łaski Krolewskiej

Zborowska

120

Alzbieta z Boboluszk herb Szechowica

Dwa rogi jelenie: Nieznany pisarz.

G. L. Z. L. zagadkowe czask.

(Zborowski)

Zbiród z Boboluszk r. 1431 szlachcic w księstwie opawskim r. 1447–1484 był komornikiem

R. 1634–1636 Karol Danewic z Zorsdorfu na Brunici a Boboluskach komornik opawski.

Przeważna legacya JO X. Krzysztofa Zbarskiego
od Najjaśn. Zygmunta III do Soltana Mustafy
w roku 1621. przez Samuela z Skrzypney
Twardowskiego. W Wilnie 1706. 4o.
str. 224 – 231.

Była z Rohatyna rodem popa córka zwie ją
Ruskoja, Rozolana zapisał jej 100,000 ※ na Wę-
giersk. Koronie (p. 227) popsign. Gdy go gromiono
że niewolnicę podłą pojął za żonę tym zbijał
że była z królewskiego rodu i dlatego Zygmunta
szwagrem mianował zgubiła ona paszerba swego
Mustafę urodzonego z jednej Bosforany
ona się kochała w Bajazecie żywym i bezpiecznym
a Soliman w Statecznym Selimie Sekim pole
otrzymał ów zaś zbiegł do Persa potem w
wiezieniu zamordowany.

p. 231.

Jako sama na koniec w swoim że meczecie
· Smierci długo zapłaciwszy leży znamienicie:
Gdzie jej z ludzkiej pamięci lata złe nie zatrą
Godna z Phedrą i rzymską zrównać Kleopatrą.

opisuje jak budowała meczet &.

[illegible]

(Спорерник)
Сатиа

Dziewica żołnierzem

R. 1813 służyła w Korpusie wolnych strzelców Lützowa dziewica imieniem Prozorka córka zamieszkałego w Potsdamie polskiego oberżysty. W ubiorze wojskowym trzymano ją ciągle za mężczyznę, dopiero w potyczce pod Dannenberg d. 18 września 1813 nacierając z innemi mężnie na nieprzyjaciela raniona w udo od kuli francuzkiej, zmuszona była płeć swoją wykryć przed lekarzem. Owoczesne raporta wojskowe oddają ~~wychwalają~~ wielką pochwałę ~~jej~~ męztwu tej bohaterki, ~~jak też moralne zachowanie się~~ która od wszystkich swoich wojskowych kollegów niepoznana, różniąc się od nich jedynie tylko delikatniejszym głosem, jak najmoralniejszy żywot w czasie całej kampanii prowadziła.

Beobachter 1813. Nr. 288 str. 1459.

Taż żona jego będąc bliska śmierci
mówiła do niego iż widzi dwóch
aniołów na czole jednego w ciepłej
drugiego w zimnej kropli wody i
opowiedziała mężowi, iż ma być
wielkim człowiekiem, że Król w prędce
umrze (Zygm. Aug.?) i że dom Zbo-
rowskich zginie, jako sam w swoich
notatach napisał, co się wszystko
stało. (przed 1572)

1sza Ossolińska chorążanka ~~[illegible]~~ lubelska
żona Anna synowica Hieronima
Ossolińskiego kasztelana Sendo-
mirskiego

Simon Simonides był na dworze Pana
Zamojskiego

Herbarz wielu domów Korony
polskiey i W. X. Litewskiego
przez X. Stanisława Jozefa a
Duneburg Dunczewskiego.
meliorowany. Tom I
w Krakowie 1757

geb zu Capo d'Istria 124

Trevisani Francesco ur 1656
+ 1746 zu Rom

F. Trivisani pinx Roma 1721
F. Chereau exc. (et sculp) fol

Pechwell August Joseph ur
1757 w Drezdnie + 1811 in Dresden
Galerie inspektor radirt.

Katarzyna z Lubomirskich Ks.
Ostrogska kasztelanka wojnicka
zona Janusza Kasztel Krak

Sebast. Lubomirski corka

Lui: Swieck. - Wassenberg
Gołębiowski. Dution akad. franc.

Aeternum foedus Joan Jablonowski
a Colleg. Soc. Jes. 1693 Lublini
(P. J. Stowicki Soc. Jes.)

U Siemieńskiego

Anna Branicka Seb. Lubomirskiego żona medal 1600

Teresa z Czaplicow Jabłonowska wojewodzina poznańska

Mich. Radziwiłł wojew. wileń. żona

Lescyńska żona Rafała Anna z Radziwiłłskich 1636.

Krystyna Lubomirska
Krasińska
Barb. Langa
Adelajda D'omicella
Eufemia dominik
Gryzmisława
Zborowska
Ludwina z Kęt
Mortęska.

126

Wagner: Türkenbüchlein Ulm 1664 idąc za zdaniem Ulrich Wallich de religione turcica p. 319 i za Annalami Jana Franciszka ~~Negera~~ Niger mówi że Roxolana była włoszka F r. 1525 z Castello Collechio przez korsarzy porwana lecz to błąd i mylnie bo już r. 1524 była Roxolana w Haremie i porodziła wted y Selima (p. 673 tom III)

~~pag 706~~) Aminn Toiftnn Nani Marsigli's rüb Vienna

127

O Roxolanie mówi w opisaniu weneckiego poselstwa Pietro Bragadino poseł w roku 1526 w dziele M. Sanuto XLI „Al Sgr. fo donà due donzelle di Rossia belissime, una ala madre del esso Sgr e la altra a lui, e zonte in Seraio, la seconda moier (Roxolana matka Selima) qual tiene al presente, haveva gravissimo dolor, e si buttò col viso in terra piangendosi, che la madre la qual havea donà la soa al Sgr. si accorse e la ritolse, e la mandò a uno Sangiaco per moier, e il Sgr. convenne etiam lui mandar la sua a un altro Sangiaco, perche soa moier saria morta da dolor, se queste donzelle o pur una di quelle fosse restà nel Seraio

Roxolana (jak mówi Sagredo L. IV p. 220) nienawidziła Ibrahima że był przyjacielem Mustafy Ten Bragadino wyraźnie mówi Tre altri figli a con questa donna di nation Rossa, giovine non bella ma grassiada – li ha fatto vestimenti per ducati 100 M. – Tenże poseł mówi że matka Mustafy była donna di nazione Schiavona – Niektórzy tłomaczyli że była włoszka i że czerwono włosa (la Rossa) lecz przeciw temu wyraźnie Bragadino świadczy.

Sultan Ibrahima pasze stracił
bo był od Persów
Rulent wypraw do stas pała

Roxolana

Sultan Sulejman I miał dzieci 1) Abdullah 2) Mahmud + 1521 3) Murad + 1521 4) Mohammed + 6 Novembr. 1543 5) Mustafa hingerichtet zu Eregli 6 Octob. 1553 (na powód Roxolany) 6) Bajesid hingerichtet 25 Septemb 1561. (syn Roxolany) 7) Dschihangir + 1553 8) Sultan Selim (urodzony 1524 dnia 31 maja (syn Roxolany) + 12 Grudn. 1574 nastąpił po ojcu pod imieniem Selima IIgo 9) Mihrmah (Sonnenmond) żona Rustema (Wielki Wezyra) (Basza) 10) jeszcze jedna Sie zniczka.

Chany Krymscy.

2 Mohammed giraj (syn Mengligiraja) zabity r. 929 (r. 1522) | od Synów Ghasigiraj i Babagiraj

3 Ghasigiraj (zabity), Babagiraj (zabity), Islamgiraj, Usbeggiraj

4 Seadetgiraj syn Mengligiraja zieht sich zurück im J. 939 (1532)

5 Ssahibgiraj d. d. ermordet r. 1553.

6 Dewlet girai syn Mubarekgiraja którego ojcem był Mengligiraj .. ob. T. III p. 34

Poseł od Króla Zygm. I z sztoma końmi dał sułtanowi 6 silbern Geschirre i r. 1525 odnowił na 6 lat pokój

~~p. 72~~ p: 72 de Lodria

R. 1532 posłował Piotr Opaliński Kasztellan Łędzki a potem Gnieznieński od Króla do Sułtana Sulejmana o przedłużenie pokoju zawartego z Bajesidem II przed 33 lat a potwierdzonego przez Sulejmana przed 7 laty na co zezwolił Sułtan i nawet Chanowi Krymskiemu ~~[illegible]~~ Ssahibgiraj (Satkerejus jak go polscy Kronikarze nazywają) aby z Królem Polskim żył w przyjaźni (T. III p. 121) list ten jeżeli exystował musiał być w zbiorze Pułaskich gdzie się kompletny zbiór negocyacyi znajdywał tureckich

p. 278. 6728 fol

p. 315 t. III Sultan Selim dowiedział się że syn jego Mustafa od Janiczarów zaczyna być uważanym który go na miejscu Starego Sulejmana chciał obrać. Koło ~~miasta~~ miasta Eregli (Archelais) został on 6 Oktobra 1553 r. w obozie ojca Sultana przez 7 niemych siepaczów na rozkaz ojca zamordowany. Przyczyną tego mordu był wielki Wezyr Rustem który podjudzał Sultana sam zaś był narzędziem rządu chciwej matki swej Żony Sultanki Chasseki Churrem zwanej która była rodzoną Ruską także Rossa lub Roxelane zwaną. Hamer t. III str. 317 – dowodzi że była Ruską i zbija francuzów który sobie ją windykują. Busbek który rok po tym zamordowaniu posłował dodaje że nawet syna Mustafy w Brussie udusił rzezaniec Ibrahim wydarłszy go z rąk swej matki był on Mustafa powszechnie żało wany i lubiony sprawiło to nieszczęsny wielki Wezyr Rusthem musiał ustąpić z urzędu za to. Mustafa był poetą z żalu ze śmierci Mustafy umarł brat jego Dschihangir Rustem później znowu został Wezyrem. W całym swym świetnym panowaniu dwie plamy Sulejmanowi zarzucano których przyczyną były zabiegi kobiet zamordowanie Mustafy i wielkiego Wezyra Achmeda który równie był zamordowany aby więc Roxolany Rustem dostał wielkie Wezyrstwo. Mosque Roxolany zwana dziś Moschee der Chasseki (der Sultanin Churrem) ~~po~~ stoi dziś na targowicy kobiecej w Konstantynopolu jest pojedyncza z jedną kopułą jednym minaretem przy niej szkoła akademia, kuchnia dla ubogich i dom warjatów była założona. Mosque tę założył Sulejman 1550 (podług Muradjea D'Ohsson II 8° p. 452 franc. wydaje mowi élevée par la Validé Khourrem Sultane mere de Selim więc ją zbudowała a nie pochowana może być że tam pochowana leży.)

Hamer t. III p. 345

Również córka Roxolany Mihrmah (Sonnenmond) lub Kamerije (Mondsonne) dla swej piękności zwana zbudowała 1547 ~~[illegible]~~ dwie Moskee jedne koło bramy Adryonopolitańskiej druga w Skutari koło portu. R. 1 1556 otrzymał Sułtan i Sułtanka Chasseki list od Szacha perskiego żona Szacha perskiego tak do Roxolany pisze jesteś obdarzona Jowisza wspaniałością, jesteś owianą jutrzenki blaskiem, jesteś wspaniała jak Ferengis (żona Sijawusha córka Efrasiaba) potężna jak Balkis (królowa Saby) szlachetna jak Sulejcha (żona Putifara) nieganiona jak Maryja nasz moc słońca, miłe własności, jesteś zaszczytem kobiet (der Ruhm der Frauen ein Engel unsrer Frauen) die Kaidafa (Kandake der Griechen) der Zeiten, die Nuschabe welcher die Tage sich neigten die Sultanin Chasseki. Sułtanka życzy Roxolance szczęścia w budowie Moskiey i posłała kilka koranów w upominek (t. III p. 348) Sułtanka Chasseki Ruska Churrem (d. i. die fröhliche) ~~umarła~~ doczekawszy się pozwolenia na urząd Wezyra swego zięcia Rustema, doczekawszy się nadziei że jej własny syn będzie na tronie umarła w Kwietniu 1558 r. a Hegiry 965 (wtedy właśnie tego roku umarła Izabella żona Zapoli, Królowa Angielska Maryja i jej Schwiegervater Carl V) pochowana w wspaniałej Moskei założonej przez Solimana pod imieniem Sulejmanije r. 1556 sie ward an der Sulejmanije unter besondern Grabdome bestattet. Dieses Grabmahl der Russin im Friedhofe der Sulejmanije an der Seite des größten Kaisers der Osmanen steht in der Mitte der Kaiserstadt auf dem mittlern der sieben Hügel Istambuls Ruska ta wdziękami swemi: talentem z niezwykłym podniosła się w godność Sułtanki jedynie z nim łoże sama dzieliła a nawet
p. 350. gdy już wdzięk jej przekwitły przewagą * swego ducha i charakteru podług swej woli Sułtana prowadziła posądzają o śmierć dwóch wielkich Wezyrów Ibrahima i Ahmeda których Sułtan

strucić karat, i śmierć syna sułtana Mustafy, ona to rzuciła krwa
we nasienie niezgody braterskiej w skótek których xiążęta w hare
mie jak w klatce zamykani zostali.

Król perski Tahmasp

~~p. 384~~ p 399 wypisać od str 496

Suczawa tułaj oblegał ~~[illegible]~~ nowo obrany Tomża hospodara Jwana
Basilika. r. 1563 przyszedł Tomży na pomoc

Jan Basilik

Engel Gesch. der Moldau

Kantemir "

Sulejman Cesarz + 1566.

Korespondencyje Sułtana Sulejmana i Króla Zygmunta I
były w Puławach u Czartoryskiego (p. 671)
lecz owego listu nie masz
List ów Sulejmana w którym mówi że ma już lat 70 jest
fałsz bo Sulejman miał wtedy lat 38 to jest r. 1532 gdy posło
wał Petrus de Lodzia Opaliński. List ów drukowany
in dem historischen patriotischen, ü [illegible] Moskau
Zeitschrift April 1825 pag. 28 z tamtąd wzięty do Bulletin
des sciences historiques 1826 Nr. 602. List ten skomponował
Samuel ze Skrzypny Twardowski który był przy legacyi Zbaraskie
go: Przewaźna Legacya JO X Krzysztofa Zbaraskiego etc.
etc. od N. Zygmunta III Króla polskiego i szwedzkiego do
Sołtana Cesarza tureckiego Mustafy w roku 1621 etc.
Kalisz 1621 in 4o. Wilno 1706 4o Kraków 1639 4o (?)
(pag. 672 tom III H.) Akta weneckich austryjackich poselstw w
Archiwie cesarskim nazywają ją la Rossa (ruska) Hamer
(p. 673 t. III) z myśla Stanisława hrab. Rzewuskiego że była popa biednego
córką z Rohatyna.